

tv-15 naš TOVARIS

Št. 26—27
3. julija 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

ZALOKAN

SIP SEBENJE 76
RIED

Ob dnevu borca čestitamo vsem
nekdanjim udeležencem
narodnoosvobodilnega boja in jim
želimo uspešno izpolnjevanje
kongresnih sklepov.

KONGRES

Misel je jasna. Kam pojdejo dejanja?

Pravkar minuli kongres jugoslovanskih komunistov je bil v pravem pomenu besede velika žehta. Tega, ali je zalegla, ta hip seveda še ne vemo. Ob vsem lepo in udarno povedanem je zares zanesljivo samo eno: veliko več nas je, ki nosimo v sebi vero, zaupanje in voljo, akumulirane v novo moč in zavzetost.

Več kot preveč je bilo v teh zadnjih nekaj letih tegob in porazov na naši življenjsko-razvojni poti. Preveč je bilo samovolje in samozvancev, ki so nas nagajali na jalova stranpota. Preveč je bilo zapravljanja delovnih in ustvarjalnih energij, volje po tvornem sodelovanju, denarja in perspektivnih družbenih projektov. Razpasli so se mani-

pulativni postopki, špekulacije, vseh vrst plahtanja, kraje, na široko razpredene korupcije.

To so hude in nemara prehode, za resnico naših razmer neprimerne in krivične besede. Presenečajo nas seveda ne. V minulih nekaj letih smo jih ničkolikokrat zapisali in izgovorili. Zapisali so si jih in jih spontano, odkrito in naravnost prebrali tudi stoteri delegati na trinajstem kongresu jugoslovanskih komunistov, ki so stopali na govorniški oder, da bi pred vso Jugoslavijo in pred odprtim zrcalom zgodovine povedali, kar so jim bili naročili ter jim položili na srce njihovi tovariši v dobrem in zlu — delavci, kmetje, izobražen-

ci, mladi, z eno besedo: delovni ljudje te dežele, veliki, delavoljni potencial njene prihodnosti. Rekli so, v mnogoterih in različnih, pa vendar pod skupnim imenom: dovolj nam je negativnih bilanc in kriznih dejstev, naveličani smo prevajanja po slepih tirih, zavedamo se, da ste nas nanje popeljali vi, ki ste uzurpirali oblast, se polastili monopolov, začeli v njih na veliko oživljati svoje prestige in egoizme, svoje špekulantske nacionalizme, mitarizme, tehnobirokratizme in druga ozkogrudna hotenja, ki so v globokem in usodnem nasprotju z vsem, kar sodi v zdravo in pošteno človeško ravnanje, v okvir izvirne socialistične ideje o samoupravni skupnosti

svobodno ustvarjalnih, dejavno motiviranih in visoko produktivnih ljudi.

Velika množica kongresnih delegatov se je v našem skupnem imenu z javno mislijo in odločno besedo zavzela za neizprosni boj zoper vse to, kar je deformiralo naša družbena in siceršnja razmerja, naše gospodarske in denarne tokove, naše razvojne možnosti, našo moralno in našega duha. Terjali so radikalen preobrat in neodložljivo vrnitev k vsemu sistemu, kar je v zavest te skupnosti vcepila Titova revolucijska avantgarda: zaupanje v lastne moči, neizmerno delovno in ustvarjalno zavzetost, ustvarjalni ponos, suvereno premagovanje vseh ovir.

Seveda so se v isti sapi — pravzaprav začudeno — spraševali, kako se je moglo prav nam, pripadnikom in dedičem tega pri nas samih in po vsem širnem svetu uveljavljenega revolucijsko in samoupravno tvornega izročila zgoditi, da smo spustili vajeti, ki so bile že dovolj trdno v naših rokah. Kako smo mogli dovoliti, da so od nas izvoljeni in po nas imenovani »vojvode«

oblastniško-monopolistične samovolje sklepali pogodbe za nakupe nedonosnih tehnologij, najemali oderuška posojila, gradili neuporabne megalopise, usmerjali razvoj v jalovo ekstenzivnost in povzročili z vsem tem svojim neodgovornim početjem neznansko opustošenje na domala vseh področjih življenja, v gospodarskih tokovih, v zdravi rasti, ki se je spreverila v svoje nasprotje, v nevarnem okolju, ki je zastrupljeno in skaženo, v družbeni nadstavbi, ki je, sodeč po bornih rezultatih v izobraževanju in v znanosti vsa razmajana, in ne nazadnje v človeški morali, v zaupanju v perspektive prihodnosti?

Na zastavljeno vprašanje

še ne vemo dovolj natančnega odgovora. Še ga bo treba razčlenjevati in prodirati v njegovo bistvo.

Vemo pa, da medlega tavanja po teh slepih poteh ne prenesemo več.

V vseh Jugoslovanih, pripadnikih delavskega razreda, ljudeh, ki zaupajo v svoje delo, v svoje zmožnosti in v svojo voljo, živi neizmerena potreba po drugačnem, polnem in tvornem življenju. Gre za potrebo po kvalitetnem in intenzivno produktivnem delovanju, po znanju, po modernizaciji delovnih postopkov. Želimo biti visoko učinkoviti, optimálni, najboljši; sram nas je, če taki nismo (in v večini primerov, pač res nismo); vemo, da se do vrhunskih dosežkov ni mogoče dokopati brez velikega truda. Truda pa je malo in rezultati so hudo pičli.

Več kot očitno je, da za znanje, trud in rezultate ni pravih pogojev. Ni motivov. Ni globalnega vzgona.

Ni ustvarjalne politične volje, ki bi nas gnala v to smer.

Nosilni veter in teh zadnjih nekaj letih je pihal celo v izrazito nasprotno smer.

Ustvarjalna volja in revolucionarni zagon sta se celo znašla v popolnem brezvetrju.

Toda komunisti v areni našega življenja tu »spodaj«, v združenem delu, na zemlji, v izobraževanju, na mnogih potencialno ustvarjalnih področjih so v objemu vseh teh kriznih stanj in počutij vendarle našli v sebi moč za kritično tvorni vzpon iz letargije, ki je že začela stiskati obroč okrog nas.

Kdor ni voljan, kdor ne zmore in ne zna, so drug za drugim ponavljali govorništvo na kongresu, ki je široko razvil zastavo kritičnega duha, naj se umakne in prepusti mesto novim nosilcem revolucionarnega prodora. Čas terja možno dejanje

— namesto gostobesednih sestavljalcev resolucij, ta dejanja pa naj nam razpirajo nove delovno-proizvodne vizije, nas mobilizirajo k realizaciji pametnih projektov, nas spreminjajo v dobre in iniciativne samoupravne gospodarje vseh sredstev in možnosti razširjene družbene reprodukcije, nas vsestransko mobilizirajo in motivirajo za delo.

Bistvenega pomena je, da vsak sestavni del naše skupnosti, vsak osnovni delovni kolektiv, vsako združenje, vsak skupinski pa tudi individualni člen te življenjske celote premisli, kako pripraviti optimalen program za spopad s kriznimi tegobami, s slabim delom, z malomarnostjo, z balkanizacijo naših razvad.

Jugoslovani smo se z velikimi pričakovanji ozirali na svoj tokratni kongres. Naveličani praznih formalistično sprenevedavih besedičenj smo se scela zazrli v klene misli mož dejanj, ki jih na tej »maratonski razpravi«

na srečo sploh ni bilo malo in katerih odločni, revolucionarno-kritični nastopi so znova vzbudili že dodobra skrhano zaupanje v to našo partijsko moč in v te naše subjektivne sile.

Ne vemo še, ne moremo vedeti ali so samoupravljalci na tem kongresu izbojevali svojo bitko zoper odtujene strukture politične etike, izvedli svoj revolucionarni prodor, vzeli svojo usodo in razvojno prihodnost svoje dežele v lastne roke; slutimo pa in zaupamo, da se je to naposled zgodilo, kar se je neizogibno moralo zgoditi — v imenu vsega, kar nas veže na to našo revolucijo, na to našo jugoslovansko pripadnost in ne nazadnje na našo vpetost v pozitivne tokove sedanjega sveta, ki vlivajo življenjsko moč tudi nam.

Čas, ki sledi, ne bo mogel mimo teh spoznanj.

Viktor Konjar

Novi vladni paketi

V predkongresni torek, ko je zgodaj zjutraj zvezni zbor zvezne skupščine (potem ko je v popolni tišini poslušal podnogi iz govora predsednika ZIS Branka Mikulića) sprejel tudi zakonodajni paket iz prve pošiljke petih zakonov, ni bilo še mogoče reči, kaj natanko piše v njih. Drugi »paket«

bo ZIS »razpakiral«

v tem mesecu, tretjega z dolgoročnejšimi ukrepi, pa v jeseni.

Skupščina SFRJ je sprejela pet zakonov: o blagovnih rezervah, (zvezni vladi ki daje pooblastila do intervencijskega uvoza v vseh primerih, ko so razmerja na trgu porušena, ko je treba vplivati na domače cene, ko je treba preprečiti monopolistična obnašanja), o določanju in razporejanju skupnega prihodka in dohodka, (ki odpravlja dosedanje napake pri dvakratnem obremenjevanju gospodarstva z obrestmi in tečajnimi razlikami), zakon o usklajevanju osebnih dohodkov z združenimi dogovori in z letošnjo resolucijo (za katerega ZIS trdi, da ne pomeni nikakršne zamrznitve, temveč le večje spoštovanje dogovorov v organizacijah združenega dela), zakon o zagotavljanju plačil med uporabniki družbenih sredstev, (ki določa več finančne discipline med dolžniki in upniki in ki prepoveduje internim bankam, da kar same izdajajo menice) ter zakon o omejevanju negospodarskih in neproizvodnih naložb, (ki določa, da se takšnih v prihodnjih dneh sploh ne bodo več lotevali). Pričakovati je, da bodo do tiskanja Uradnega lista SFRJ, ki bo zelo bran, tudi drugi zvezni organi objavili svoje butare ukrepov — ZIS, Svet guvernerjev Narodne banke Jugoslavije (o obrestnih

merah, depozitih bank in o drugih ukrepih, ki bodo določali ceno denarja in kapitala), Zvezni zavod za cene in drugi.

ZIS vztraja pri ukrepih, ki bi povečali proizvodnjo v industriji in drugih panogah, ki jim zaloge, pomanjkanje deviz za nakup repro-materiala in inflacija močno jemljejo začetni zagon in sposobnost izvažanja, ki zastaja in ki je v šestih mesecih letos vrednostno manjše, kot je bilo v tem obdobju 1981. leta. ZIS napoveduje, da bodo banke zagotovile dinarje za kreditiranje izvoza kmetijskih pridelkov za povrnitev dela carinskih stroškov izvoznikom, izvoz pa bodo spodbudili tudi s hitrejšim prilagajanjem tečaja dinarja košarici konvertibilnih valut. Zadnje je mogoče že spoznati, ko primerjamo tečajne liste zadnjih dni. Izvozu je podrejeno vse: to dokazuje tudi trdna vladna odločenost dovoliti vsem, ki pokažejo in dokažejo, da lahko izvažajo, da se v tujini dodatno zadolžijo za uvoz opreme in potrebnega repro-materiala. Prav tako izvozne organizacije ne bodo plačevale nekaterih davkov in prispevkov iz dohodka OZD in iz osebnih dohodkov; seveda drugi ukrepi, ki bi pomagali, da izvoz ne bi bil odvisen le od intervencij in umetnih spodbud, še niso znani.

ZIS je posebej obljubil, da bo izboljšal položaj proizvajalcev hrane; načrtuje regrese ne le za umetna gnojila, temveč tudi za zaščitna sredstva in sortno seme, (kar so delegati prejšnjega sklica decembra lani zavrnili, ker je zmanjkalo denarja). Kmetijstvu bo tudi omogočeno, da bo lahko izvozilo ves pridelek, ki ga domači predelovalci in trgovina ne bodo pravočasno odkupili.

Velik del ukrepov je s področja finančne politike in discipline, ki je bila v zadnjih letih zelo trhla. Denarna masa bo za četrtino manjša od inflacije, (julija uradno več kot 83 odstotkov, do

načrtovanje na 3. strani

Besede in podobe s kongresa

Domala nemogoče (in odveč) bi bilo iz obilice kongresnih zapiskov povzemanj srž in bistvo povedanega in iskati najboljše, najbolj udarne, najbolj dalekosežne besede in stavke. Navsezadnje so bile s kongresom v teh dneh popisane cele velike časopisne »plahte« in imamo ta hip vsi občutek, da so oči in ušesa prepolna besed in vtisov. Potreben je vsaj kratek predah, da bomo lahko uredili misli in iz tisočih popisanih strani izluščili jedro spoznanja.

Štiri polne dni je zasedal kongres, dva dni izmed štirih v ločenih šestih dvorah, v katere so se razporedile posamezne komisije. Na govorniških odrih se je zvrstilo blizu sedemsto govornikov, od uvodničarjev do poročevalcev, pri čemer so mnogi svoje referate, povzetke in razčlenitve napisali vnaprej; drugi so govorili prosto, cela armada strojepisk pa je vse te besede sproti prenašala na papir, ki se ga je nabralo za dobrih dva tisoč tipkanih strani, se pravi za kakšnih pet kar precej debelih knjig.

Vse, kar je bilo napisano in prebrano ali izrečeno, seveda ni suho zlato. Marsikaj je izpuhtelo v prazno, mnogi so že kar onemogli ponavljali znana dejstva, spoznanja in celo fraze. A še zdaleč ne vsi in tudi ne večina teh, ki so kot delegati in govorniki na kongresu opravili svoje poslanstvo.

Nasprotno. O večini teh besednih nastopov lahko rečemo, da so bili kleni in globoko premišljeni prispevki k razčlenitvi naših življenjskih in družbenih stanj. In še več. Do izraza in veljave je prišla ostra kritična naravnost, ki terja radikalen preobrat v našem načinu izražanja, v našem obravnavanju odprtih družbenih priznanj in predvsem v odnosu do konkretizacije tega, kar sklenemo.

Kar je frazerjev v naših vrstah, so ostali v manjšini in bili v bistvu izžvižgani in celo izločeni.

V ospredje so privrele in prevzele krmilo zahteve po hitri operacionalizaciji našega izhoda iz krize, po hitrem premagovanju idejnopoličnih razlik, po radikalni spremembi obnašanja, po utrditvi zavesti o delu kot neizogibnem pogoju za nadaljevanje zdrave družbene poti, po nujnem prehodu iz ekstenzivnega v intenzivni način gospodarjenja, po prevladovanju vseh oblik zapiranja vase, po odpiranju novih proizvodnih perspektiv, po odločni usmeritvi h kvaliteti, po uveljavitvi družbene klime, ki bo pripisovala najvišjo ceno znanju, po takojšnji okrepitvi samoupravljanja kot najširše iniciative, po dinamiziranju proizvodnje ob maksimalni izrabi delovnih in ustvarjalnih kapacitet, po uveljavitvi zdravih jeder razvoja,

po zavzetosti za visoke poslovne rezultate na podlagi samoupravne integracije jugoslovanskega gospodarstva in novih tehnologij in razširjene mreže vseh oblik drobne delovne sile, po opiranju na lastne sile in tako naprej in tako naprej.

Predvsem pa je potrebno zavreti neugodne gospodarske tokove in mobilizirati vse družbene subjekte k temu in takšnemu delovanju. To pa je naloga, ki čaka predvsem zvezo komunistov, kajti edino ona lahko požene v novi tek ta naš veliki voz.

Načelnih resnic glede tega je bilo že tudi doslej dovolj in na pretek. Niso pa bile učinkovite. Med načeli in prakso je bil vse večji razmak. Prakso našega družbenega dogajanja je preželo zlo zbirokratizirane in odtujenega etatizma. Krivdo za to je morala prevzeti nase prav zveza komunistov, ker ni opravila energičnega obračuna s tem zlom, ki korenini nemalo krat prav v njej sami.

Kongres je najresneje kritiziral tako ravnanje, predvsem monopole, ki proti volji jugoslovanskih delovnih množic razbijajo našo skupnost, jo dezintegrirajo, jo potikajo v različne oblike nacionalizma in jo vse bolj oddaljujejo od avnojskih načel in idealov.

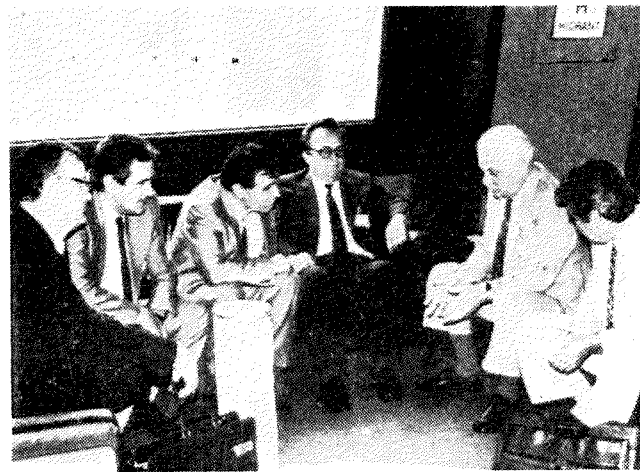
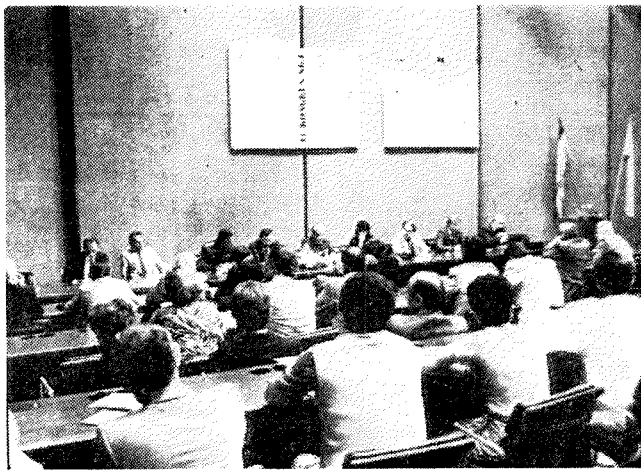
Kongres je pomenil kritiko dosedanje

partijske inertnosti in oportunitizma. Dal je duška nezadovoljstvu naših ljudi z mnogimi škodljivimi pojavi, ki so se razpasli pri »koritih«: s korupcijo, privilegiji, bogatjenjem mimo dela – in hkrati z neodgovornim, tolerantnim formalistično-šablonskim odnosom partijskih vodstev do vsega tega, kar nas boli in žali in ovira.

Zavoljo vsega tega kar je bilo povedano v nič koliko bolj ali manj udarnih inaci- cah, smo vsi že do grla siti preobilice praznih besed, sprevrženih v fraze, in si želimo novega zagona, revolucionarne prodornosti, boja in uspehov v tem boju. Želeli smo si, da bi ta kongres postal prelomnica v našem družbenem in življenjskem dogajanju – in ohranjanju zaupanja, da se bo kot tak tudi izpričal. Kajti mera skupnega ogorčenja nad tem, da se že vrsto let nismo znali učinkovito upreti eroziji naših vrednosti in stopiti iz hudournika krize, v kakršno nas je potegnilo, je polna.

Trdno verjamemo, da zahteve, izrečene na kongresu, niso padle na mrtva in neplodna tla, tako kot premnoge besede v minulih nekaj letih.

Ko bodo redakcijski sestavi iz tisočih popisanih listov izluščili zrnje od plev in sestavili knjigo, ki naj v najlepši luči predstavi duha 13. kongresa jugoslovanskih komunistov, bomo – o tem smo prepričani – lahko razbrali, da je bila pomlad šestinosesdesetega za nas dejansko prelomna.

Bolj za pokušino kot po merilih vsebinskega ali kakovostnega izbora smo odbrali nekaj odstavkov iz razprav, ki so se zvrstile na palubah kongresne »ladje«, zasidrane na bregovih Save v dneh med petindvajsetim in osemindvajsetim junijem.

Živan Milisavac

Največji del tistega, kar smo slišali na preteklih in sedanjem kongresu, je bilo tako ali drugače povedano zadnja leta tudi z drugih tribun naših najvišjih družbenopolitičnih organizacij in teles, pa tudi v TV oddajah, v tisku in drugod.

Že leta dolgo govorimo in poslušamo, kako potrebno bi bilo enotno jugoslovansko tržišče. Govorimo, kako škodljivo je zapiranje med svoje plotove in kako potreben je boj za uresničenje dolgoročnega ekonomskega ali stabilizacijskega programa. Veliko besed je bilo izrečenih o položaju na Kosovu, o povečanem etatizmu republike in pokrajin, o povečani moči birokracij, o porastu nacionalizma, šovinizma in podobnega. Vse te dneve in leta smo poslušali prav tiste, ki že toliko let nosijo odgovornost za upravljanje v tej deželi. Človek, državljani, delavec in komunist se mora vprašati: o kom se vse to govori in zakaj se govori. Kdo je poklican, da združi to državo ekonomsko, idejno in duhovno, če ne tisti, ki so imeli velik delež v njenem nekdajnjem združevanju? Državljan se mora tudi vprašati, zakaj se tako po dolgem in počez govori o naši prizadejti socialistični morali, o podkupninah in korupciji. Kdo so tisti, ki tako rušijo našo družbo? Zakaj ni nikoli

nobenega epiloga, ko izvemmo za velike družbene napake in neuspehe? Zakaj ni ustreznih ukrepov proti naraščajočemu gospodarskemu kriminalu?

Miloš Minić

Priznam, da slišim vse manj pozitivnega o našem gospodarstvu. Zasipa nas kritika, ki vse prikazuje v črnih barvah. Ta kritika pravi, da je pri nas vse slabo, da ni nič dobrega ne v našem gospodarstvu, ne v deželi nasploh. Ta slika je porazna. Ne bom presenečen, če bo takšno podobo ustvarila tudi kritika na tem zveznem kongresu, saj tudi tu govorimo veliko več o naših slabostih, malo pa o dobrih stvareh in delovnih rezultatih.

Zelo veliko število članov zveze komunistov se usmeri v kritično smer ali vsaj spodbuja razpoloženje za kritiko vsega, kar ni v redu. Tako ravnavajo tudi mnogi vodilni tovariši, ki so bili daljše obdobje odgovorni za upravljanje in skupne državne posle, za gospodarstvo in družbo. Toda to nikoli ni samokritika, ampak kritika nekoga in nečesa drugega. To pa, najmileje povedano, ni fair, kakor bi rekli Angleži. Malokdo poudarja, da sta to naše gospodarstvo in ta naš samoupravni sistem pokazala občudovanja vredno življenjsko moč in vitalnost. Od začetka leta 1980 sta pod tež-

kim pritiskom krize, dolgov, inflacije in zmanjšane uvoza obdržala industrijsko in drugo proizvodnjo sicer na nizki stopnji rasti – kakor smo slišali, je ta znašala 0,6 odstotka – toda obdržala sta jo! Obdržala sta jo kljub temu, da se je uvoz repromateriala zmanjšal skoraj za 40 odstotkov. Še več, uspelo nam je celo nekoliko povečati izvoz!

Če se vsega tega zavedamo, postane razvidno, da sta naš sistem in gospodarstvo zelo vitalna. Zmožna sta hitreje rasti. Seveda pa moramo ustvariti ekonomske pogoje, ki bodo omogočili ta razvoj. To pa bo nedvomno izboljšalo mednarodni položaj Jugoslavije.

Jagoda Salaški

V zadnjem času se je udomaćila praksa lahkega služkarstva brez veliko dela, ki žali vse poštene delavce v neposredni proizvodnji. Imamo nešteto poklicnih zabušantov, zajedalcev, tistih, ki ribarijo v kalnem. Ali se komunisti dovolj energično borimo proti njim? Ali smemo zapirati oči pred pojavi ustvarjanja dveh slojev, da ne rečem dveh razredov – revnih in bogatih? V socialistični skupnosti, državi, ki je težko prišla do te svobode, si ne smemo privoščiti tolikšnih socialnih razlik; takšnih razlik, da lahko nekateri bogatijo na nepošten način,

imajo po dve stanovanji, vse materialne dobrine, medtem ko tisoče mladih čaka na zaposlitev. Dajmo, spregovorimo na glas z imeni in priimki! Naj velja za naprej, da bo vse, kar je bilo po nepošteni poti pridobljeno, tudi odvzeto. Krivce moramo javno obsoditi in kaznovati, delavcu pa, ki pošteno dela in služi, moramo dovoliti, da bo za svoj trud tudi nagrajen. Če resnično želimo, da bo prevladala opredelitev, s katero

bosta dohodek in osebni dohodek osnovna gospodarska sila sistema, smemo to pričakovati le z rezultati, ki izvirajo iz dela in njegovih rezultatov. V boj moramo stopiti proti nedelu in razpisništvu, hkrati pa moramo nagrajeva-

ti dobre delavce in sposobne ustvarjalce, prave borce za samoupravljanje in gospodarsko stabilizacijo.

Boris Majer

Ko človek prebira dokumente s tega kongresa in z drugih velikih zborovanj, se ne more izogniti vtisu, da veliko govorimo o gospodarski, politični in moralni krizi naše družbe, v precej manjši meri pa o krizi same zveze komunistov. Mnogi empirični podatki nas opozarjajo, da kriza je, pada pa tudi ugled zveze komunistov, in to tako v delavskem razredu kot v vsej družbi. Še večjo skrb vzbuja to, da gredo življenje in dogodki svojo pot, ki je pogosto nasprotna stališčem in sklepom organov ZKJ.

Vendar ne gre za krizo dolgoročne orientacije zveze komunistov, saj nas stališča, ki jih razbiramo iz dokumentov ZK, opozarjajo na še vedno pričujočo precejšnjo stopnjo idejne in politične enotnosti, ki je celo večja kot v mnogih vodilnih političnih strankah v drugih državah.

Tega pa ni videti v enotnosti akcije in izvajanja sprejetih stališč in sklepov, v enotnosti prakse, kar je po mojem prepričanju naša najšibkejša točka. Sprašujem se, zakaj ta najšibkejša točka, kar zadeva delovanje zveze komunistov, ni dobila ustreznega poudarka tudi v dokumentih, pripravljenih za ta kongres, čeravno je bila v jedru pozornosti vseh dozdajšnjih kongresnih razprav.

Če tega vprašanja ne sprotimo, se znajdemo v resni

nevarnosti, da bo ostalo vprašanje nadaljnje usode naših sicer izjemno dobrih dokumentov odprto, podobno usodi mnogih sicer dobrih stališč in sklepov, sprejetih v preteklih letih.

Po moji sodbi je poglobitvi razlog za današnjo paralizirano delovanje zveze komunistov v tem, da kljub družbenopolitičnemu sporočilu Kardeljevih Smeri razvoja še zmerom ostajajo v veljavi preostanki odnosov in postopkov, značilnih za klasične stranke na oblasti, za monopartijski sistem državnega socializma, kjer sistem državnih sankcij zagotavlja izvajanje strankinih stališč.

Zveza komunistov se je programsko izrekla zoper takšno poveljevanje in se s tem odrekla tudi sistema državnih sankcij. Toda poskusi obnavljanja te poveljujoče vloge so še navzoči. Ker pa poveljevanja brez sankcij ni, so posamezni poskusi poveljevanja neuspešni, saj ni sankcij, oziroma v posameznih skrajnih primerih ob uporabi sankcij vzbujajo prej odpor kot pa prispevanje k rešitvam. Uporaba takih postopkov in metod je namreč za sistem socialistične samoupravne demokracije nesprejemljiva.

Hajro Kapetanović

Pridružujem se optimizmu in razpoloženju, ki ga vsi čutimo tu na kongresu. Optimizem gojijo vsi naši narodi in narodnosti. Prebrodili bomo težave. Nadaljevali bomo mirno izgradnjo in napredek naše socialistične dežele.

Ni majhna stvar, da letos

slavimo 45. obletnico osvoboditve. Preživeli smo 45 let mirne in uspešne izgradnje, ki so jo dosegli naši narodi in naša država.

Vendar vse svoje življenje nisem doživel, vsaj spominjam se ne, tako vsestranske in vseobsežne diskusije, kakor smo jo imeli na 13. seji CK Jugoslavije. Mislim na razpravo o Programu ekonomske stabilizacije. Razprava je bila odprta in javna. Dogovorili smo se in s tisočimi predlogi podprli načrt, kako bomo rešili pereče probleme našega gospodarstva.

Krona vse te obširne razprave je tudi naslednje: letos

gresu ter na konferencah in sestankih nismo rekli. Najbrž je zelo malo besed, ki se ne bi bile izgovorjene.

Zato hočem reči, da poti nazaj ni več. Povedali smo si, kaj je treba storiti. Kongres je bilanca vsega tega. Pri priči moramo iti v akcijo. Vse tisto, o čemer smo se tu dogovorili, je treba spraviti v dejanje. Ne bomo sprejeli nikogaršnji popravni izpit. Vprašanje odgovornosti komunistov od vrha do tal moramo do skrajnosti zaostri. Gre za osebno in kolektivno odgovornost. Kdor ne bo hotel, kdor ne bo mogel, kdor ne bo znal, naj se umakne.

tanti, ki filozofirajo in da je to nekakšna politična tribuna. Zdi se mi tudi, da so ne-

nami. Njegov in Mikuličev referat podpiram, od obeh pa zahtevamo imena in nismo zadovoljni »s temi in onimi, ki nam ne dovoljujejo«. Občutek imam, da je ta naša partija nekaj abstraktnega. Da se vse to dogaja nekje, v neki drugi državi, mi pa se tukaj mučimo, kritiziramo in... nam ne gre. Imamo rešurse, imamo gozdove, nafto, imamo vse. Napoti nam je sistem.

Ne, sistem ni kriv! Samo pozivati ljudi... Zdaj smo dali novemu skupščinskemu sklicu proste roke... in prosimo vas, imenujte se, kažite na nepravilnosti kot to mi zdaj počnemo; naj bo vse z imeni, ne pa, da se nekateri samo pazijo, da bodo znova kandidirani, medtem pa gospodarstvo še kar naprej trpi...

Pravijo, da smo krivi za privilegije v tej naši družbi. Da smo krivi vsi. Jaz pa pravim, da nisem kriva in nočem biti kriva zato. Za vse privilegije, ki jih uživajo naši funkcionarji velja, da jih ne delimo z njimi. Zato tudi nočem deliti odgovornosti za to z nikomer od njih.

Sicer pa, ali naj pokličemo katerega od takšnih delegatov in ga tukaj linčamo? No, tega pa res ne. Pač pa odslej hočemo imena! Ne pa nekakšnih razprav in laskanj in podobnega... Od tega ni nikakršne koristi. Sem proti pisanju referatov, ki nam jemljejo čas. Še enkrat sem predvsem za imena. Kdo je kriv za nacionalizem, kdo je kriv za zgrešen sistem, kdo je kriv za nuklearke, kdo je kriv za Fenije, za šolstvo? Le imena potrebujemo pa bo vse bolje v tej deželi. Ta država in ti narodi pa lahko daleč pridejo. To smo že dokazali,

nadaljevanje s 1. strani

konca leta pa naj bi jo, bolj iz psiholoških razlogov, zmanjšali za dvajset odst., bančni plasmasi bodo manjši za tretjino, odpravili pa naj bi vse vire tako imenovane sive emisije. Zvezna vlada je izboljševala tudi izvajanje politike realnih obresti, vendar je sklenila, da bodo imeli tudi pri tem izvozniki nekaj popusta. ZIS zahteva energično zmanjšanje vseh oblik porabe, tudi osebnih dohodkov v primeru, da niso v skladu z rezultati dela. Vse presežke družbenopolitičnih skupnosti in sisov je preusmeril v izvozno gospodarstvo.

Na področju cen je veliko novosti. Za približno 42 odstotkov vrednosti industrijske proizvodnje bodo morali proizvajalci prijavljati nove cene 120 dni pred nameravano podražitvijo, (kar je prav mogoče razlagati kot štirimesečno zamrzovanje), 6,3 odstotke vrednosti cen mora dobiti soglasje ZIS-a, okoli 4 odstotke pa je treba vrniti na raven prvega marca letos. ZIS je trdno prepričan, da brez sprememb v davčni politiki ni možna stabilizacija gospodarstva in zmanjšanje inflacije, zato je oblikovanje nove, skladnejše davčne politike, ena najpomembnejših nalog gospodarstva v državi. Vlada se zaveda, da bo to težko delo, saj so davčne politike v pristojnosti republik in pokrajin, ki vsaaka zase na ta način skuša urejati svoje specifičnosti. Z opredelitvijo, da bi letos zgradili 30.000 stanovanj za trg, se je ZIS odločil za nekakšno javna dela. Zaposlil je gradbene zmogljivosti in vso industrijo, ki pomaga graditi stanovanja. V novem paketu, ki bo znan ta mesec, so napovedali liberalizacijo predpisov o skupnih vlaganjih domačih proizvajalcev in tujih partnerjev.

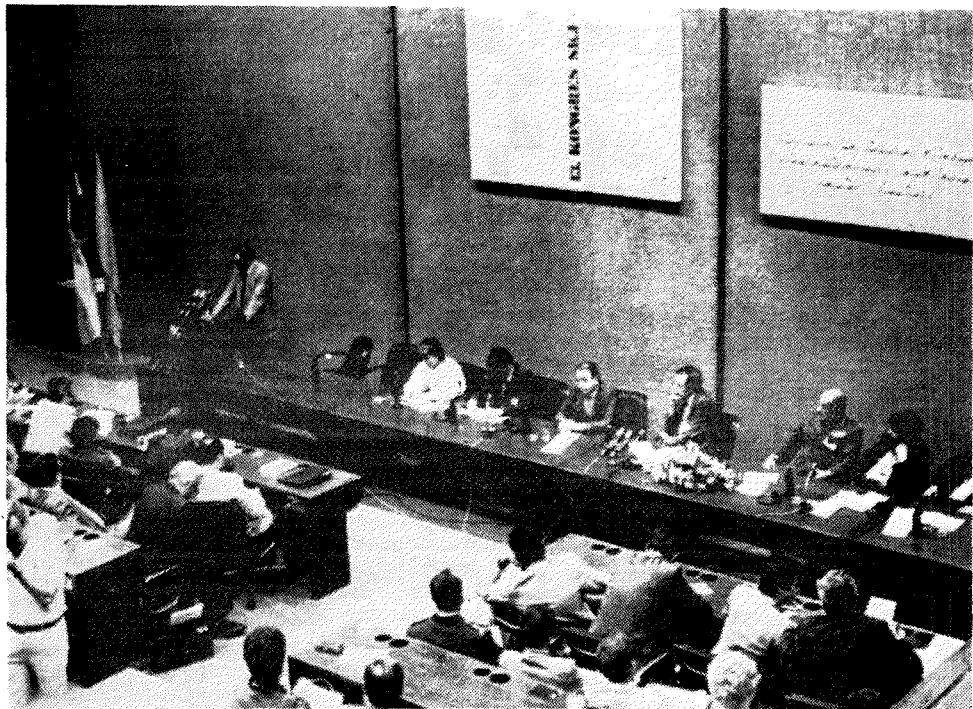
Janez Zemljarič je pred delegati izjavil, da bo gospodarstvo v drugi polovici leta z vsemi temi ukrepi razbremenjeno za okoli milijardo dinarjev. Vlada se zaveda, da si je mogoče nekatere ukrepe razlagati kot administrativne, vendar so ti izsiljeni. ZIS je namreč odločen sedanjo krizo premagati z ofenzivno ekonomsko politiko, ki bi ji letos uspelo nadomestiti del zamujenega in ustvariti gospodarske pogoje za boljše delo in rezultate v letu 1987.

Ivan Vidic

navsezadnje tudi skozi naš funkcionarji na tisto pesem: boj. To državo imamo lahko »Volimo te mila mati, nečeredi in naj nikar ne pozabijo mo te nikom dati...«

(O izrečenem na 13. kongresu bomo še pisali, pozorni predvsem na uresničevanje spoznanj in ugotovitev, zapisanih v resolucijah, ki jih upravičeno štejemo za orožje v svojem boju za novo dinamiko življenjske prakse na jugoslovanskih tleh.)

je bilo doslej v naši državi 45 raznih kongresov ter konferenc v republikah in pokrajinah. Naš 13. kongres je torej 46. po vrsti. Tako bi se lahko reklo, da je to kongres vseh kongresov. Ne verjamem, če je sploh še kaj, česar na kon-

Mesto naj prepusti tistim, ki hočejo, morejo in znajo delati.

Mira Čeran

... Ob poslušanju razprav se mi zdi, da so tu tudi disku-

katere diskusije kar prepisane iz kakšnih ekonomskih učbenikov. Tako sem prepričana, da marsikdo marsičesa ne razume. Zlasti se obračam k Nikoli Stojanoviću, ki je edini od vodilnih tu med

Še ena knjiga o zgodovini NOB

V Titovem Velenju so za letošnji praznik dneva borca dobili še eno pomembno pridobitev. Izšla je knjiga Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občini Velenje, kjer je na poljuden način v besedi, zlasti pa v sliki pred bralcem razgrnjena najnovejša zgodovina Saleške doline, kjer sta mesti Titovo Velenje in Šoštanj, in okoliških krajev, od Šmartna ob Paki do Graške gore. V deloma tudi v barvnih slikah so prikazani vsi dosedaj postavljeni spomeniki, objekti in obeležja, ki se nanašajo na posamezne dogodke iz časov bojev za svobodo v tej dolini.

Ko prelistavam knjigo velikega formata, vezano v platno in s štečnim ovitkom, odkrivam izredno pestro in bogato zgodovino teh krajev iz let, ko se je slovenski narod potrdil v enkrat za vselej zavrgel sramotni pečat, da je narod hlapcev. Korine tega boja segajo v leta pred vojno, ko je partija v času najhujšega preganjanja našla v prebivalcih Saleške doline ne le simpatizerje, ampak tudi aktivne člane, ki so se v prvih začetkih upora proti okupatorju izkazali kot aktivni borci. Avgusta 1941 se vrnejo v dolino tudi trije domačini, nekdanji španski borci, od katerih eden, narodni heroj Miha Pintar-Toledo usodno poseže v dogajanje.

Nestl Žgank, pobudnik te lepe publikacije, je v posvetilu zapisal: Marsikdo, ki bo listal po tej knjigi, se bo spomnil težkih vojni let 1941-45, ko je bilo življenje

hudo, stanje velikokrat brezupno, v ljudeh pa je kljub temu živelo veliko upanje. Spomnili se bomo hrabrih borcev in aktivistov, ki so se bojevali za svobodo in naše lepše življenje, junakov, ki so omahnili v smrt za te vrednote. Spomnili se bomo mater, ki so izgubile otroke, in ljudi, ki so trpeli v mučnicah in umirali v taboriščih. Spomnili se bomo tudi tistih brezimnih ljudi, ki so sprejemali pod svojo streho ranjene, prezeble in lačne borce ter jim pomagali, kolikor so mogli. To so bila velika dejanja prepričanja, nesebičnosti in človečnosti. Vsem tem ljudem je posvečena ta knjiga...

Uvodni tekst je napisal dr. Milan Ževart, ki je povzel vse pomembne dogodke iz novjše zgodovine te doline. Vrstijo se večji in manjši fotosi, ki so s spremnimi teksti razporejeni po abecednem redu krajev, kar pa bralca nekoliko moti in deloma tudi trpi preglednost celote. Mnenja sem, da bi bilo bolje gradivo razvrstiti po obdobjih. Poseben poudarek je dan obiskom maršala Tita v Velenju, ki se je zelo zanimal za razvoj tega enega najmlajših mest v Jugoslaviji. Hvala leži občanom, ki so dosegli, da se je mesto preimenovalo v Titovo Velenje, Titu pa postavili v središču mesta enega najlepših Augustinčičevih spomenikov.

Domačin Karel Destovnik-Kajuh, pesnik in narodni heroj ima v dolini več obeležij, (v Šoštanju in v Belih vodah spomenik). Na Grmadi,

enem od okoliških gričev, je med borovce vkopana granitna skala, na kateri piše, da so se tu zbrale v začetku oktobra vse partizanske sile, delujoče v tem zgodnjem partizanskem času na Štajerskem. (Revirska, Savinjska in Pohorska četa) ter da so od tu odšle v napad na Šoštanj in za eno noč zagospodoval nad mestom. Bojem 14. divizije v spomin sta postavljena dva granitna spomenika, eden pri Čuježevi domačiji v dolini Pake, ob cesti Velenje-Slovenjgradec, kjer so enote divizije predrele nemški obroč in odšle na Graško goro. Na Graški gori stoji mogočen spomenik iz granita, v katerem je vklesan daljši tekst, ki sporoča, da je to gora jurišev 14. divizije in enot 4. operativne cone, gore, ki je sama po sebi mogočen spomenik težkemu boju slovenskega naroda za njegov obstoj in preživetje. Na gori so pred leti zgradili in uredili majhen muzej s spominskim gradivom. Tu je tudi lep Augustinčičev kip, ki predstavlja prenašanje ranjencev.

Spodaj, v Topolšici, idiličnem kraju ob samem vnožu Graške gore pa se je naposled dogodilo tisto, česar si Hitler in njegova generaliteta niti v sanjah niso mogli predstavljati. Tu je armada, ki je štiri leta strahovala narode na Balkanu, začela odmetavati orožje, s katerim je preje bojevala s partizani, poznejšimi enotami NOV, orožje, s katerim je tudi morila nedolžno prebivalstvo. V Topolšici je soba, kjer je 9.

maja 1945 Aleksander Löhr, komandant nemških armadnih skupin, ki so operirale na Balkanu in v Grčiji pred tremi oficirji slovenske partizanske vojske podpisal brez-pogojno kapitulacijo s tem, da je pristal na popolno razorožitev svoje vojske. To je bil zgodovinski dogodek v evropskem merilu, trenutek, ki ga je naša in tudi širša zgodovina kar nekam preveč obšla.

V knjigi Pomniki NOB v občini Velenje je predstavljenih 108 obeležij, večjih in manjših spomenikov, vsi pa predstavljajo del zgodovine. Na Titovem trgu v Velenju stoji ob steni iz marmornih plošč, v katerih je vklesanih 645 imen padlih borcev in žrtev velenjske občine, lep spomenik narodnoosvobodilnemu boju, delo Stojana Batiča. Italijanski kipar Valerio Miroglio je avtor spomenika, posvečenega boju jugoslovanskih in italijanskih partizanov proti fašizmu. Tudi ta spomenik stoji v središču mesta.

Tu smo omenili le del gradiva, objavljenega v tej knjigi. V Velenju je tudi nekaj stalnih razstaviščnih prostorov. Omenimo samo dve: tistega na gradu in še posebno skrbno urejenega in vzdrževanega v Domu borcev in mladine.

Knjigo Pomniki je izdal in založil Občinski odbor ZZB Titovo Velenje v nakladi 500 izvodov. Spremni tekst k slikam je napisala Hermina Glaser, avtorja fotografij sta Peter in Marjan Marinšek. Marjan Marinšek je knjigo tudi opremil.

Rado Zakonjšek

Letošnje mladinske delovne akcije

Že od 8. junija delajo brigade prve izmene letošnjih štirih zveznih mladinskih delovnih akcij v Sloveniji. V Šentvidu pri Planini se je začela akcija »Kozjansko«. Brigadirji so se lotili gradnje vodovoda in električnega omrežja ter meloracij v občinah Šentjur, Laško in Sevnica. V štirih brigadah je 152 brigadirjev. Tri brigade prihajajo iz drugih republik, ena je slovenska (iz Kranja). V Vanganelu pri Kopru (»Istra 86'«) bodo brigadirji nadaljevali lani začeto gradnjo višinskega vodovoda. Delalo bo pet brigad, po ena iz Srbije, Črne gore, BiH, Hrvaške in Slovenije. Mladinska delovna akcija »Suha krajina« bo potekala v občinah Trebnje, Kočevje, Grosuplje in Novo mesto, kjer bodo brigadirji pretežno gradili vodovode. Brigade so iz Makedonije, Bosne, Srbije, Kosova in Slovenije, iz vsake republike ali pokrajine po ena. V Dornavi pri Ptuj (MDA »Slovenske gorice«) bodo brigadirji tudi letos gradili vodovode v občinah Lenart in Ptuj. Delale bodo štiri brigade (iz Srbije, Vojvodine, BiH in Slovenije). V vseh štirih brigadah je 144 brigadirjev in brigadirke. Ostale letošnje akcije (Goričko, Brkini, Trebče, Bela Krajina in Rogla) so se začele 22. oziroma 29. junija. V prvi izmeni zveznih mladinskih delovnih akcij v Sloveniji dela ta hip nekaj prek 700 brigadirjev: 291 delavcev, 330 dijakov, pa kmetje in študenti. Na akcije zunaj Slovenije so odpotovale tri slovenske brigade: iz mariborske občine Rotovž Sarajevo, pa iz občine maribor Tabor v Beograd in iz občine Maribora Tezno v Palič.

Letos bo tudi več mednarodnih oblik brigadirskega sodelovanja v Italiji, Španiji, Švici, Nemčiji na Madžarskem in v Gruziji.

Zdravko Troha

Ob srečanju rezervnih vojaških starešin »Bratstvo in enotnost 86«

Dobrodošli med nami

Naša republika te dni gosti udeležence 16. srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Delegacije ZRVS iz drugih republik in pokrajin bodo med bivanjem v Sloveniji obiskale štiriintrideset občin, kjer jih bodo seznanili z gospodarskim položajem, jim predstavili razvojne možnosti, obiskale pa bodo tudi nekatere delovne organizacije. Gostitelji bodo pripravili pogovore o vlogi ZRVS v krepitvi družbene samozasčite.

Naše uredništvo se je ob srečanju odločilo, da pripravi priložnostno številko, v kateri bo na ta ali oni način pred-

stavljena vsaka občina ali celo regija, ki gosti eno izmed skupin rezervnih vojaških starešin iz bratskih republik in pokrajin. Pričujoča številka TV-15 Naš tovariš, ki smo jo sestavili ob pomoči naših sodelavcev iz vse Slovenije, je prav gotovo svojevrsten dokument o našem sedanjem družbenem in gospodarskem trenutku. Upamo, da jo bodo z veseljem prebrali udeleženci srečanja, saj bodo veliko izvedeli o Sloveniji in ne samo o opisani občini ali regiji. Prav tako pa bodo to številko z veseljem brali naši stalni naročniki, ki bodo tudi naši marsikaj zanimivega v njej.

Ljubljana se predstavi

S tovariši iz mestne konference zveze rezervnih vojaških starešin v Ljubljani smo se skušali dogovoriti o okrogli mizi, ki bi sešla in nadrobno razgrnila podobo delovanja tisočerihih pobud, s kakršnimi rezervni starešine prežemajo obrambno in vsa druga dogajanja v našem glavnem mestu.

Pa se nam je dobri namen v teh razburljivih zgodnjepoletnih dneh, ko spričo mnogih obveznosti vsi že kar onemoglo tekamo sem in tja, izjavil.

Namesto živih sogovornikov so nam iz mestne konference poslali »gradivo o aktivnostih in nekaterih problemih organizacije ZRVS mesta Ljubljane,« čes: uporabite, kar se vam zdi.

Pa smo si rekli: naredimo fiktivni intervju oziroma okroglo mizo v stilu »mi« in »oni«. Mi sprašujemo, njihovi odgovori bodo izpisani iz poslanega »gradiva.«

MI: Koliko vas je, kaj je zapisano v vaši kolektivni izkaznici?

ONI: Med okoli 15.000 rezervnih vojaških starešin je več kot 70% angažiranih, blizu 32% pa izredno aktivnih, celo preobremenjenih z dolžnostmi v krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela in drugod. Okoli 7.000 rezervnih vojaških starešin je razporejenih na dolžnostih v oboroženih silah in na delovne dolžnosti, pri čemer še zlasti izstopajo z dolžnostmi in obremenitvami rezervni starešine, ki so nosilci bojne graditve enot TO in JLA.

Od skupnega števila re-

zervnih vojaških starešin je 43% članov ZK – znatno več jih je med rezervnimi oficirji, manj pa med nižjimi oficirji.

MI: V svoji organizaciji odpirate vrata vsem mnogim živlenskimi in družbenim vprašanjem, ne le obrambnim in varnostnim razmeram ter lastnemu usposabljanju. Ubadata se z razmišljanjem o našem družbenem in gospodarskem razvoju, budno spremljate mednarodna dogajanja, dejavni ste in želite biti na vseh področjih življenja. ZRVS torej ni zgolj in samo vojaško-stanovska, temveč odprta družbena organizacija. Osrednjega pomena pri vsem tem pa je vendar – le vaše lastno vsestransko usposabljanje.

ONI: Težišče delovanja je prenešeno v osnovne organizacije, tj. krajevne organizacije ZRVS, dana je bila pobuda in navodilo za ustanavljanje aktivov RVS v OZD, šolah in visokošolskih delovnih organizacijah kot akcijskih oblik delovanja. Organizacija ZRVS smo odprli za vse, ki opravljajo dolžnosti na področju SLO in DS, čeprav niso rezervne starešine. Opustili smo sistem, da na usposabljanje v organizacijo ZRVS pozivajo rezervne vojaške starešine drugi organi. Okrepili in razširili smo sodelovanje predvsem z družbenopolitičnimi organizacijami in sestavinami SLO in DS. Več skrbri smo namenili stimulativnim ukrepom in vrednotenju dela rezervnih vojaških starešin. Opredelili smo se, da gradimo ZRVS predvsem na odgovornosti in zavesti in ne na prisili. Vse

to je vplivalo na oblikovanje odnosa in odgovornosti rezervnih vojaških starešin do nalog.

MI: In kakšen je ta odnos?

ONI: Odnos večine rezervnih vojaških starešin do dolžnostih ustreza potrebam. Nismo pa bili zadovoljni s popuščanjem in pasivizacijo določenega dela rezervnih vojaških starešin pri usposabljanju v ZRVS in pri opravljanju nalog v krajevnih organizacijah ZRVS in drugod.

Vendar menimo, da smo ob vsej upravičeni kritičnosti in prizadevanju slabosti, ki so bile in so še prisotne v organizaciji, predvsem kar zadeva udeležbo rezervnih vojaških starešin pri usposabljanju s katero ne moremo biti zadovoljni, lahko ugotovimo, da je v zaostrenih gospodarskih in družbenopolitičnih razmerah, ki so vplivale tudi na organizacijo ZRVS, le dosežen napredek v njenem delovanju. Nadaljevali smo njene aktivnosti in ostali učinkovito vpeti v družbenopolitično življenje mesta, predvsem na področju SLO in DS. Z že omenjenimi ukrepi smo organizacijo odprli za nove ideje, nove kvalitete in vsebine usposabljanja, zagotovili prilagodljivost, posluh in občutljivost vodstvenih organov in odmeve iz temeljnih okoliš, iz vrst rezervnih vojaških starešin, kar se že vrača z večjo odgovornostjo, zavzetostjo in korektnostjo odnosom rezervnih vojaških starešin do obveznosti, kar pomeni, da gradimo odgovornost na zavesti in ne na prisili. Tako se ni povsod, gre pa za proces, ki odpira perspektivo za novo kvaliteto, ki bo

zagotovo odločilno prispevala k poglobljanju enotnosti, aktivnosti in vpetosti organizacij ZRVS v družbenopolitičnem življenju, krepitvi obrambnih in varnostnih razmer v Ljubljani.

MI: Iz podatkov, ki so bili objavljeni, je razrati, da je v zadnjih letih udeležba rezervnih vojaških starešin pri pouku precej uplahnila. Leta 1982 ste beležili v Ljubljani še 76,8 odstotno udeležbo, lani le še 53,26 odstotno.

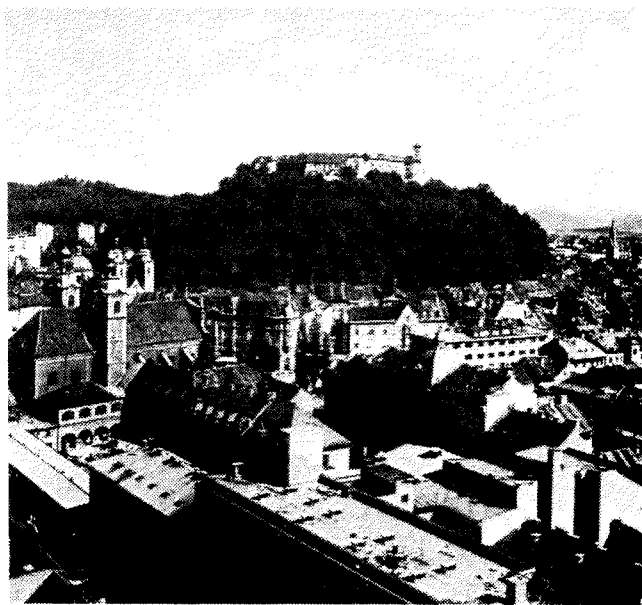
Kaj je razlog?

ONI: Na začetku obravnavanega obdobja so razpoložljiva materialno-financijska sredstva zagotavljala izvedbo programa, kot je bilo načrtovano. V zadnjem času pa so se pojavile težave, tako da nekatere občinske organizacije že opuščajo nekatere oblike usposabljanja, kot je na primer streljanje (prej enkrat letno, sedaj vsako drugo leto ali enkrat v štirih letih), ker so se cene streliva in drugih storitev povisale. Potrebno bo ukrepati, da bi se ta oblika usposabljanja zadržala v sedanjih okvirih.

Tu smo prišli v položaj, da bo zaradi podražitev problem kupovati nova tehnična sredstva. Ta problem pa je še večji zaradi težav pri oskrbi z rezervnimi deli za avdiovizualna sredstva, ki jih je težko dobiti doma ali pa jih sploh ni.

MI: Seveda pa ste ukrepali...

ONI: Veliko je bilo pogovorov, posvetovanj in motiviranja tistih rezervnih vojaških starešin, ki so opustili sodelovanje, se pasivizirali, ki se niso udeleževali usposabljanja. S temi aktivnostmi bomo nadaljevali predvsem v krajevnih organizacijah.

Omenjene in številne druge aktivnosti ustvarjajo novo kvaliteto usposabljanja in odgovornejši odnos rezervnih starešin, predsedstev in komisij do usposabljanja, še posebej na ravni občin. Prišli smo do vrste predavateljev, ki se trudijo zagotoviti kakovostno podajanje novih znanj rezervnim starešinam.

Menimo tudi, da smo v obravnavanem obdobju dosegli enotnost glede bistvenih vprašanj na področju usposabljanja. Tudi nismo težili k enovitosti povsod, ker se zavedamo, da bogatstvo različnosti spodbuja nove ideje, hotenja in prijeme.

MI: Bistvenega pomena je, kajpak, vključenost rezervnih vojaških starešin v dejavnosti v šolah, v krajevnih skupnostih, pri usposabljanju prebivalstva pri vključevanju v delo z mladimi, v delovnih organizacijah, skratka: v vseh okoliših.

ONI: Ugotavljamo, da je veliko število rezervnih vojaških starešin aktivnih in vključenih, da smo v naših dejavnostih dosegli dobre rezultate, vendar še vedno nismo bili povsod, kjer bio morali biti, in v nekatere programirane aktivnosti se rezervni vojaški starešine niso vključevali.

V obravnavanem obdobju smo nekaterim dejavnostim namenili posebno pozornost, in sicer: ustanavljanju in delovanju aktivov rezervnih vojaških starešin v OZD

in v šolah vseh stopenj. Toda ustanavljanje aktivov je potekalo dokaj počasi in dokaj težavno.

MI: V številkah...

ONI: Do sedaj je vsega skupaj ustanovljenih okoli 50 aktivov rezervnih vojaških starešin, največ v organizacijah združenega dela, najmanj pa v šolah. V naslednjih nekaj mesecih pričakujemo, da bo ustanovljenih še 15 aktivov.

MI: Kaj pa obrambno usposabljanje delovnih ljudi in občanov, začenši z mladino?

ONI: Kar zadeva udeležbo rezervnih vojaških starešin pri razvijanju obrambno-zaščitnih aktivnosti v osnovnih šolah gre v mnogih krajevnih organizacijah za že utečene dejavnosti, saj že leta nastopajo rezervni vojaški starešine kot predavatelji in mentorji ustreznih dejavnosti na šolah.

Obrambno usposabljanje delovnih ljudi in občanov je tudi področje delovanja organizacij ZRVS in ker pri tem sodelujemo, smo tudi soodgovorni za stanje. Na tem področju beležimo v zadnjih letih vse slabšo udeležbo delovnih ljudi in občanov, razen na tistih tovrstnih predavanjih, ki so jih v preteklem letu organizirali v OZD. To pomeni, da se bodo tudi organizacije ZRVS morale tu bolj angažirati in prispevati k izboljšanju usposabljanja prebivalstva in množični udeležbi.

Ptuj

Med kletarji

Rimski zgodovinar Dio Casius se ob pokušanju današnjega vina ne bi držal tako kisló kot takrat, ko ga je še pil v rimski provinci Panoniji. V svoje zapiske je navedel, da je bilo tamkajšnje vino slabo, ni pa dodal, da so Rimljani takrat v provincah na različne načine ovirali razvoj vinogradništva. Pa je cesar Probus spoznal to napako in začel celo podpirati gojenje vinske trte po vsem imperiju, kjer so seveda za to bili dobri pogoji.

Ce bi tisti Dio Casius prišel v današnje ptujsko ali katero sosednjo panonsko klet, bi gotovo začel pisati o čudežnih napojih. Po dobrih dveh tisočletjih bi morda spoznal le še vino, drugega v zvezi z njim pa gotovo ne. Toda za tem Rimljanom se je na vinskih gričih in pod oboki kleti zvrstila še takšna truma ljubiteljev dobre kapljice, da bi jih komaj prešteli. Med njimi so bili rimski vojak 13. legije, vdova kneza Koclja, ki je okoli Ptujja imela deset vinogradov, dominikanci in minoriti, ki so v ptujskih kletih hranili dobroto, pridelano s slovenskogoriškimi in haloškimi rokami podložnikov, pa umetniki in cesarji, reveži in bogataši. Vse te ljudi je

vino omamljalo, opijalo in tudi hranilo.

Zato ptujsko občino vedno povežujemo z vinom. Haloze in del Slovenskih goric so v njenih mejah in ti dve za Slovenijo tako značilni pokrajini bi bili neznani, če na njenih pobočjih ne bi rasla trta. Cela zgodovina je zaradi trte polzela po teh pobočjih in v vino so se stekale vse modrosti in spoznanja, z vinom so prepojene vse ljudske navede.

Ohranjeni podatki povedo, da je danes vinogradov veliko manj kot pred stoletjem. Kaj je zdaj haloških 1200 hektarov vinskih goric v primerjavi s tistimi 3081 hektarji leta 1896? Ali štiri tisoč slovenskogoriških z dva in pol krat več hektarji izpred devetdesetih let? Krčenje vinogradov pa se nadaljuje še danes. Na prelomu stoletij je trtna uš vinogradništvo spravila na kolena in čeprav si je pozneje na videz opomoglo, na vinskih gričih ni nikoli več raslo toliko vinske trte kot prej. Zadnji dve leti pa je vinogradništvo prizadela še huda pozeba, ki je hektare še skrčila, novih nasadov pa je veliko premalo, da bi jih nadomestili.

Povedati pa je tudi treba,

da vinogradništvo in kletarstvo doslej še nista izkoristila svojih možnosti, ki jih ponuja dobra kapljica. Tako ni le v ptujskem okolišu, tako je pri nas nasploh. Pa vendar se v zadnjem času tudi tu nekaj izboljšuje. Prvi napredek v kakovosti je sejanje zlahtnih sort, ki so povsem izrinile nekatere vrste, drugi pa staranje vina, ki mu prinaša pravo vrednost. In ker je Ptuj že dolgo pravo vinsko središče, hrani nekaj te zgodovine zaprte v vitke buteljke. Sedemstoletnica ptujskega kletarjenja in vsaj dve tisočletji gojenja vinske trte sta zadostna razloga, da govorimo o tej vinski deželi spoštljivo in trezno.

Ptuj ni le najstarejše mesto na slovenski zemlji, je tudi najstarejši pod zemljo. Arheologi so v tej zemlji našli obilo predmetov, ki so jih nekdanji vinogradniki in kletarji uporabljali: orodje za obdelovanje, amfore, v katerih so hranili opojni pridelek. Ptuj je prepreden, star in znamenit tudi pod zemljo. Pod starimi mestnimi hišami so pravi labirinti obokanih zidanih kleti, ki že stoletja poslušajo brbotanje mošta in hvalo oboževalcev dozorelega vina. V glavni ptujski kleti so dolge vrste častitljivo velikih sodov z umetelno rezbarjenimi prvimi stranmi, v njih pa zorijo sauvignoni, rizlingi, haložani... Moj prijatelj pravi, da so vsi varno poviti v

hrastove plenice; ko odrastejo, nekega dne pridejo na svetli dan. In dolga ozka klet v tem blodnjaku je ptujska arhivska klet.

Iz škafkastih prekatov na obeh straneh nekam vzvišeno motrijo zelenkasta dna buteljk. Nekatere je že zakrila črnkasta plesen, le še zapis na lesenih tablicah pove, kdo tu domuje. Ti sauvignoni iz leta 1921 ali 1937, traminci iz leta 1929, laški rizlingi iz leta 1933 in še nekaj drugih zlahtnih kapljic prav tako častitljivih letnic, je po sreči prestalo vojno viхро. Predvojni ptujski vinski trgovec Ornig, ki je arhivirano posvečal veliko skrb, je spoznal, da v tistih burnih časih za njegove buteljke ne bi bilo milosti, pa je buteljčno klet kar zazidal, da bi jo ohranil. Tako se je ohranilo tudi najstarejše vino v Jugoslaviji – nekaj steklenic zlate trte iz leta 1917. Danes te sorte v tukajšnjih vinogradih ni več. Ko je pred skoraj dvema desetletjema Ptuj obiskal tovariš Tito, so mu podarili steklenico tega najstarejšega vina v Jugoslaviji. Naključje pa je hotelo, da je bil vinski letnik 1917 prvi med najboljšimi v tem stoletju v slovenski deželi. Za njim so bili še letniki 1947, 1958 in 1971, potem pa še letnik stoletja 1983. In sreča je hotela, da se je prav v teh naših letih dobrot posebej izkazala, saj je bil lanski letnik 1985 spet

eden najboljših in bodo nekatere vinske sorte menda celo potokle kakovost letnika stoletja.

Ornigovim ohranjenim vinom ptujski kletarji od vojne naprej dodajajo vsak letnik. Leta 1983 je v Halozah dozorrel tako dober sauvignon, da so ga vsega natočili v buteljke in danes ga z imenom Rimljan anno 69 ni mogoče dobiti nikjer več, le še v ptujski buteljčni kleti in v kakšni zasebni vinoteki.

Kako ljudje cenijo dobro vino, pa povedo tudi takšne zasebne vinoteke, ki jih je vedno več. Staro vino ima

svojo ceno in svoje telo, pravi ptujski enolog Anton Skaza. Ko ga pustimo na jezik, se ne razlije, ni tanko, imamo občutek, da smo okušali nekaj krepkega in to je vinsko telo. In njegova cena je hkrati nizka in visoka. Visoka za žep, nizka za pridne roke v haloških gorah. Morda pa bo stari znameniti Ptuj nekoč le dobil tudi svojo trgovino arhivskih vin, kjer bo ponujal najboljše, kar zraste v njegovi okolici in kar je za to vinsko deželo najbolj značilno...

Franc Milošič

Radovljica

Dežela kranjska nima lepš'ga kraja

Naravne danosti, ozaljšane z izrednimi lepotami okolja in bogata zgodovinska preteklost ter nagel razcvet vseh krajev radovljiške občine so glavne značilnosti življenja njihovih ljudi.

Za ta prelepi kotichek slovenske zemlje so se skozi stoletja potegovali, nemalo krat tudi »z ognjem in mečem« različni zavojevalci; vendar ga niso mogli nikoli trajno osvojiti.

Prelomno obdobje za usodo ljudi teh krajev pod Triglavom, ki jih je pesnik France Prešeren ne brez razloga imenoval »podoba raja«, je bilo v letih 1941–1945, v času narodnoosvobodilnega boja.

Klicu Partije za boj proti nemškemu okupatorju so se že takoj po zasedbi odzvali komunisti in skojevci, na čelu s predvojnimi revolucionarji in organizatorji vstaje: Stanetom Žagarjem, Jožetom Ažmanom, Janezom Zupanom, Jakom Bernardom, Tomažem Godcem in drugimi, ki so vsi v ognju štiriletnega boja žrtvovali svoja življenja.

Prva partizanska četa je bila ustanovljena na Jelovici že 29. julija 1941; le teden kasneje pa prvi partizanski bataljon, sloviti Cankarjev bataljon, ki se je proslavil v legendarni Dražgoški bitki, takrat največji v Sloveniji.

V spomin na ustanovitev tega bataljona 5. avgusta vsako leto proslavljajo v Radovljici svoj občinski praznik.

Plamen množičnega upora proti nacističnemu zavojevalcu, ki si je Bled izbral za sedež svojih poveljstev in vojaške uprave za vso zasedeno Gorenjsko, se je najbolj razvnel v bohinjski vstaji sredi decembra 1941, v kateri je sodelovalo več sto borcev iz bohinjskega in širšega gorjanskega območja. O deležu prebivalcev radovljiške občine v NOB pove podatek,

da je v boju proti okupatorju sodelovalo nad 6.120 borcev in aktivistov OF ali vsak tretji odrasel občan in da je za svobodo žrtvovalo svoja življenja kar 998 domačinov! To je bil velik krvni davek, ki ga sedanji in prihajajoči rodovi, zvesti izročilom NOB, ne bodo nikoli pozabili. Svoboda je dočakalo okoli 70 prvoborcev, od katerih je le še 14 živih. Med borci so bili štirje proglašeni za narodne heroje (Stane Žagar, Jaka Bernard, Andrej Zvan in Anton Dežman).

V Begunjah je okupator med vojno tamkajšno graščino preuredil v eno najbolj zloglasnih gestapovskih zaporov in mučilnic, skozi katere je šlo nad 12 tisoč zapornikov; 980 so jih streljali kot talce. O širini osvobodilnega boja in gibanja v okviru OF pričajo tudi številni spomeniki in obeležja NOB v občini, ki so jih hvaležni občani in delovni ljudje postavili na nekdanjih prizoriščih borb, pomembnih dogodkov in na mestih, kjer so pod sovražniškimi streli padale dragocene žrtve. Po raznih krajih v občini, v komaj dosegljivih planinskih vrhovih, v gozdovih in jasah, po dolini in v naseljih je kar 160 spomenikov in 12 skupnih grobišč.

Čeprav se poprečna starostna doba preživelih udeležencev NOB v občini, ki jih je včlanjenih v ZZB NOV še okoli 2900, bliža sedemdeset letom, je njihov delež v družbenopolitičnem življenju, zlasti v krajevni samoupravi in delegatskem sistemu v občini, vedno visok. Prav tako tudi članov ZRVS, ki bogatijo svoje znanje na izkušnjah partizanske borbe; prilagajajoč te izkušnje z novodobnimi spoznanji vojaških veščin, potrebnih za obrambo domovine. V 20 krajevnih organizacijah ZRVS se tako usposablja okoli 1400 rezervnih voja-

ških starešin, ki so glavni nosilci organizacije in urjenja mladih in odraslih prebivalcev v pripravah na SLO in DS.

Pomembno vlogo v obrambnih pripravah imajo poleg izurjenih občinskih enot teritorialne obrambe, v katere so vključeni mladi prostovoljci, tudi poveljstva enot narodne in civilna zaščite v vseh krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela na celotnem območju občine. Z rednim urjenjem prebivalcev, ki so vključeni v te oblike obrambnih priprav, in z vsakoletnimi praktičnimi vajami in preverjanji znanja in usposobljenosti krepijo obrambno sposobnost in pripravljenost braniti domovino pred slehernim napadalcem.

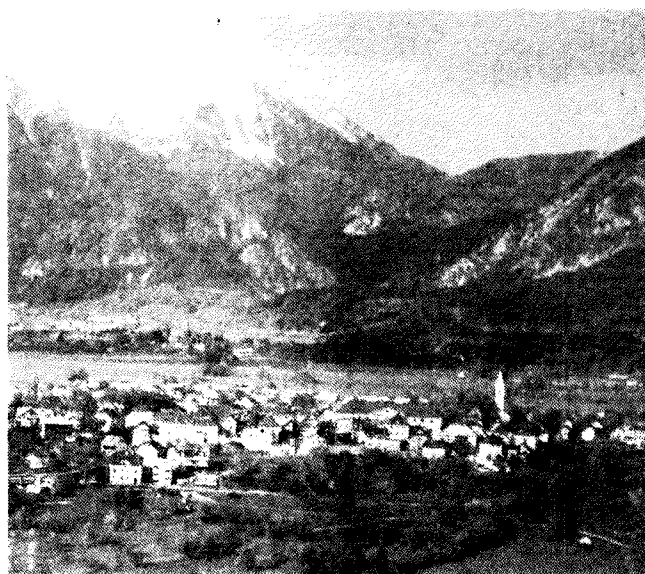
Občina Radovljica z nad 640 km² (po dolžini 50 km) sodi po površini med večje in z okoli 33 tisoč prebivalci med srednjevelike slovenske občine. V štirih geografsko zaokroženih območjih je 95 naselij in tri večja središča: Radovljica, Bled in Bohinjska Bistrica. Precej naselij je ohranilo značilnost prvobitnih kmečkih vasi, ki se lepo skladajo z razgibano gorenjsko krajino; v njih pa klije sodobno življenje, ki se v ničemer ne razlikuje od mestnega. Gospodarski položaj uvršča radovljiško občino med srednje razvite v SR Sloveniji. Po narodnem dohodku (podatki iz leta 1984, ki ustrezajo tudi za leto 1986), s 423.055 din na prebivalca je na 28. mestu, po družbenem proizvodu s 487.143 din (3.441 USA dolarjev) pa na 30. mestu med 64 slovenskimi občinami. Industrija ustvarja kar 66,5% družbenega proizvoda, gošinstvo in turizem 14,5%, kmetijstvo in gozdarstvo 9%, gradbeništvo in promet 6%, komunalna dejavnost okoli 3,5%. Največji delež v druž-

benem proizvodu občine ima kovinsko predelovalna, sledi raznovrstna (Elan iz Begunj), lesna, tekstilna elektro, kemična in živilska industrija. Lani so industrijske OZD izvozile za 52 milijonov din blaga in storitev, od tega dobrih 85% na konvertibilni trg, s čimer so pokrile uvoz z 2,2 kratnim izvozom. Gostinstvo in turizem, ki ima že stoletno tradicijo, sodeluje pri izvozu z zavidljivimi 28 odstotki. V 21 hotelih s 3.422 posteljami ter z dopolnilnimi nočitvenimi zmogljivostmi, ki so letos v počitniških domovih in pri zasebnikih dosegle že 8 tisoč postelj, 17.300 restavracijskimi sedeži in s pestro športno rekreativno in komunalno infrastrukturo, so na svetovljanskem Bledu, v idiličnem Bohinju, v starodavni Radovljici in Kropi ter v vselej vabljivih Begunjah, v Podvinu in v mednarodno uveljavljenem leškem kampu Šobec, že potrdili sloves največjega celinskega turističnega središča v Jugoslaviji. Lani so v občini nasteli že 1.160.374 nočitev, od teh 60% tujih, kar je pomembna postavka tudi za slovenski in jugoslovanski turizem.

Omembe vreden je tudi delež malega gospodarstva, zlasti v zasebnem sektorju, ki pokriva kar 10,4% družbenega proizvoda, kar je največ na Gorenjskem. Z zasebnim obrtjo se v občini ukvarja 586 občanov, ki uspešno dopolnjujejo potrebe gospodarstva, turizma in tudi občanov.

Razmeroma razvite so tudi družbene dejavnosti, ki pa se morajo zavoljo znanih družbenoekonomskih neskladij, tako kot drugod v širši družbeni skupnosti, soočati z vedno večjimi gmotnimi težavami.

V šestih osemletnih šolah s sedmimi podružničnimi šolami ter osnovno šolo s prilagojenim poukom se šola nad 3.880 učencev. Okoli 1.400 mladih obiskuje srednje šole usmerjenega izobraževanja. Od teh se le manjše

Pogled na Radovljico, v ozadju je 2063 metrov visoka Begunjska gora.

število usposablja v Šolskem centru za gostinstvo in turizem na Bledu in v dislociranemu oddelku srednje usmerjene ekonomske šole iz Kranja v Radovljici. Večina mladih se izobražuje v šolah usmerjenega izobraževanja v drugih gorenjskih občinah – v Kranju, na Jesenicah in v Škofji Loki.

Za izobraževanje odraslih ob delu in za dopolnilno usposabljanje v občini in za širše republiške in medrepubliške potrebe delujejo: Center za obrambno usposabljanje v Poljčah, Sindikalni izobraževalni center in Računalniški izobraževalni center v Radovljici ter Delavska univerza Radovljica in Glasbena šola Radovljica. Okoli 700 mladih letno iz radovljiške občine nadaljuje študij na višjih šolah. Kljub ugodnemu kadrovskemu potencialu, pa je kvalifikacijska raven zaposlenih v občini razmeroma nizka. Vzrok je v negativnem saldu migracije strokovnjakov v druge občine, kar pomeni, da se jih še enkrat več zaposluje izven občine, kot jih prihaja na delo v radovljiško občino.

Razmeroma dobro je organizirano v občini tudi otroško varstvo. V 57 oddelkih, ki delujejo v desetih vrtcih,

večidel v novih objektih, je vključeno v varstvo okoli 1.200 predšolskih otrok, kar je 38% vseh otrok od 3 do 7 let starosti.

Močno je razvejana zlasti kulturna dejavnost. Občina se lahko pohvali z izredno razvejano mrežo kulturnih objektov, spomenikov, muzejev, knjižnic, kulturnih društev in s kakovostno kulturno umetniško ustvarjalnostjo.

Vseh teh dobrin, materialnih in duhovnih, ne bi bilo, kot tudi ne tako dinamičnega razvoja, če ne bi s pridnim in odgovornim delom delavski razred – delovni ljudje občine Radovljica uspešno opravljali svoje planske naloge. Zasluga za to gre razmeroma visokemu dohodku, ki ga ustvarja 12.754 zaposlenih v 90 temeljnih organizacijah združenega dela. To pa predstavlja tudi po zahtevnih evropskih merilih ugodno razmerje; posebno, če upoštevamo, da je od teh kar 52,4% žensk in da je v občini le še nekaj nad 200 nezaposlenih.

Visoka samoupravljalna zavest in strokovna usposobljenost pa so jamstvo še večji ustvarjalnosti in uspehom v prihodnosti.

Jošt Role

Zasavje

Kdo te bo kopal

Zasavju daje premogovništvo pečat že več kot 200 let. Zagorski premogovnik je najstarejši v Jugoslaviji saj tam rudarijo že več kot 225 let; v Trbovljah je rudarska tradicija stara več kot 180 let, v Hrastniku pa deset let manj. Rudarjenje se je precej razmahnilo po izgradnji južne železnice od Dunaja do Trsta sredi preteklega stoletja. Prej majhni kmečki naselji so naenkrat postali delavska naselja, železnica in premog sta prinesla v kraje ob Savi silovit napredek.

Premogovništvo je vsa leta močno vplivalo na življenje in razvoj Revirjev. Rudniki so zaposlovali vse več delavcev, nikoli jih ni bilo dovolj. Še danes, saj trenutno manjka v vseh jamah slovenskih rudnikov rjavega premoga (še Kanižarica, Senovo in Laško) okrog 600 rudarjev. Večje število prebivalcev je seveda zahtevalo razvoj gostinstva, trgovin, obrti, zdravstva, šol, komunalnih objektov, gradnjo stanovanj. V Zasavju precej družin živi v stanovanjih v starih

rudniških kolonijah, ki so jih zgradili na prelomu stoletja. V Zasavju se je poleg rudarstva razvila še tradicionalna steklarska, kemična in industrija gradbenega materiala. Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi so bili že na začetku stoletja industrijska mesta.

Zanemarljiva kmečka tradicija in specifičen razvoj industrije, delavstvo, posebej pa težke življenjske razmere, so vplivale v preteklih desetletjih na odnos ljudi do sveta. Zasavje nemalokdaj pisci označujejo kot »rdeči Revirji«. Povsem upravičeno, saj se izkoriščano delavstvo, posebej rudarji, niso mirno sprijaznili s svojim podrejenim položajem. Z različno dejavnostjo so se borili za svoje pravice. Posebej odmevne so bile stavke, gladovni štrajki in druge aktivnosti, s katerimi so si skušali olajšati življenje. Zato ni čudno, da so bila zasavska mesta med obema vojnama močno oporišče naprednih idej, da so bili revirji kovačnica komunistov. V Trbovljah je na-

predno delavstvo zadalo odločilen udarec fašistični Orjuni, na Čebinah so ustanovili Komunistično partijo Slovenije. Rudarjenje je imelo zaradi klenosti, poštenosti in naprednosti rudarjev odločilno vlogo na ta dogajanja.

Tudi po vojni je rudarjenje vplivalo na razvoj regije. Rudarsko energetski kombinat Edvard Kardelj danes zaposluje več tisoč delavcev, v preteklih desetletjih se je iz stranske rudniške dejavnosti razvila vrsta delovnih organizacij. Največja je Strojna tovarna Trbovlje, danes izredno razvojno zanimiva pa je delovna organizacija Varnost, ki izdeluje različno eksplozijsko varno opremo. Razvila se je iz delavnice, kjer so izdelovali rudarske svetilke. Zasavski rudniki pa so seveda precej pomagali tudi pri razvoju mest – gradnji kulturnih, športnih, zdravstvenih in drugih objektov, ureditvi cest, pri razvoju družbenega standarda na sploh.

V zadnjih desetletjih pa se je napredek včasih obrnil tudi proti ljudem, ki živijo v Revirjih. Posebej zaradi vse večjega onesnaževanja okolja, so zasavska mesta na neslavnem vrhu

onesnaženja v Sloveniji. Okoliški gozdovi umirajo, zdravniki ugotavljajo med Zasavci več bolezní kot drugod, onesnaženost vpliva na vsakdanje življenje.

Nekaj let nazaj je bilo rudarjenje zaradi naftne evforije precej zapostavljeno, po začetku naftne krize pa je spet dobilo veljavo. Letos bodo v slovenskih rudnikih rjavega premoga izkopali že blizu 2 milijona ton premoga, večino v štirih zasavskih jamah in največjem dnevnem kopu Lakonca. Premog je ob dragi nafti in ekološko vprašljivi hidro (Mura) in nuklearni energiji, še vedno kljub dragemu pridobivanju eden najbolj zanesljivih slovenskih energetskih virov. Zato je težko verjeti, da bi v Zasavju v naslednjih desetletjih lahko shajali brez premogovništva in energetike. Zasavci bi ju le radi spravili v človeške okvire, predvsem kar se tiče ekologije.

V Trbovljah bodo v naslednjih letih gradili nov energetski blok, ob 125 megavatnem bloku trboveljske termoelektrarne naj bi zrastle še 200 megavatni blok. V Zasavju naj bi del energije uporabljali za ogrevanje mest, s čimer bi

Rudarski kruh je zelo težak, zato je precej delovnih mest pod zemljo nezasedenih.

lahko zelo očistili zrak. Vendar skupaj z gradnjo nove termoelektrarne zahtevajo tudi čistilne naprave. Investitorji že iščejo najboljše možnosti za čiščenje dimnih plinov. Nova termoelektrarna je za rudnike, kjer nakopljejo največ drobnega, energetskega premoga, življenjskega pomena. Po zagotovilih

strokovnjakov je v Sloveniji nad 200 milijonov ton rezerv rjavega premoga, več kot polovico na področju Zasavja. Zaloga omogočajo letno odkopavanje nad 2 milijonov ton premoga do konca tisočletja. Rudarjenje v Zasavju bo torej še naprej močno vplivalo na življenje.

Marko Planinc

Maribor

Tamov preskok

Med Jedo, Medino in Mekko v Saudovi Arabiji, na osempasovnici, kjer je promet tako gost, da avtobusi zadnjih 30 kilometrov ne morejo prevoziti prej kot v dveh urah, bo letos krožilo že kakšnih tisoč Tamovih turističnih avtobusov, opremljenih s sodobnimi klimatskimi napravami in rezervoarji za pitno vodo. S temi vozili dosega mariborska Tovarna avtomobilov in motorjev standarde največjih tovarnih proizvajalcev – Daimlerja, Manna, Fiata. Seveda pa Saudova Arabija še zdaleč ni edino donosno Tamovo tržišče; tamovci se, denimo, radi pohvalijo, da vidite v Kairu na cestah več avtobusov iz njihove tovarne kot v rodni Mariboru.

Vsekakor propaganda ni namen tega sestavka, a kar je res, je res: v zadnjih desetih letih je tej naši prvi tovarni gospodarskih vozil uspel preskok, ki bi ga težko imenovali drugače kot fantastičen. Od deset do petnajst let porabijo največji proizvajalci avtomobilov, da obnovijo svoj program; Tam je to zmožni v petih letih.

Na kratko je zgodba takšna: po uspešnem začetku v povojnih letih je tovarna začela razvojno zastajati, proizvodni program je bil zasta-

rel, Tamovci so pričeli izgubljati v konkurenčnem boju doma in na tujem, izvoz je bil le še simboličen. Na srečo so se znašli pravi ljudje na pravih mestih in v letih od 1976 do 1978 je prišlo do prelomnice. Pripravili so nov, sila držen koncept razvoja in se trudili zmanjšati zaostanek za najuspešnejšimi avtomobilskimi tovarnimi. Danes se lahko kosajo tudi z večjimi evropskimi proizvajalci gospodarskih vozil.

Predvsem so znali izrabiti domačo pamet – ob lastnem razvojnem oddelku so poskušali tudi povezavo z obema slovenskima univerzama in številnimi znanstvenimi inštituti z vseh koncev Jugoslavije. Novo zamisel o razvoju in izdelavi vozil so začeli uresničevati 1979. Njeno bistvo: vstavljati enake osnovne avtomobilске dele v čim širšo paleto vozil. V tem so (upravičeno) videli edino možnost za hitrejši razvoj in cenejšo proizvodnjo. Načrtovali in razvijali so sodobnejše avtomobilске dele (pri tovornih vozilih so na primer posodobili kabino, zavorni sistem ipd.) in pred približno tremi leti prodali v Zahodno Nemčijo prvo tehnično licenco v vsej jugoslovanski zgodovini – izjemno uspešen sistem aktivnega pnevmat-

skega vzmetenja kabine vozila.

Sila uspešno so razvili (samostojno seveda) tudi nekatere zelo pomembne avtomobilске dele. Sicer pa zadošča, če kot dokaz Tamovega ugleda v poslovnem svetu omenimo dolgoletno enakopravno partnerstvo z nemško tovarno Deutz in dolgoletno kooperacijsko sodelovanje z mednarodno korporacijo Iveco.

Moto, ki se obrestuje

Letos naj bi v Tamu izdelali deset tisoč vozil, kar je osem odstotkov več kot lani, in 10.500 motorjev (11 odstotkov več). Samo za avtobuse, prodane v Saudovo Arabijo, bodo iztržili kakšnih dvajset milijonov dolarjev in tako uresničili 40 odstotkov letošnjega načrtovanega izvoza. Vsekakor sodi Tam med velike izvoznike (prav pa je ob tem dodati, da so Tamovci z našo devizno zakonodajo in izvoznimi spodbudami vse prej kot zadovoljni, kar seveda ni ne nova ne začudenja vredna novica).

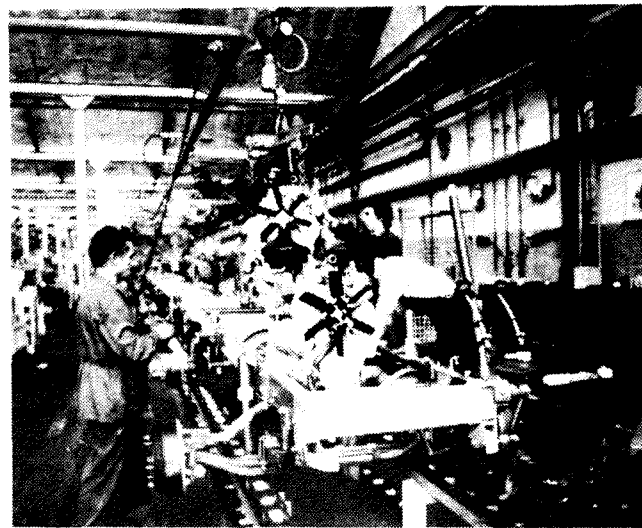
Poleg Saudove Arabije je Egipt drugo močno Tamovo tržišče, Alžirija tretje. V Evropi je dolgo časa prevladoval izvoz na Poljsko, zdaj prodirajo Tamovci tudi v ZRN, Grčijo in na Dansko, intenzivno »obdelujejo« Šri Lanko in Kitajsko. In ker so za svetovno tržišče sicer značilne nižje cene naših izdel-

kov, moramo omeniti še to, da dosega Tam – po zaslugi visoke tehnologije in velikih serij v svetu enake cene kot veliki avtomobilski proizvajalci.

Za srednjeročno obdobje do leta 1990 so Tamovi načrti (znova) obojetni: izvoz vozil naj bi se povečal za 37 odstotkov, motorjev za 30. Ne katere proizvodne programe bodo opustili in uvedli sodobnejše. Vpeljali bodo serijsko proizvodnjo 18-metrskih avtobusov členkarjev za mestni in primestni promet, posodobili in dopolnili program lahkih, srednjih in težkih vozil. Pripravljene so že tudi osnove za proizvodnjo sodobno tlačno polnjenih (turbo) motorjev. Leta 1990 nameravajo na tujem iztržiti že kakšnih 55 milijonov dolarjev.

Seveda brez vlaganj ne bo šlo – vrednost vseh naložb v tem srednjeročnem obdobju naj bi presegala 25 milijard dinarjev, od tega pa bodo 73 odstotkov ustvarili sami. Moto »prodati na tuje čim več lastnega znanja in izdelkov oziroma čim več izdelkov s čim več lastnega znanja« se Tamovcem še kako obrestuje.

Takole je dejal pred nekaj meseci, ob stoti obletnici prvega (Benzovega) avtomobila, dipl. inž. Maks Senica, član kolegijskega poslovodnega organa v Tamu: »V svetu, kjer je tradicija močnejša, je tudi pojem avtomobilске

Montaža motorjev

industrije nedeljiv in proizvodnja tako imenovanih gospodarskih cestnih vozil ima ogromen gospodarski pomen. V primerjavo podatek: v svetu izdelajo skupno 30 milijonov vozil letno, od tega jih sodi deset milijonov, torej dobra tretjina, v gospodarsko kategorijo. Pri nas je to razmerje bistveno neugodnejše: od skupno 280.000 vozil, izdelanih letno, je osebnih kar 250.000, torej je gospodarskih samo deset odstotkov. Pri tem bi morali biti seveda najbolj pomembni, koliko jih je res pri nas narejeno, koliko je dejansko v tem razvojnega, ustvarjalnega dela...

Tamovega deleža in ustvarjalne vneme ne kaže zanikati – tako kot tudi ne

njegove (prvenstvene) vloge pri oblikovanju skupnega programa in sploh razvoja proizvodnje gospodarskih cestnih vozil v Jugoslaviji. Gre za zelo obsežen (nov) program, ki praktično zajema celotno jugoslovansko proizvodnjo na tem področju – v njem so poleg Poslovne skupnosti Tam še FAP-Famos, Zavodi Crvena zastava, Ikarus iz Zemuna, Goša iz Smederevske Palanke in Utva iz Pančeva, skratka kakšnih sto organizacij združenega dela, od tega 33 iz Poslovne skupnosti Tam. Sicer pa je program, ki naj bi razbil zaprtost jugoslovanskih proizvajalcev in stkal med njimi nove poslovne odnose, tema, vredna posebne obdelave.

Darka Zvonar

Kranj

Ljudje hočejo peti in igrati

Ljubiteljska kultura se je v Kranju – še posebej v zadnjih letih – široko razmahnila: obstaja 70 glasbenih in 35 gledaliških skupin, katerih vse nastope in predstave je težko prešteti. Ob takšni množičnosti kakšno posebno širjenje dejavnosti skorajda ne pride več v poštev, pač pa kaže spodbujati le še kvaliteto.

Zda so taki časi, da v kulturnem dogajanju ljudje ne čujejo sodelovati le kot opazovalci oziroma gledalci, pač pa hočejo biti kar se da vključeni v ustvarjanje kulture. Tolikšen razcvet ljubiteljske kulturne dejavnosti v Kranju zato ni nobena posebnost. Ob glasbenih, gledaliških nastajajo tudi folklorne, literarne in druge skupine.

»Res je, vse več ljudi želi peti in igrati,« pravi Matevž Oman, predsednik Kranjske Zveze kulturnih organizacij.

»Zato nam tudi ni žal denarja, ki smo ga z leti vlagali za izobraževanje mentorjev za najrazličnejše dejavnosti. S tem pa seveda spet ni toliko denarja za amatersko kulturo, da bi lahko na primer za neko predstavo razen režiserja imeli še celo vrsto dru-

Matevž Oman, predsednik ZKO Kranj (Foto: Franc Perdan)

gih strokovnih sodelavcev. Treba se je pač znajti in tudi samo z voljo delati na tem področju.

Je med ljubiteljsko kulturo več mladosti ali prevladuje starejši?

»Večinoma so res mladi, kar velja še posebej za plesno dejavnost, pa tudi za filmsko in tudi likovno. Manj mladih pa je v pevskih zbora, tam prevladuje nekako srednja generacija – vendar pa to spet ne velja prav za vse pevske skupine. Morda bi bilo dobro najti nove načine, kako bi mlade pritegnili k petju na manj tradicionalen način kot so sedanji pevski zbori. Ne bi verjeli, toda tudi tako reprezentativen pevski zbor kot je APZ France Prešeren, ki se je letos na srečanju pevskih zborov v Mariboru znova izkazal in pridobil plaketo – pogreša nove, mlade pevce.

Katere dejavnosti pa izstopajo v kranjski ljubiteljski kulturi?

»Posebej je treba omeniti skokovit napredek lutkovnih skupin; letošnje srečanje slovenskih lutkarjev v Kranju bo verjetno ponovna spodbuda tej dejavnosti, ki izredno priteguje mlade. Ra-

zen tega pa se širijo plesne skupine, nastajajo zabavni ansambli, močnejše nastopajo likovniki. Lani je nastala tudi nova literarna skupina. Ne zaostajamo tudi glede nove videotehnike; praktično jo bomo začeli uporabljati tudi za dokumentacijske posnetke različnih dejavnosti.

In letošnji načrti?

»Letos kranjska zveza kulturnih organizacij praznuje 30-letnico, zato je razumljivo, da bi prav to leto povsod radi pokazali, kaj najbolje zmoremo. Povsem novo v naši dejavnosti bo morda to, da se Klub ljubiteljev glasbe spoprijema s kasetno produkcijo za domače glasbene skupine. Po nekajletnem premoru likovna dejavnost spet dela v boljših razmerah. Mimo je že tečaj keramike, zanimanje je bilo tolikšno, da ga bo verjetno treba jeseni ponoviti. V načrtu je tudi tečaj grafike, ex tempore na Joštu naj bi prerastel v šolo na prostem za amaterje in srednješolce – in še kaj bi se našlo.

V zadnjem času je bila posebno odmevna eksperimentalna skupina Gledališče čez cesto.

»Res, zadnja sezona je bila za skupino 35 ljubiteljskih igralcev, ki gostujejo v Delavskem domu, a se jim zdaj obeta vsaj en prostor tudi v obnovljenem gradu Kieselstein, izredno uspešna. Pohvale, priznanja in nagrade so jim kar deževale – od Zlate ptice, do sodelovanja na pomembnih gledaliških prireditvah. Ne gre seveda pozabiti, da so za leto 1985 prejeli občinsko malo Prešernovo plaketo. Sodelovali so na Malem Sterijinem pozorju in poželi leskave ocene, konec junija so nastopili na Beograjski reviji malih amaterskih scena – Bramsu, čaka jih gostovanje v Avstriji – najbrž bodo tudi kot amaterji zaposleni tja do jeseni, ko se začneja spet nova sezona.

Včasih so bili slabi prostori velika ovira za ljubiteljsko dejavnost – je danes kaj drugače?

»Ni, še vedno je premalo prostora. Kranjski Delavski dom je prezaseden, morda bo zdaj kaj bolje, ker se je ZKO preselila v obnovljeni grad Kieselstein. Zal pa Kranj ne premore poštene koncertne dvorane. Pevski

zbori nastopajo po telovadnicah, šolskih avlah, koncerti z gosti izjemne kvalitete so v tesni dvoranici kranjske glasbene šole. Glede tega nam res ni v čast, da kakšnih kvalitetnejših nastopov ne moremo spraviti v kakšno primerno dvorano. Po krajevnih skupnostih pa dvoranic ne manjka in tudi vzdrževane so kar dobro.

Ponekod je že kar moda, da hudo tožijo zaradi denarja za kulturno dejavnost. Je v Kranju ravno tako?

»Ne bi se ravno hvalili z denarjem, tega pač ni nikoli dovolj, vendar pa so ljudje pripravljeni marsikaj narediti. Ko so spomladi v Kranju dlje časa snemali televizijsko nadaljevanje o Primožu Trubarju, so kot statisti nastopali člani naših amaterskih kulturnih društev. Ves honorar pa je bil nakazan za dejavnost društva, iz katerega so bili. Tudi to je potrdilo tistega, kar sem rekel že prej – ljudje hočejo sodelovati v kulturi in zato jim ni žal niti takšnega (zastonj) truda, kot je bilo na snemanju. Zato pa bo imel več sredstev za režiserja, za kostume, za karikoli.

Lea Mencinger

Novo mesto

Krka – vzor uspešnosti

Ko so leta 1954 v prostorih današnje novomeške lekarne ustanovili farmacevtski laboratorij, najbrž nihče ni mogel verjeti in pričakovati, da bo čez trideset let v Novem mestu iz laboratorija zrasla tovarna, v kateri danes dela 3.900 delavcev, da bo v tej tovarni zaposlenih devet doktorjev znanosti, 22 magistrstrov in skoraj 400 delavcev s fakultetno izobrazbo in da bo mogoče proizvode iz te tovarne kupiti v več kot 60 deželah na vseh celinah sveta.

Kaj je torej Krkine delavce gnalo naprej, zakaj je Krka

bila tisti kolektiv, ki je, kot je to zapisala Aleksandra Kornhauser, »primer, kako je treba ustvarjati, da bi se odpirala nova obzorja«? Odgovor na to vprašanje je najbrž veliko, naš pa je naslednji. V Krki so vedno mislili vnaprej, v teh svojih razmišljanjih so bili pred drugimi. Kako naj si drugače pojasnimo dejstvo, da je Krka imela v določenem obdobju razvoju več štipendistov kot zaposlenih? Tu je tudi treba iskati odgovor, zakaj so v Krki takoj zgodaj pritegnili mlade raziskovalce, ko drugi o raziskavah sploh še niso razmiš-

šljali. In kakšna je Krka danes?

V Krki je zaposlenih 3.900 delavcev v desetih temeljnih organizacijah združenega dela in v skupnih službah.

Najštevilnejši tozdravila, v katerem je zaposlenih nad 800 delavcev. Lani je Krka izvozila v vrednosti 63 milijonov dolarjev, od tega na konvertibilno tržišče v vrednosti 41,3 milijonov dolarjev, hkrati pa je uvozila za 30,8 milijona dolarjev repromaterialov. V Zdraviliščih, ki imajo 1.212 postelj, so lani ustvarili 311.000 nočitev, od tega 66.000 tujskih.

Brez inovacijskih dejavnosti Krke ni popolne slike. V teh 30 letih je vložila nad 440 patentnih prijav, od tega je 38 patentov v Jugoslaviji in 194 v tujini; delavci Krke so ustvarili 143 izumov, nad 200 tehničnih izboljšav in podobnega.

Najvišje priznanje je Krka

prejela leta 1981, ko je prejela nagrado AVNOJ, takratni direktor Boris Andrijanič pa

leta 1978 nagrado Borisa Kidriča.

Ivan Krasko

Obala

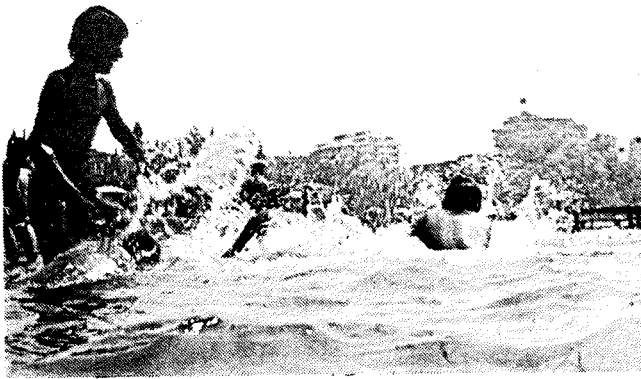
Buči morje Adrijsko

Območje Slovenske Istre, za katero se je v zadnjih letih zaradi lažjega in enostavnejšega upravnega političnega poimenovanja uveljavilo ime Obala, predstavlja po svojih razvojnih značilnostih nekakšno posebnost v povojnem razvoju slovenske dežele. Burni večstoletni zgodovini so se po osvoboditvi pridružili mednarodni zapleti v kontekstu svetovne delitve vplivnih območij, zaradi katerih je ta jugozahodni rob slovenskega narodnostnega prostora doživljal povsem samosvoji vstop v štiridesletno povojno zgodovino nove Jugoslavije. Ne gre namreč pozabiti, da je bil mednarodni status (dokončno potrjen šele z osimskimi sporazumi) negotov še dobro desetletje po osvoboditvi, kar je gotovo vplivalo na današnjo podobo življenja na ozemlju občin Koper, Izola in Piran.

Obalna regija je po vojni dosegla razmeroma hitro gospodarsko rast, ne pa tudi skladnega družbenega napredka. To velja predvsem za obdobje šestdesetih let, značilno po ekstenzivnem razmahu industrije, prometa in trgovine, obenem pa tudi po zapostavljanju komunalne infrastrukture in družbenega standarda, nizki rasti produktivnosti in šibkem

uvajanju sodobnih tehnologij. Brez takšnega neskladnega razvoja še posebej občutijo družbene dejavnosti, saj ostajajo neodpravljeni problemi šolstva, zdravstva in telesne kulture, v zadnjem času pa se z vso ostrino postavljajo pred načrtovalce družbenega razvoja tudi vprašanja neprimernih cestnih povezav, vodne oskrbe...

Kljub vsemu so si tri obalne občine v treh desetletjih razvoja postavile dobre temelje, na katere se v prihodnosti lahko opirajo tudi ambicioznejši načrti. Že dosedanja »specializacija« gospodarstva v posameznih družbenopolitičnih skupnostih je nakazala, kam bo moral teči razvoj – seveda ob upoštevanju vse večjih zahtev, ki jih postavlja vključevanje v mednarodno delitev dela. Nekoliko shematizirano bi lahko rekli, da vidi Koper svojo perspektivo v svoji izredno ugodni geopolitični legi in na dokaj solidnih temeljih povojne industrijske izgradnje. Luka Koper je prednosti, ki jih ponuja križanje mednarodnih prometnih poti in tranzitnih tokov, doslej še premalo izkoriščala, za kar pa ne gre v celoti kriviti tega izredno dinamičnega in ambicioznega kolektiva, ki se je v slabih treh

desetletjih po količini pretovala prebil tik ob bok pristaniščem z veliko daljšo tradicijo. Terminal za razsute tovore, izgradnja silosa za žitarice in širitev lesnega terminala ji odpirajo nove možnosti za prodor v srednjeevropski prostor, dolgo pričakovana in zaradi zakonskih obojavljanih še vedno neuresničena prosta carinska cona pa za razvijanje višjih oblik proizvodnega sodelovanja – predvsem z zamejstvom. Industrio pa čaka predvsem obračun z zastarelo proizvodno preteklostjo: slednje velja predvsem za »pionirje« koprške industrije Tomos, ki se zaradi izgubljenega stika s sorodno svetovno ponudbo že desetletje ne more izkoptati iz težav.

Izolska občina je tudi svoj povojni razvoj gradila na dobro stoletje dolgi tradiciji ribištva in ribje predelovalne

industrije, obenem pa je postavila temelje nekaterim manjšim industrijskim obratom, med katerimi se je z izredno uspešno intenzivno rastjo med velikane svetovne proizvodnje igrač prebila Mehanotehnika. Stoletna povezanost z morjem tudi zadnje obdobje narekuje izbor razvojnih možnosti: ribištvo in predelava rib ostajata med prednostnimi panogami, z gradnjo pristanišč za jahte in povečanjem hotelskih zmogljivosti pa se jima pridružuje tudi turizem. Žal pa se tradicionalno »kopensko« naravnano gledanje Slovencev le počasi spreminja: posodobitev ribiškega ladjevja (kljub osimskim novim ladjam) poteka še vse prepočasi in v enakopravnih pogojih v primerjavi s hrvaškimi ribiči, tako da ostaja morje še zdaleč premalo izkoriščeno njiva.

Lani praznovana 100. obletnica turizma v Portorožu je znova potrdila visoko raven ponudbe te turistično najbolj razvite slovenske občine. Nakazala pa je tudi prve rezultate kakovostnega premika v miselnosti turističnih delavcev: gostu ne gre nuditi le sonca in morja, temveč je treba njegovo bivanje popestriti s številnimi oblikami izvenpenzijske ponudbe – če želimo, da bi pri nas več porabil. Čeprav imajo v piranski občini v tem srednjeročnem obdobju v načrtu nekaj sto novih postelj, pa je prav prej omenjena naloga prvotnega pomena. Na takšno usmeritev kaže nagla rast lucijske marine, gradnja športnih objektov, širitev trgovske ponudbe. Da pa gospodarstvo občine ne bi slonelo le na turizmu in na Splošni plovbi – edinemu slovenskemu morskemu prevozu, naj bi že letos poskrbeli sečoveljski solinarji, ki kanijo začeti z gradnjo tovarne soli z letno zmogljivostjo 10.000 ton.

Ob vseh naštetih načrtih, katerih uresničitev naj bi obalnim občinam prinesla dovolj trdno podlago za skladnejši razvoj (tudi) družbene infrastrukture, pa ne gre pozabiti na možnosti, ki jih temu območju ponuja kmetijstvo. Kljub negotovemu položaju, v katerem se je ta gospodarska veja znašla, naj bi bilo v tem srednjeročnem obdobju prav kmetijstvo na Obali deležno široke družbene pomoči, ki bi uteg-

nila popraviti posledice hitre povojne deagrarizacije, obenem pa Sloveniji zagotovila velike količine zgodnje zelenjave, sadja in sočivja. Regija je postala zanimiva tudi za mednarodno organizacijo FAO, katere strokovnjaki so ob obiskih potrdili velike možnosti za povečanje pridelave oljk in olivnega olja.

Če želimo celoviteje zaključiti današnjo podobo življenja na Obali in njegove perspektive, ne smemo zaobiti nujnosti tesnejše povezave na območju, kjer se v vsakodnevem življenju in delu tesno prepletajo človeške niti. Vse bolj se uveljavlja prepričanje (kljub nerednim odporom lokalnih interesov v posameznih občinah), da je Obala celovit prostor, ki ga je potrebno skladno razvijati. V ta namen je bil pred nedavnim sprejet tudi nov statut skupščine občin Izola, Koper in Piran – poseben družbenopolitične skupnosti, na katero so posamične občine prenesle nekatere pristojnosti. Od takega enotnega pristopa naj bi imele največ koristi predvsem skupne naložbe v objekte, pomembne za vse prebivalce Obale. Tu mislimo predvsem na skupno odpravljanje težav z vodno oskrbo (do leta 1990 naj bi zanj namenili dobrih pet milijard dinarjev), dokončanje izgradnje regijske bolnišnice nad Izolo in izgradnjo nove obalne ceste med Izolo in Valetu nad Portorožem.

Miran Kljun

Celje

Jeklo... surovo, vlečeno, brušeno

V Celju bodo rezervni starešine iz druge republike gostje Merxa, kjer si bodo ogledali blagovni center in železarno Štore. Merx oskrbuje več kot 13 odstotkov slovenskega prebivalstva (v 25 občinah) in je po velikosti tretji preskrbovalec, članica sozda slovenskih železarn v Štorah pa je največja celjska delovna organizacija. Trenutno zaposluje 3549 delavcev, junija bo zaposlila še 100 študentov, ki so končali poklicno šolanje.

Železarna je tudi med najstarejšimi organizacijami ne samo v občini, ampak na Balkanu, saj segajo njeni začetki v leto 1845, medtem ko so v naših krajih začeli pridobivati železo že pred več kot 2000 leti in je bilo od 14. do 19. stoletja

fužinarstvo razvito skoraj po vsej Sloveniji. (Obrati na Gorenjskem, v Mežiški dolini, na Pohorju, Dolenjskem, Štajerskem in Primorskem). Na začetku našega stoletja so zaradi gospodarske krize ostale le jeseniška, ravenska in štorska železarna. Leta 1969 je nastalo združeno podjetje Slovenske železarne. V tem okviru so se v Štorah usmerili v elektro jeklo, valjanje in livarstvo, ki temeljita na sodobni tehnologiji; izdelujejo surovo železo, surovo jeklo, valjane izdelke, vlečeno in brušeno jeklo, valje, kokile, strojno in metalurško (sivo, nodularno, konti) litino in podobno. V proizvodnji jekla so v zadnjih letih povečali količine nizkolegiranih jekel, ki jih največ uporabljajo za izdelavo

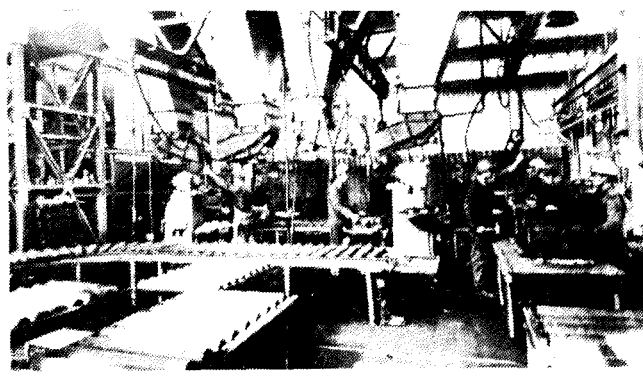
vzmeti za osebna, tovarna in tirna vozila, traktorje, buldožerje, sestavne dele strojev, orožje itd.

Železarna Štore, ki ima 15 tozdov, je največji celjski izvoznik, če upoštevamo prodajo na zahodna tržišča, saj dosega vrednost 20 milijonov dolarjev; res pa je, da je uvoz le nekoliko manjši. Valjane izdelke izvažajo v mnoge evropske države, na Kitajsko, v Libijo, valjano jeklo v ZDA, Indijo, Poljsko, NDR, Italijo, ulitke v ZR Nemčijo, Švedsko, Italijo, valje v Pakistan, Indijo, Maroko itd.

Seveda so rast in razvoj železarne spremljale večje ali manjše težave in med njimi bo za kolektiv in širšo skupnost gotovo ostala na vrhu likvida-

cija tovarne traktorjev. To so kot zelo obetavno proizvodno načrtovali in postavili skupaj z italijanskim partnerjem FIATOM. V njej naj bi bilo zaposlenih 250 delavcev, ki bi naredili 10.500 traktorjev letno, toda neurejene razmere doma oziroma nenehne spremembe gospodarskega režima in vrsta drugih okoliščin (nerazumevanje partnerja, skoraj 80 koooperantov iz vse države) je imelo za posledico, da je tovarna v desetletju obstoja eno samo leto poslovala brez izgube in ker potemtakem ni bilo druge rešitve, so jo morali zapreti. To je bil prvi tak primer v Celju, ki pa delavcev ni prizadel, saj so jih prezaposlili v sami železarni.

V zadnjih letih se izgube pojavljajo tudi v livarni strojne litine, glavni razlog pa je ta, da so podražitve vhodnih materialov znatno večje od cen njenih ulitkov. Da bi problem uredili, bi morali čimprej dokon-

čati naložbo v avtomatsko kaluparsko linijo. Sanacijski program imajo, posodabljanje proizvodne opreme pa se je zavleklo in zato tudi finančni položaj tozda letos ni bistveno boljši od lanskega.

Velja dodati, da železarna Štore poleg te in nekaj drugih pomembnih investicij (kot v centrifugalno litje v livarni I) že nekaj let posodablja oziro-

ma razširja valjarno II, predračunska vrednost naložbe pa je kar 11 milijard din. Gre za etapno razširitev obrata, ki bo dajal 220 tisoč ton jekla (zdaj 150 tisoč ton), po letu 1988 pa je predvidena še vpeljava izvenpečne tehnologije. Od celotne vsote bodo le desetino denarja vložili v zgradbe oziroma zidove.

Drago Hribar

Pomurje

Da bo več hrane

Pomurje, ki s svojimi 133.000 hektarji predstavlja nekaj manj kot 7 odstotkov vseh slovenskih površin, upravičeno imenujemo žitnico Slovenije, saj zagotavlja dobro tretjino vseh slovenskih potreb po hrani. V Pomurju je petina vseh slovenskih njiv ali dobrih 52 tisoč hektarjev, ob poljedelski proizvodnji pa je tu močno razvita še živinoreja. In če smo tale zapis o pomurskem kmetijstvu že začeli s statističnimi podatki, dodajmo še, da pomurski kmetje in družbena kmetijska gospodarstva na 20 tisoč hektarjih polj pridelajo letno več kot 70 tisoč ton krušnih žit, s 16 tisoč hektarjev pospravijo 90 tisoč ton koruze, za potrebe živinoreje pa sejejo še več kot 4 tisoč hektarjev silazne koruze, ki daje blizu 200 tisoč ton kakovostne krme. Zamenarljiv ni tudi pridelek krompirja in nekaterih krmnih rastlin, nova poljščina, ki si je v zadnjih letih utrla pot v pomurski njivski kolobar, pa je sladkorna pesa. Za potrebe tovarne sladkornja v Ormožu je pomurski pridelovalci zagoto-

vijo letno več kot 100 tisoč ton.

Pomembno mesto pa v Pomurju zavzema živinoreja, ki daje kmetijcem tudi največji del dohodka. Ob spoznanju, da na omejenih površinah in ob agrarni prenaseljenosti samo rastlinska pridelava ne zagotavlja socialne varnosti vseh, ki se s kmetijstvom ukvarjajo, je živinoreja postala ena od temeljnih usmeritev. Pomurski kmetijci danes spajajo letno okrog 25 tisoč glav govedi in 200 tisoč prašičev za potrebe domače mesno-predelovalne industrije, poleg tega pa še več kot 5 tisoč ton piščančjega mesa.

Razvoj, ki ga je pomursko kmetijstvo doseglo v zadnjih 15 letih, pa je zaradi znanih težav, ki niso obšle tudi te gospodarske panoge, zdaj nekoliko zastal. Zmanjšana akumulativna sposobnost je upočasnila vlaganja v nadaljnji razvoj, kmetijstvo pa se vse bolj otepa tudi z izgubami. Soboški Mesni industriji, ki že več kot deset let posluje z izgubo, se pridružujejo nove organizacije združenega dela z rdečimi številka-

mi, posebej zaskrbljujoč pa je podatek, da se izgube iz živilske predelave prenašajo tudi v živinorejo in rastlinsko pridelavo.

Tudi na področju organiziranja kmetijstva so bili v tem času doseženi pomembni premiki. Danes tu več ne govorijo o občinskem kmetijstvu, saj je celotno pomursko kmetijstvo združeno v sestavljeno organizacijo ABC Pomurka, občinske meje pa ne predstavljajo ovire povezovanja in poslovno tehničnega sodelovanja med

Gusti Grof: »Razvoj intenzivnega poljedelstva in na njegovi podlagi živinoreje in živilske predelave ostaja tudi v prihodnje naša osnovna usmeritev.«

sorodnimi dejavnostmi.

Brez večje intenzifikacije si tudi v Pomurju ne morejo predstavljati večje in cenejše kmetijske proizvodnje in temu namenjajo še posebno skrb. Melioracije in komasacije so bile opravljene že na več tisoč hektarjih kmetijskih površin, z ustreznimi agrotehniko pa so se na tesno usposobljenih zemljiščih znatno povečali tudi pridelki. Blizu 4 tisoč moderniziranih in usmerjenih kmetij v Pomurju je porok, da razvoj tudi v prihodnje ne bo zastal.

»Na podlagi dosedanjega razvoja proizvajalnih sil v kmetijstvu in analiz možnosti nadaljnega razvoja moramo v Pomurju načrtovati in uveljaviti strategijo, ki bo temeljila na optimalnem izkoriščanju naravnih danosti, na hitrejšem tehniško-tehnološkem razvoju ter na sodobni organiziranosti primarne kmetijske proizvodnje in živilske predelave. V veliki meri je nadaljnji razvoj pomurskega kmetijstva odvisen tudi od tega, kako bomo sposobni razvijati in širiti družbeni sektor in kako bomo lahko povečevali ekonomsko sprejemljive kapacitete pri kmetih, seveda v povezavi z družbeno organizirano proizvodnjo pri kmetijskih zadrugah«, pravi predsednik kolegijskega po-

slovnega odbora sozda ABC Pomurka Gusti Grof, ki hkrati dodaja, da bo osnovna usmeritev pomurskega kmetijstva tudi v prihodnje ostala ista kot doslej. Ta je v nadaljnjem razvoju intenzivnega poljedelstva in na tej osnovi živinoreje in prehranske industrije. To so temeljne dejavnosti, ki se jim v Pomurju ne morejo odpovedati, vendar to ne pomeni, da ne bodo razvijali tudi druge proizvodnje.

»V zadnjem času sicer zasledujemo nekatere pripombe o dosedanjem razvoju«, pravi Gusti Grof, »vendar ne moremo sprejeti tistih, ki niso strokovno argumentirane. Veliko se v zadnjem času govori o dopolnilnih in delovno intenzivnih programih in moram reči, da smo jih veliko že uvedli. Tako k dopolnilni proizvodnji spadajo tudi sladkorna pesa, ki je prej nismo pridelovali, krompir, ki daje na nekaterih območjih našemu kmetu stabilen in dober dohodek, pa tudi reja plemenskih telic za izvoz. Smo prvi, ki smo iz Jugoslavije izvozili plemenske telice na tržišče Evropske gospodarske skupnosti, kar doslej še ni uspelo nobeni socialistični državi. Tudi v sadjarstvu rezultati ne izostajajo, saj smo v zadnjih štirih letih na Goričkem

uredili čez 100 hektarjev sodobnih plantažnih nasadov, razvija pa se tudi semenarstvo in vzgoja okrasnih rastlin ter zelenjadarstvo.«

Ob vsem tem pa ne pozabljajo na razvoj predelovalne industrije. Poleg že zgrajenih živilsko-predelovalnih obratov prav zdaj načrtujejo ali pa so tik pred začetkom nekaterih novih naložb. Z rekonstrukcijo Tovarne mlečnega prahu in Mlekoprometa se bodo odprle možnosti za povečanje kapacitet in uvajanje novih proizvodov. Surovinska osnova za to je zagotovljena, saj se je v zadnjih desetih letih odkup mleka povečal od 30 na 60 milijonov litrov letno. V programu so tudi obnove in preusmeritve mesno-predelovalnih obratov ter gradnja skladišč in hladilniških zmogljivosti za sadje, ki bodo podlaga za nadaljnji razvoj sadjarstva.

V Pomurju se zavedajo, da so predvsem sami odgovorni za svoj razvoj, zato ne zamenjajo tudi razvojno raziskovalnega dela. Če se na tem področju namreč ne bodo ustrezno organizirali, ne bodo vzdržali tekme na svetovnem razvojno tehnološkem področju, pravijo pomurski kmetijci in tega se še kako zavedajo.

Ludvik Kovač

Brežice

Mesto z gradom in toplicami

Če bi poslušali besede starejših ljudi, bi lahko slišali tudi takšne misli: kraj, ki ima v svoji bližini ene najtoplejših toplic v Evropi, kjer se v prelepi pokrajini Krka (resda pred leti še vsa deviška, danes pa kalna in sivkasta) izliva v Savo, kjer se v kratki kilometrski razdalji bohoti kar nekaj imenitnih srednjeveških gradov in katerega obronki so gosto posejani s tradicionalnimi vinogradi, bi moral več iztržiti iz svojih danosti, ne pa, da že vsa povojna leta caplja na repu uspehov slovenskih občin. K temu dodajmo, da za začetek še zdaleč nismo našli vseh naravnih danosti, saj nudi savsko porečje izkoriščanje proda, najdišča pri Globokem (tako zadnje čase napovedujejo geologi) pa obetajo še kar bogate zaloge premoga. Imajo tudi kremenčev pesek, surovino za porcelansko in nekatere druge industrije, v kmetijstvu pa še izza predvojnih dni ostaja tradicija višje razvitega sadjarstva.

Kakor vse slovenske in druge jugoslovanske občine, ima tudi Brežica v svojih razvojnih planih lepo zapisano, kako in kam se želi razvijati. Tako so v dolgoročni načrt zapisali, da si bodo prizadevali za dolgoročno vključevanje v mednarodno delitev dela z doseganjem višje kakovosti proizvodov in s postopnim posodabljanjem proizvodnih zmogljivosti. V srednjeročnem načrtu pa bolj natančno načrtujejo posodabljanje tistih gospodarskih panog, ki bodo izraziteje usmerjene v izkoriščanje naravnih danosti občine. Po rednosti, ki jih imajo ti kraji zaradi izjemnega geografskega položaja pa, tako so prepričani, omogočajo predvsem razcvet vseh oblik turizma.

Če je avtocesta Ljubljana-Zagreb nekakšno okno v svet za Brežičane, potlej je zanesljivo tudi prvi vtis o občini tisti, ki ga obiskovalcu

ob avtocesti nudi Petrolov motel. In vtis je, če hočemo biti nepristranski, prav dober. Seveda pa je vse na motelu namenjeno tranzitnim turistom, ki se pretakajo bodisi v smeri zahodne Evrope bodisi proti Orientu, manj pa tistim, ki imajo več časa in bi jih bilo mogoče zvabiti v brežiške »turistične vrtove«.

V srednjeročnem načrtu so zapisali, da se bo življenjski standard občanov zviševal v skladu z ustvarjenim dohodkom, povečevanje ustvarjenega dohodka pa mora postati motiv za boljše delo. To je aksiom, ki velja za vse občine, ne le za brežiško; da pa ga je veliko lažje zapisati kot uresničiti, nam je potrdilo tudi nekaj pogovorov, ki smo jih na nedavnem obisku v Brežicah opravili s predsednico izvršnega sveta skupščine občine Brežice, tovarišico Berličevno, tovarišem Slavkom Lupšino iz delovne organizacije Agraria ter s tovariši Recarjem, ing. Bezjakom in ing. Kunejem iz brežiškega Slovina.

Da v tej občini kakšna večja industrija ne bo »izpulila velike repe«, nam je bilo tako jasno. Predsednica IS skupščine občine Brežice je občinske usmeritve uvrstila nekako takole: kmetijstvo, malo gospodarstvo, turizem in gostinstvo ter energetika in trgovina. Za pravi zagon pa, je dodala, bo potrebnih kar nekaj močnih »injekcij«. Še ne do kraja prepoznana in peučena je gradnja savskih elektrarn, v rudniku Globoko (tako vsaj obetajo), se skriva vsaj 20 milijonov ton zalog premoga. Prvi rov bo začel obratovati predvidoma sredi prihodnjega leta čeravno ne je v zvezi s temi načrti še nekaj samoupravnih nedorečenosti.

Vsi povojni industrijski poskusi so ostali na ravni majhnih obratov, ki so vsi po vrsti tozdi večjih delovnih organizacij s sedeži v drugih občinah, zato načrtovalci občinskega razvoja stavijo raz-

vojne upe na pestrukturiranje s posebnim poudarkom na razvoju tako imenovanega malega gospodarstva, ki ima že obetavne nastavke. Te bodo bolj intenzivno usmerjali v skupne programe, pa tudi tozdi sedanjih delovnih organizacij si obetajo, da bodo razvili kakšen skupni program in delali tako, da bo rezultat en skupni končni proizvod, ki bo na tržišču uspešen.

V občini je 4900 zaposlenih, ob teh pa jih kar 1000 dnevno migrira v območja drugih sosednjih občin. Ker je sedanja struktura zaposlenih takšna, da je kar 60 odstotkov delavcev z izobrazbo od prve do pete skupine, štirideset pa z višjo in visoko izobrazbo, je tudi na tem področju njihov načrt izboljšati izobrazbena razmerja vsaj za dvajset t. i. strukturnih točk.

Bistvo vsega brežiškega načrtovanja torej ni v kakšnih epohalnih spremembah, ampak predvsem v kvalitativnih premikih. Po planskih dokumentih si obetajo 3,5 odstotno rast družbenega proizvoda, čeravno so po osnovnih kazalcih v začetku menili, da bi bil lahko ta odstotek nekoliko višji.

Na področju malega gospodarstva imajo tri obrtniške zadrage, ki pa jih želijo poslovno tesneje povezati (saj imajo izredno razdrobljeno posejane obrtnike po občini). Načrtujejo bolj intenzivni razvoj obrtnih con (pri čemer bodo naleteli na probleme kategorizacije kmetijskih zemljišč, saj je večina brežiške občinske zemlje všteta med boljše kmetijsko-obdelovalno).

Lani je občina, v celoti gledano, zaključila poslovno in delovno leto brez rdečih števil, kar pa ne pomeni, da v občini ni izgubarjev. Delitveni razmerji niso porušili in so le-ta v skladu z letošnjimi programi. Imajo smeje kmetijske načrte... Ob tem pa ni od muh podatek, da bo predvidena gradnja HE na Savi

vzela kar 600 ha dobre kmetijske zemlje. Ker gre za republiški projekt, zahtevajo Pasavci vsestranske in natančne vnaprejšnje raziskave ter relevantne strokovne ekspertize, ki bodo odgovorile na številna vprašanja: kako bo s podtalnico, kaj s termalno vodo, kakšne so povezave in kako bi vplivala na akumulacijo bližina JE v Krškem... Res je, da obetajo HE na Savi 30 megavatov električne energije, vendar je prva naloga, je menila predsednica izvršnega sveta, da energijo racionalno porabljajo in da mislijo na varovanje okolja.

Ker je občinska in hkrati republiška meja blizu, smo sogovornico vprašali tudi, kakšno je občinsko stališče do bližnje (načrtovane) jedrske elektrarne v Prevlaki. Odgovorila je, da s temi deli nikakor ne kaže prehitovati, dokler stvari niso usklajene niti na ravni Jugoslavije, prav tako pa so pogovori na medobčinski ravni (z zagrebškimi in samoborskimi občinskimi možmi) pokazali, da stvari tudi na medrepubliški ravni še niso dorečene, kar velja tudi za HE na Savi. Jasno je, da Pasavci zahtevajo čisto Savo saj je to predpogoj za vsakršno načrtovanje;

prav tako pa je zanje pomembno, kaj bo z njihovimi naravnimi rezervarji pitne vode in kaj z ležišči termalnih voda.

Pogovori v Agrariji in Slovinu so nas prepričali, da ostajata kmetijstvo (z ožjo usmeritvijo na sadjarstvo in živinoreje) ter vinogradništvo še naprej nujni usmeritvi, ki sicer ne dajeta vedno zaželenih, načrtovanih rezultatov, zato pa vztrajno ohranjata ravnotežje v populacijski naseljenosti zunajmestnih naselij in vsaj v perspektivi nudita kmetu neko enakovredno razvojno prihodnost. Seveda sodi k tej panogi vrsta težav, katerih rešitve niso v »človeški moči«. Tako vremenske nadloge desetkajo vinski pridelek, klestijo vinograde in načenjajo sadovnjake. Sreča v nesreči, bi lahko rekli potem, ko so nam strokovnjaki pojasnili, kako ob ujmah pri njih deluje načelo solidarnosti. Saj so bili ob dveh (leta 1980 in 1983) hudih pozebah prisiljeni priskočiti na pomoč kmetom-kooperantom (teh je tudi sicer v brežiškem kmetijstvu večina) z dosajevanjem uničenih trt, pa tudi s popolnimi obnovami celih vinogradniških površin. Na mesto starih, ustaljenih trt, sadijo sort-

ne, za pridelavo vrhunskih in visoko kakovostnih vin, kakršna so nekoč pred vojno, v teh krajih že imela sloves.

Kar na hitro pa naštejmo še nekaj značilnih brežiških dejavnosti. Hmeljarstvo se kar dobro razvija, termalna voda je prav klicala po toplih gredah, kjer gojijo na stotine ton okrasnega cvetja vseh vrst, velike površine kmetijskih zemljišč (460 ha) so že meliorirali, v naslednjih letih pa bodo to storili še na 200 hektarih zemlje; v vinogradništvu je predvsem Slovinova usmeritev k boljšim in na širšem trgu priznanim vinom. Morda v prihodnosti res ne bo od tega pričakovati večjih izvoznih učinkov in kupov deviz, skupaj s turističnimi načrtovanji pa bo vsekakor pomenilo bolj zaočeno ponudbo in tako imenovani »image« prijetnega turističnega kraja, ki lahko poleg toplic ponudi žlahtno kapljico, koncert v slavni Viteški dvoran brežiškega gradu, sprehod med vinorodnimi kraji Bizeljskega in okolice, kmečki turizem pa tudi takšno drobno gospodarstvo, ki bo privabljalo nazaj domov naše delavce na začasnem delu v tujini...

B. Ž. J.

Notranjska

Biser raznolikosti

Pravzaprav je človek v precejšnji zagati, če želi v nekaj vrsticah zapisati poglobljene značilnosti Notranjske. Značilnosti so tako izrazite, da so se o njih razpisali že pred sto in sto leti – že znameniti in plemeniti Janez Vajkard Valvazor v svoji Slavi Vojvodine Kranjske. Najbolj sta ga seveda očarala in »začarala« presihajoče Cerkniško jezero in čarovnice, ki se po starih verovanjih še danes zbirajo na gori Slivnici nad Cerknico.

Tudi sicer je pokrajina, v katero ozemeljsko spadajo občine Cerknica, Ilirska Bistrica in Postojna, izredno razgibana. Tu je osrčje tako imenovanega slovenskega Notranjskega Krasa z vsemi značilnostmi, ki so dijo zraven – od vrtač, številnih zasiganih podzemskih jam, do kraške lepote Postojnske jame. Celotno ozemlje je že od rimskih časov izrazito tranzitnega značaja, zato ne preseneča-

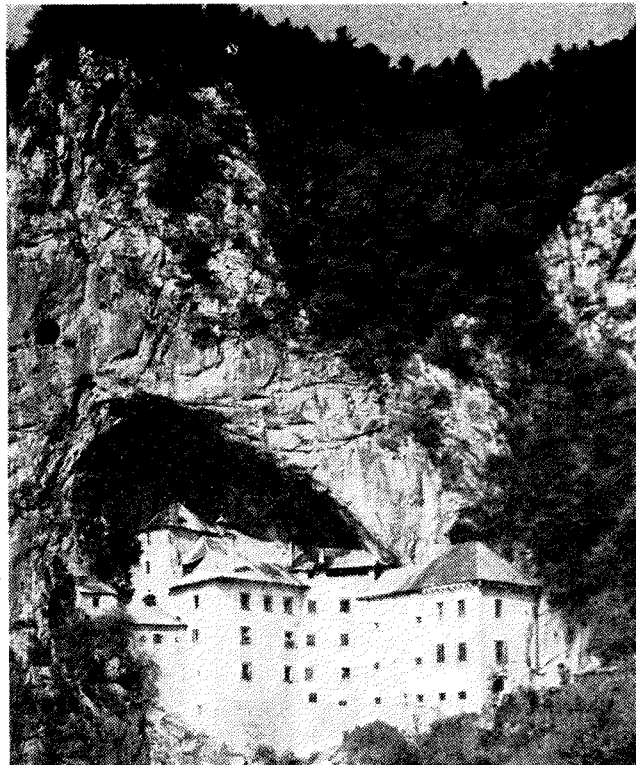
jo težave tukajšnjih turističnih delavcev, ko hočejo turiste zadržati kak dan več. Za zdaj to bolj težko uspeva, saj si turisti v glavnem ogledajo lepote Postojnske jame in že odhitijo proti Jadranu ali proti osrednji Evropi. Vendar bodo skupna prizadevanja verjetno tudi na tem področju le žela uspehe, saj ne gre zanikati izrednih naravnih danosti v vseh treh občinah – cerkniške z znamenitim jezerom in možnostmi razvoja kmečkega turizma, postojnske z enim od najlepše urejenih avtokampov daleč naokoli in s snežniškimi možnostmi za razvoj zimskega turizma v Ilirski Bistrici.

V dneh tik pred glavno turistično sezono smo pač nekaj stavkov namenili notranjskemu turizmu, ki pa v občinah sicer ni na prvem mestu kot panoga, ki bi zaposlovala največ ljudi. To mesto je nedvomno na-

menjeno lesno predelovalni industriji in gozdarstvu. Dejstvo je, da ti dve panogi preko Gozdnega gospodarstva Postojna, ki gospodari s celotnim gozdnim bogastvom Notranjske in lesno predelovalnih velikanov cerkniškega Bresta, ilirskobistriškega Lesonita in pivškega Javorja, pravzaprav oblikujeta sedanost in prihodnost celotnega območja.

Sedanost so dohodkovne težave lesno predelovalne industrije, ki je tako kot v vsej Sloveniji v veliki zagati. Prav tako pa so v nemajhnih zagati tudi tukajšnje družbenopolitične skupnosti – ob dejstvu, da v lesno predelovalni industriji Notranjske dela kar 33 odstotkov vseh zaposlenih. Ta podatek, ki opozarja na izrazito enostransko industrijsko usmerjenost, je za občino Cerknica še izrazitejši – v »Industriji pohištva Brest« v Cerknici je zaposlenih kar 50 odstotkov vseh zaposlenih v občini.

Nikakor ni namen tega zapisa, da bi podal »po-

drobno« gospodarstvo podobno Notranjske. Opozoriti smo le želeli na raznolikost, ki se kaže od turističnega gospodarstva do lesarstva in kovinsko predelovalne industrije ter pro-

meta. Ne gre namreč pozabiti, da so čez Notranjsko že od nekdaj vodile številne trgovske in tudi druge poti proti morju in v drugo stran – proti osrčju Evrope. O tem neizpodbitnemu

dejstvu priča tudi znani pojem »postojnskih vrat«. Ta vrata so zdaj za vse naše prijatelje na stečaj odprta, tukajšnji ljudje pa bi jih znali tudi zapreti pred vsemi morebitnimi sovražniki. Za Notranjce včasih pravijo, da so trmasti in vase zaprti ljudje. To, da so trmasti, drži kot pribito, sicer se ne bi mogli upreti številnim najrazličnejšim vihram in preizkušnjam, ki so jih morali prestati. Njihovo trmo navsezadnje dokazuje tudi ves dosedanj družbeno gospodarski in kulturni razvoj ter želja, da bi sedanje težave premagali in odločno zastavili uspešnejši prihodnji razvoj. Vase zaprti? Ne – morebiti le nekoliko preskromni, da bi svoje dosedanje uspehe obešali na »veliki zvon«.

A Notranjci tudi vedo, kdo je pravi prijatelj, kdo je naš prijatelj, kdo je naš človek, kdo je tisti, ki jih obišče odprtega srca in dobrih namenov. Ta in takšen je med Notranjci vedno dobrodošel.

Branko Dobranić

Slovenj Gradec

Izmenjava izkušenj, krepitev bratstva

Leto 1978 pomeni novo kakovost v delu občinske konference ZRVS Slovenj Gradec, saj so tega leta gostili s okviru srečanja jugoslovanskih rezervnih starešin tovariše iz Bjelovarja. Takrat se je rodilo prijateljstvo, ki se danes širi tudi na druga mesta in dobiva vse večje razsežnosti. Ob letošnjem srečanju bodo Korošci gostili rezervne vojaške starešine iz Makedonije in zopet je tu priložnost za navezavo novih odnosov, prijateljskih stikov, za širjenje bratstva in enotnosti...

Verjetno se le redka občinska konferenca ZRVS lahko pohvali s tako pestro dejavnostjo kot v Slovenj Gradcu. O tem pristnem sodelovanju nam je **Lojze Kamnik**, pred leti predsednik OK ZRVS in starešina pokrajinskega štaba za TO, povedal:

»Začelo se je leta 1978, ko smo v naši občini gostili Bjelovarčane, že leto dni pozneje pa so podpisali listino, s katero sta se obe organizaciji Zveze rezervnih vojaških starešin obvezali, da bosta

razvijali bratstvo in enotnost, krepili medsebojno zupanje in tovarštvo. S to listino, ki smo jo podpisali prav ob dnevu JLA, smo si zadali tudi nalogo razvijanja tradicij NOB in socialistične revolucije, skrb za idejnopolitično in splošno vzgojo članstva in drugo. Zanimiv je konkreten program sodelovanja, ki smo ga sprejeli ob tej priložnosti. Tako sta se vodstvi občinskih konferenc ZRVS občine Bjelovar in Slovenj Gradec zavezali, da bosta sodelovali predvsem na naslednjih področjih: Obe organizaciji si izmenjujejo učno-vzgojne ter izobraževalne programe, predsedstvo OK ZRVS, posamezne komisije in drugi organi medsebojno sodelujejo in si izmenjujejo gradiva in izkušnje pri delu. Dogovorili smo se tudi za sodelovanje na vsakoletnih delovnih konferencah, delegacije se udeležujejo praznovanja JLA, sodelujemo pri partizanskih pohodih; pri našem vsakoletnem streljanju z vojaško puško sodelujejo tudi Bjelo-

varčani. Naša delegacija se vsakokrat udeleži taktično-orientacijskega pohoda v Bjelovarju in še bi lahko našteval. Lani pa se nam je v tem sodelovanju priključila še občina Gornji Milanovac, s katero je naša občina pobratena.

Zanimivo pa je, da je bilo sodelovanje prvotno omejeno samo na našo organizacijo, sedaj pa so to vedno bolj širi. Listine o pobratenju so priče podpisovanih že posameznih krajevne skupnosti znotraj teh občin in vsakoletnih srečanj se udeležujejo tudi predstavniki občin, družbenopolitičnih organizacij in drugi.

Ko je beseda stekla o tekočem delu OK ZRVS, je **Lojze Kamnik** dejal, da je ustanovitev pokrajinskega štaba za teritorialno obrambo zelo poživila delo tudi v njihovi organizaciji. Občinska konferenca nastopa predvsem kot koordinator dela v osmih krajevnih organizacijah, v občini pa poleg te delujeta še aktiv starešin sanitetne službe in aktiv srednje šole Ed-

varda Kardelja. Skupno imajo okoli 600 članov, to število pa se v zadnjih letih stalno večja, predvsem pa se večja kvaliteta dela.

Ko je nastal ta zapis, so imeli Slovenjgradčani največ dela okrog organizacije sprejema svojih tovarišev iz Makedonije. Kajpada tudi v tej organizaciji denarja vedno primanjkuje, ob takšnih priložnostih pa rade prisokorijo na pomoč delovne organizacije. Gorenje Fecro in tudi ostale osnovne konference ZRVS Koroške krajine so veliko prispevale, da bi se gostje iz Makedonije kar najlepše počutili med Korošci. Seveda pa je bilo največ dela pri pripravi sprejema na ramenih sedanjega predsednika OK ZRVS Slovenj Gra-

dec **Mladena Mrmolje**: »Prava takšnega srečanja gotovo ni lahka, vendar se veselimo obiska naših tovarišev iz Makedonije. Pri tem pa seveda upamo, da bomo tudi z njimi uspeli navezati takšne odnose, kot smo jih že z občino Bjelovar in Gornji Milanovac.« **Mladen Mrmolja** pa je spregovoril še o letošnjih nalogah njihove organizacije. »Naš program idejnopolitičnega, splošnovojaškega ter obrambnozaščitnega izobraževanja in usposabljanja članov je usklajen s programi za usposabljanje pripadnikov drugih obrambnih struktur ter s programi za obrambno usposabljanje delovnih ljudi in občanov. Pri idejnopolitičnem izobraževanju je glavni

poudarek na obravnavi politično-varnostnih in gospodarskih razmerah v občini, krajevni skupnosti in organizacijah združenega dela. In drugič – obravnavanje družbenopolitičnega sistema SFRJ in njegov vpliv na SLO in DSZ. Člani se veliko individualno usposabljam, vsi smo naročeni na Našo obrambo, preučujemo pa tudi drugo gradivo. Redno se seznanjamo z novostmi in dosežki v razvoju, o oborožitvi in taktiki naših in tujih oboroženih sil in s slovenskim vojaškim izrazoslovjem. Praktične oblike usposabljanja pa seveda obsegajo razne vaje, reševanje taktičnih topografskih nalog, streljanje in drugo.«

Miro Petek

Domžale

Največja tovarna

Če bi kateregakoli prebivalca domžalske občine vprašali, katere so največje delovne organizacije pri njih, bi prav gotovo omenil Papirnico Količevo, Helios, Tosamo, Induplati, Toko, Univerzale ali Slovenijales. To so res velike tovarne, saj ima vsaka zaposlenih več kot tisoč delavcev, toda največje med njimi ne bi povedal. Čeprav se sliši malo čudno, je v domžalski občini največja tovarna drobno gospodarstvo, ki daje kruh več kot tri tisoč delavcem in njihovim družinam.

»Resnično je v naši občini najmočnejša tovarna drobna obrt,« pravi predsednica komiteja za družbeno planiranje in družbenoekonomski razvoj v Domžalah **Ivica Gognjavec**. »Imamo dokaj razvito drobno gospodarstvo, predvsem zasebni sektor, čeprav smo bili med prvimi v Jugoslaviji, ki so ustanovili tudi pogodbene organizacije združenega dela. To sta bila pozda Repovž in Platenka. Razvoj družbenega dela drobnega gospodarstva je z leti stagniral. Vzrok temu so bili tudi zakonski predpisi, ki za pogodbene organizacije zahtevajo enak način dela kot za tozde. To se nanaša predvsem na režijsko delo, ki je bilo tako predrago. Drug vzrok pa je bil v tem, da je bilo v posameznih letih premalo dela in so vsi delali vse in se niso specializirali na posamezne izdelke.«

Konec lanskega leta je delovalo v občini Domžale 1155 obratovalnic, poleg tega pa se je s popoldansko obrtjo ukvarjalo še 335 ljudi. V tako velikem številu obratovalnic so zastopane dobesedno vse obrti. Prevladujejo obratovalnice za izdelavo kovinskih izdelkov, stavbena obrt in izdelava gradbenega materiala, osebne storitve in

Ivica Gognjavec

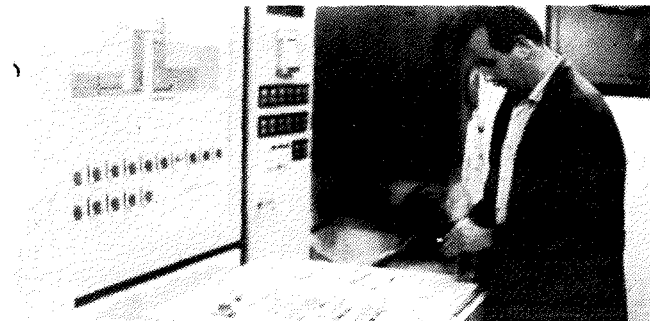
storitve v gospodinjstvu (frizerji, šivilje in najrazličnejši servisi za popravila gospodinjstvih aparatov ter akuističnih naprav). Teh imajo v Domžalah triindevetdeset, imajo tudi triindevetdeset zasebnih gostinskih lokalov in stopetinsedemdeset avto-prevoznikov, devet prodajalnih na drobno, v katerih prodajajo sadje in zelenjavo. Obratuje pa tudi že živilska prodajalna in sicer v krajevni skupnosti Rafolče, drugo tovrstno prodajalno pa bodo kmalu odprli v krajevni skupnosti Mengeš. Zasebne prodajalne odpirajo tam, kjer družbene trgovske delovne organizacije niso zainteresirane za to.

»Lani je delež drobnega gospodarstva v družbenem proizvodu naše občine znašal enajst odstotkov. Zanimivo je, da se kljub povečevanju števila obratovalnic, kar znaša približno osem odstotkov na leto, delež obrti v družbenem proizvodu

dajtvami obrtnikov pokrivajo polovico občinskega proračuna in tako nimajo težav pri financiranju splošnih potreb. Seveda pa tudi obrtniki niso brez problemov. Po mnenju **Ivice Gognjavca**, to pa potrjujejo tudi podatki, je glavni problem hitro povečevanje cen vhodnih surovin. Obrtniki ne morejo tako hitro dvigovati cen svojih izdelkov, da bi sledili rasti cen na tržišču. Drug problem pa je tako imenovani »fuš«, proti kateremu se borijo tako obrtniki kot občina sama, seveda vsak zaradi svojega razloga.

Med številnimi obrtniki v domžalski občini je tudi **Andrej Počivavšek**. Diplomiral je na elektro fakulteti ljubljanske univerze in že od leta 1970 opravlja obrt. Zaposlenih ima sedem delavcev, ki pa so skoraj ves delovni čas na terenu, saj se **Andrej Počivavšek** ukvarja z elektro inštalacijami in napeljavno strelodovod. Pri inštalacijah se je specializiral za industrijske napeljave ter za montažo in popravilo najrazličnejših avtomatik na delovnih strojih in napravah.

»Obiski najrazličnejših delegacij iz vse Jugoslavije v Domžalah so postali že skoraj »romanje«. Vsi prihajajo k nam, da bi videli, kakaj je obrt tako dobro razvita,« pravi **Andrej**. »Toda skrivnostni ni nobene. Vsi se trudimo, da čimbolje opravimo svoje delo, občinski organi pa samo po predpisih opravljajo svoje delo. Vsi obiskovalci so zelo presenečeni, ko ugotovijo, da imamo pri nas najvišje dajatve, toda odnos

Andrej Počivavšek ob komandnem pultu biološke čistilne naprave, ki bo kmalu delovala v Gospiču.

ima tisti, ki začne »na svoje«, precej ugodnosti, ki pa jih skupnosti v kratkem času povrne in nato je od njega smo še korist. Velika prednost za vse nas pa je tudi v tem, da smo vsaj mlajši obrtniki presegli človeško zavist in ozkornost. Med seboj si pomagamo in si delo delimo, tako da dela vsak tisto, za kar je specializiran in usposobljen.«

Kakšen pomen ima obrt v Domžalah, pa pravi tudi podatek, da je največja trenutna investicija v občini namenjena ravno obrti in sicer gradnji obrtnega območja v Mengšu.

Andreja Počivavška pa nismo obiskali samo zaradi tega, ker je uspešen obrtnik, ampak predvsem kot človeka, ki je znal in še vedno zna združiti svoje delo z družbenopolitičnim delom. Kot smo že zapisali, je njegovo delo in delo njegovih delavcev vezano predvsem na teren. Tako zdaj delajo v tekstilni tovarni v Djakovici, v delavnici pa dokončujejo biološki čistilni napravi, ki ju bodo uporabljali v Gospiču in Otočcu v Liki. Ko smo se z **Andrejem** začeli pogovarjati o njegovem delu in najrazličnejših organih in organizacijah, je za ilustracijo povedal tole: »Ko sem se pred nedavnim peljal v mesto, kjer delamo, sem se prvič ujel, da sem razmišljal o delu in teh organih in ne o delu, ki me čaka pri napeljevanju inštalacij.« Kaj takšnega pa ni niti presenetljivo. **Andrej Počivavšek** je namreč predsednik delav-

skega sveta v obrtni zadrugi Elektrovod v Ljubljani, preko katere opravlja tudi največ svojega dela. Je član občinskega izvršnega sveta in je odgovoren za področje obrti. Pri tem je še »neizkušen«, saj to dolžnost opravlja šele nekaj mesecev, da pa bi si nekoliko olajšal delo, so na njegov predlog ustanovili komisijo, ki spremlja delo v drobnem gospodarstvu. To je delovno telo, ki mu bo olajšalo delo v izvršnem svetu. Je tudi član izvršnega odbora združenja obrtnikov, pa

ko zmore vse to, je dejal: »Težko, vendar se ob natančni organizaciji dela in časa ter ob razumevanju družine nekako da. Pogrešam pa več časa za strokovno usposabljanje. Tako gredo vsi v hiši in tudi vsi sosedje počivati, sam pa vzamem strokovno literaturo in jo prebiram. Novosti na mojem področju dela je toliko, da jim človek komaj sledi.«

Ob koncu smo **Andreja Počivavška** vprašali, kakšen je njegov zaslužek in zaslužek njegovih delavcev. »Mislil,« je dejal, da sem svoji družini zagotovil dobro življenje. Glede osebnih dohodkov delavcev pa je tako: kdor dobro in veliko dela, ta tudi dobro zasluži. Tako so prejšnji mesec zaslužili od dvanajst do devetnajst milijonov starih dinarjev. Trudim se, da bi bili plačani po svojem delu, vendar pa morajo za delo biti pripravljeni žrtvovati tudi kakšno uro čez delovni čas. Do zdaj s tem nismo imeli nobenih težav.«

»V občinski konferenci zveze rezervnih vojaških starešin Domžale, ki jo sestavlja deset krajevnih konferenc ZRVS, je včlanjen tudi nekaj obrtnikov. Med njimi je dvajset oficirjev in štiri-deset nižjih oficirjev,« pravi sekretar OK ZRVS **Vojislav Savković**. »Z njimi ni večjih problemov in zadovoljni bi bili, če bi bili tudi drugi naši člani tako resni in natančni pri delu in vseh oblikah usposabljanja in urjenja.«

Občina Domžale ima dvainštirideset tisoč prebivalcev. V občini jih je zaposlenih dvanajst tisoč, skoraj sedem tisoč petsto pa se jih vozi na delo v druge kraje, predvsem v Ljubljano.

zmanjšuje. Vzrok temu je skokovita rast dohodka v industriji,« poudarja **Ivica Gognjavec**. Kako pomembna je obrt za občino Domžale, pravi tudi podatek, da z

vseh občinskih organov in davčne uprave je do nas, obrtnikov, zelo korekten in dosleden. Vsi se zavedajo pomena vsake delavnice in obrtnika za občino. Tako

predsednik elektrotehničnega odseka pri zvezi obrtnih združenj. Do nedavnega je bil osem let član delegacije obrtnikov v zboru združenega dela občinske in republiške skupščine. Poleg tega pa je tudi član ZRVS in se redno udeležuje vseh akcij, ki jih pripravlja ta organizacija, redno sodeluje tudi z radioamaterji in še bi lahko naštevali. Ko smo ga vprašali, ka-

Prav gotovo bi nam **Andrej** lahko še marsikaj povedal, toda telefon je neprestano zvonil. Na vratih njegove delavnice so stali vedno novi ljudje: Temu je pregorel usmernik, drugemu je odpovedal pralni stroj. Za vsakega pa je mojster **Andrej** našel prijazno besedo in ga usmeril tja, kjer mu bodo takšno stvar najbolje popravili.

Bojan Kuntarič

Nova Gorica

Dobrososedsko sodelovanje

Občina Nova Gorica meri 605 kvadratnih kilometrov in leži na najbolj zahodnem delu naše domovine, ob jugoslovansko - italijanski meji. Danes šteje okoli 59 tisoč prebivalcev. Njeno središče, ki je obenem tudi središče severnoprimorske regije, je Nova Gorica, ki je letos, 13. junija slavila 38. obletnico obstoja.

Lani je bilo na območju novogoriške občine 58.933 prebivalcev. Do leta 1990 naj bi se ta številka povečala na 60.883. Največ prebivalstva (67 odstotkov) je starih od 15 do 64 let, 10 odstotkov pa je starejših od 65 let. Okoli 6 odstotkov je kmečkega prebivalstva. Takšen delež naj bi ostal tudi do leta 1990. V občini je zaposlenih okoli 28 tisoč ljudi. Letno dobi delo 260 mladih.

Vodilno vlogo v ustvarjanju družbenega proizvoda ima industrija. Nosilec proizvodnje na področju strojne industrije je delovna organizacija Gostol. V svojem programu ima proizvodnjo živilske (predvsem pekarske), čistilne in livarske opreme. Na

področju elektroindustrije je nosilec proizvodnje Iskra Avtoelektrika iz Sempetra pri Novi Gorici. Med najbolj pomembnimi panogami je na Goriškem tudi industrija gradbenega materiala. Poleg živilske je to edina industrijska proizvodnja ki lahko izkorišča domače surovine. Goriška industrija gradbenega materiala ustvari okoli 13 odstotkov dohodka gradbeništva v Sloveniji. Ena bistvenih omejitev pri nadaljnjem razvoju industrije gradbenega materiala pa so prevozni stroški. Goriška je namreč prometno izolirana. Slabe cestne povezave z notranjostjo Slovenije so rakana novogoriškega gospodarstva. Nosilci razvoja na področju industrije gradbenega materiala so Salonit iz Anhovega, Goriške opekarne in Solkanska industrija opna.

V novogoriški občini ima pomembno vlogo tudi lesna industrija. Meblo Nova Gorica, Iztok iz Mirna in Mizar Volčje Drage so nosilci lesnopredelovalne industrije. Dosedanje ekstenzivno širje-

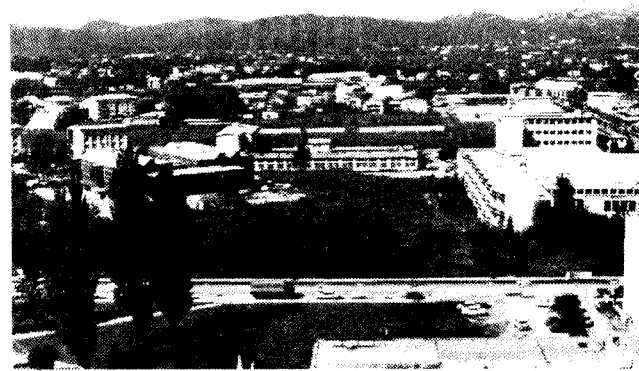
nje predelave lesa je ob sedanjem razvoju pripeljalo do gornje možne ravni oskrbe z izdelki. V prihodnje bo treba na tem področju vlagati v izdelke več znanja in iskati nadomestne surovine. Med delovnimi organizacijami, ki imajo pomembno mesto so še Šampionka Renče in Poligalanit plastik iz Volčje Drage na področju kemične industrije, Ciciban Miren, Tekstilna tovarna Okroglica in Ideal Nova Gorica na področju obutvene in tekstilne industrije, Mesna industrija Primorske in Kmetijski kombinat Vipava pa na področju prehranske industrije. Mesna industrija Primorske letno izdela 120 tisoč pršutov, več kot 20 tisoč pa jih prodaja na zahtevnem zahodnem trgu.

Novogoriška občina ima velike naravne danosti za razvoj kmetijstva. Na področju vinogradništva je dosežen velik razvoj. Obe kleti, tako v Vipavi kot na Dobrovcu, sta največji v Sloveniji, saj lahko sprejmeta po 1800 vagonov grozdja. Veliko si v kmetijstvu v prihodnje obe-

tajo od urejanja Vipavske doline za kmetijsko proizvodnjo. Prva etapa bo dokončana letos. V drugi etapi bodo meliorirali še 913 hektarov površin in izvedli agromelioracije na skoraj 1800 hektarih hribovitega predela občine. Izredno pomembno vlogo v načrtih ima tudi namakanje na že melioriranih površini. Tako naj bi se kmetijska proizvodnja v Vipavski dolini povečala za 3,2 krat.

Na obmejnem območju cvete tudi trgovina, čeprav še ne v takšni meri kot so možnosti; veliko naravnih danosti je za razvoj turizma, lova in ribolova.

Za novogoriško občino je značilno tudi dobro sodelovanje s sosednjo goriško pokrajino, Gorico, in s slovenskimi občinami onstran meje. Sodelovanje se ne kaže samo po srečevanju predstavnikov družbenopolitičnega življenja, ampak po vsakodnevnih stikih med ljudmi. Razvile so se številne kulturne in športne manifestacije. Med največjimi sta Pohod prijateljstva in Kolesarjenje prijateljstva, ki »združijo« več tisoč Italijanov in Jugoslovancev ob najbolj odprti meji v Evropi. Na tem območju so številne naše

Mesto Nova Gorica se širi in danes v njem prebiva več kot 18 tisoč prebivalcev.

krajevne skupnosti pobratene z občinami v Italiji. Občini Gorica in Nova Gorica skupaj razrešujeta vrsto problemov na infrastrukturnem področju. Kar 40 odstotkov Goričanov dobiva pitno vodo z našega vodovoda Mrzlek. Obe občini plodno sodelujeta tudi pri gradnji osimskih objektov. Doslej je bil zgrajen mednarodni mejni prehod Vrtojba - Štandrez, maloobmejni prehod na Erjavčevi cesti v Novi Gorici, pomembno vlogo ima sabotinska cesta, ki je speljana preko italijanskega ozem-

lja v Goriško Brda, prav tako tudi solkanska hidroelektrarna. Avtocestna povezava od Vrtojbe do Razdrtega in skupen sistem obrambe proti toči pa še čakata na uresničenje. Občina Nova Gorica ima s sosednjo Italijo 61 kilometrov državne meje. Na tem območju je kar 26 mejnih prehodov, od tega trije mednarodni in 12 za obmejni promet.

Novogoriška občina slavi svoj praznik 9. septembra in sicer v spomin na začetek goriške fronte leta 1943.

Jani Alič

Titovo Velenje

Tri desetletja termoelektrarn

Kolektiv šoštanjskih Termoelektrarn slavi letos trideseto obletnico delovanja. Začetki gradnje prvega elektroenergetskega objekta na premo v naši republiki pa segajo že v prva leta po vojni, ko je bilo treba čimprej obnoviti porušeno domovino in zgraditi nove tovarne ter v ta namen izkoristiti vse dosegljive vire energije. Prav to je bilo odločilno, da so začeli graditi Termoelektrarno v Šoštanju, kajti v bližini je bilo tudi veliko nahajališče premoga. Šoštanjske termoelektrarne nadaljujejo tradicijo stare velenjske elektrarne, ki je že pred vojno dajala precejšnji delež energije. Toda zaradi pomanjkanja prostora in kopanja premoga so v Šoštanju poiskali novo lokacijo. Dosedanje tridesetletno pot Šoštanjskih Termoelektrarn nam je opisal Jaro Vrtačnik, predsednik kolektivnega poslovnega odbora te delovne organiza-

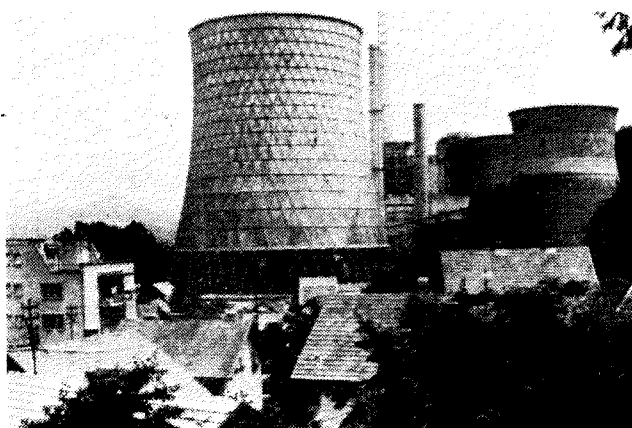
cije, ki deluje v sozd REK Franca Leskoška-Luke.

»V TEŠ je postavljeno pet blokov s skupno močjo 755 MW. Prva dva bloka z močjo 30 MW sta bila zgrajena v letu 1956, tretji blok, ki ima moč 75 MW v letu 1960, četrti blok z močjo 275 MW v letu 1972 in peti blok, ki ima moč 345 MW pa v letu 1977. Delež naše termoelektrarne v proizvodnji elektrike v naši republiki je leta 1981 znašal 34 odstotkov, v letih 1983 in 1984 se je nekoliko zmanjšal in je znašal 33,5 odstotka, lani pa je znašal 33,1 odstotka. V jugoslovanskem merilu pa smo proizvedli 3,5 odstotka električne energije,« pravi Jaro Vrtačnik.

Termoelektrarna Šoštanj je leta 1981 proizvedla 3,75 milijarde kWh, kar je bilo 50,2 odstotka vse proizvedene električne energije in 81,8 odstotka termoenenergije v Sloveniji. Leta 1982 je proizvodnja znašala 3,8 milijarde

kWh, deleža pa sta bila 45,1 in 66,2 odstotka. V letu 1983 je bila dosežena rekordna proizvodnja 4,07 kWh, deleža pa sta znašala 43,3 in 60,2 odstotka. Leto kasneje je bila proizvodnja nekoliko nižja, 3,6 milijarde kWh, deleža pa 37,7 oziroma 54,6 odstotka. Lani se je proizvodnja nekoliko zmanjšala in je znašala 3,35 milijarde kWh, delež v celotni proizvedeni električni energiji je znašal 37 odstotkov, v proizvodnji termoelektrarne pa 55 odstotkov. Tudi v jugoslovanskem merilu je delež v proizvodnji večji kot delež v instalirani moči in je lani znašal okoli štiri odstotke.

V termoelektrarni v Šoštanju porabijo za proizvodnjo električne energije in toplotne energije za ogrevanje Velenja in Šoštanja letno od 4,6 do 5 milijonov ton premoga. Največ, od 4 do 4,2 milijona ton, dobavi velenjski rudnik,

približno petsto tisoč ton pa ga dobijo iz Kolubare.

»Proizvodnja električne energije, ki se seveda širšega družbenega pomena,« poudarja Jaro Vrtačnik, »pa s sedanjim tehnološkim procesom onesnažuje zrak in vodo. V dimnih plinih je, kljub elektrofiltrom, ki delajo dobro, še blizu 0,06 odstotka pepela, kar letno znaša približno 4000 ton. Še bolj nevarna pa je žveplov dioksid in je tudi v dimnih plinih. Tega gre v zrak približno sto tisoč ton«.

Dosedanje obratovanje šoštanjske termoelektrarne je že pustilo vidne sledove v okolici, ki se kažejo predvsem v zelo poškodovanih okoliških gozdovih. Treba pa je tudi povedati, da po mnenju strokovnjakov žveplov dioksid ni edini krivec za umiranje gozdov.

Sedanji način odpepeljevanja v šoštanjski termoelektrarni, ko približno deset milijonov ton pepelne brozge na leto odlagajo v Plevelovo jezero, povzroča, da sta jezero in reka Paka biološko

mrtvi. Vedno očitnejša spoznanja o ogroženosti človekovega okolja ter ugotovljene neposredne negativne posledice proizvodnje električne energije od šoštanjske elektrarne in od celotne slovenske družbe zahtevajo, da se na področju varstva okolja naredi odločen korak naprej v zmanjševanju vpliva na okolje in v sanaciji že prizadetih območij.

Konkretna dejavnost, kot so graditev ekološkega informativnega sistema, poizkusi odzvepljevanja dimnih plinov in dela na odlagališču pepela kažejo, da se problem dajo obvladati. Seveda pa so to šele prvi koraki, ki morajo pripeljati h končnemu cilju, h graditvi čistilnih naprav za dimne pline in spremeniti način odpepeljevanja ter oživitev jezera in reke Pake.

»Ob vse večji ekološki zavesti upamo, da bomo s skupnimi močmi uspeli doseči to, kar si vsi prebivalci Šaleške doline najbolj želimo – spet zeleno in čisto dolino,« je ob koncu poudaril Jaro Vrtačnik.

Stane Vovk

Škofja Loka

Novi časi rišejo stari Loki drugačne poteze

Bodi še tako zapuščen in osiromašen, trdna veriga te veže na nekaj, česar se vsak hip ne zavedaš; to nekaj je zemlja, na kateri si se rodil. To je naša edina neskaljena prijateljica, vedno ti pokaže isti obraz in zvesta ti ostane, če jo še tolikokrat zatajiš! Zemlja domača ni prazna beseda: del mojega življenja je in če se mi vzame zemlje, se mi je vzelo tudi življenje. Mogoče, da je težko umreti, ali toliko vem, da bi rajši umrl sredi domače doline bodisi od glada, kakor na zlatem stolu cesarja, kjer bi imel vsega na kupe.

Tako je v Visočki kroniki zapisal pisatelj Ivan Tavčar, poet zelenih poljanskih hribov in njihovih ljudi, pridnih kmetov odprtih src in rok. Več kot tisoč let že živi njegov rod na ozemlju današnje škofjeloške občine. Prekalil se je skozi stoletja, skozi najrazličnejše preizkušnje, se ukoreninil in je svoj košček

zemlje pripravljen braniti pred vsakim sovražnikom. Kadarkoli. O tem pravi Poljanska vstaja, ko je v drugi polovici decembra 1941 odšlo v partizane več kot 300 fantov in mož, da preženejo sovražnika. Borci iz Poljanske doline so postali jedro Cankarjevega bataljona in so se junaka borili v Dražgošah in potem vse do konca vojne v različnih partizanskih enotah. Ni je krajevne skupnosti, kjer ne bi na vojno in padle domačine spominjalo obeležje, spomenik, daljši ali krajši seznam imen padlih.

Škofja Loka, Poljanska in Selška dolina z okoliškimi hribovjem, Ločani, Poljanci in Selčani praznujejo svoj občinski praznik v spomin na slavno dragoško bitko, ki se je sklenila 9. januarja 1942; posebno je pomembna zato, ker so se Cankarjevci v frontalnem boju spopadli z desetkrat močnejšim sovra-

nikom in dokazali, da je moral Hitler tudi na ozemlju, ki ga je imel za svojega, pričakovati oborožen upor.

Zivljenje pa gre naprej. Z njim se spreminja podoba krajev, občine; v zadnjih nekaj desetletjih veliko bolj kot prej v stoletjih. Pravzaprav je skoraj enako podoba ohranila le srednjeveška Škofja Loka s svojim jedrom. Drugim krajem, pokrajini, riše vedno hitrejši gospodarski in družbeni razvoj nove poteze. V zadnjem času Ločani občutneje posegajo v naravne in zgodovinske lepote in spomenike, saj so spoznali, da kakršnakoli industrija ni edino merilo napredka.

V osebni izkaznici škofjeloške občine piše, da je velika dobrih 511 kvadratnih kilometrov. Sodi med najprostranejši v Sloveniji. Kot ilustracijo povejmo, da ima kar 696 kilometrov cest. Gozd pokriva skoraj 33 hektarov površine. V občini je 23 krajevnih skupnosti, v katerih živi skupaj nekaj več kot 36.000 ljudi. Približno polovica jih je zaposlenih. Nezaupenih praktično ni, zaskrbljuje edino podatek, da med njimi raste število šolanih ljudi.

Čeprav se je kmetijstvo v loški občini ohranilo bolj kot drugje na Gorenjskem, zlasti še v obeh dolinah in njunih hribovskih obrobjih, glavni dohodek vendarle daje industrija.

Med večje delovne organizacije spadajo Jelovica, ki izdeluje stavbno pohištvo in montažne hiše, Gorenjska predilnica s svojimi volnenimi in drugimi prejami tekstilom, LTH s hladilnimi napravami; vse so v loški industrijski coni na Trati. V Žireh je največja tovarna Alpina z žensko in športno obutvijo, ki izvozi kar 75 odstotkov svoje proizvodnje. V tujini bo letos iztržila osemnajst milijonov dolarjev. Izdelala bo skupaj nekaj več kot dva milijona parov obutve. V središču Selške doline, v Železnikih, sta največji Iskra Elektromotorji in tovarna pohištva Alpes.

V Škofji Loki zadnja leta ugotavljajo, da so uspešnejše od »gigantov« praviloma manjše tovarne z od 200 do 300 zaposlenimi, ki se hitreje prilagajajo tržnim razmeram. Nekateri so razvile izjemno zanimive in zahtevne proizvodne programe. V žirovskem Kladivarju, na primer, se poskušajo v hidravli-

ki in robotiki, Termopol, katera temeljna dejavnost je predelava plastičnih mas, s svojim znanjem uspešno posega tudi v tehnologijo strojev. Obeta se mu, da bo v svetovni organizaciji UNTAD izbran za vzorčni model, kako se lahko nek odroččen hribovski kraj s pomočjo tovarne gospodarsko in družbeno razvije ter približa svetu. Med uspešnejše kolektive sodi še Tehnica iz Železnikov, ki izpopolnjuje svoj program preciznih merilnih tehtnic z vedno novimi dosežki. V Hotavljah je tovarna Marmor, ki je ravno letos uvedla v proizvodnjo zanimiv program; iz naravnega kamna reže in obdeluje tanke ploščice za oblaganje.

Med programe, ki so razvojnno zanimivi, a še ne do kraja raziskani, vsekakor sodijo tudi toplotne črpalke iz LTH, Loške tovarne hladilnikov. Toplotna črpalka je hladilni stroj, ki pa ne ohlaja zaprtega prostora, temveč pretočno vodo. Vodi odvzema toploto, ki jo nato v kompresorju s pomočjo električne pogonske energije dvigne na višji temperaturni nivo. Skupna vložena energija iz vode in kompresorja prehaja kot toplota na ogrevalno vo-

do za talno ali radiatorsko ogrevanje.

Ze letos bodo v novem stanovanjskem naselju Pod Plevno v Škofji Loki z odpadno vodo iz mestne čistilne naprave s pomočjo toplotnih črpalk greli radiatorje v hišah. Ta energija je med doslej znanimi viri najcenejša, zanesljiva in tudi čista.

V škofjeloški občini je razen industrije in kmetijstva dokaj pomembna tudi turistična dejavnost, čeprav so obilne možnosti na tem področju še neizkoriščene. V Škofji Loki je skoraj vedno poln hotel Transturist, v občini je trinajst kmetij, kjer se ukvarjajo s kmečkim turizmom. V kmečkem turizmu je prav Škofja Loka orala ledino na Slovenskem. Vse bolj se razvijata smučarska centra Stari vrh in Soriška planina. Obeta se tudi prenova Tavčarjevega dvorca na Visokem, ki je v minulih letih kot »loška sramota« odmeval široko naokrog. Zapuščeni dvorec bodo preuredili v vrhunski gostinski objekt. Tako bo pisatelj Ivan Tavčar, ki v spomeniku bdi nekaj korakov od dvorca, lahko spet ponosen na svoje Poljance.

H. Jelovčan

Svobodno Goričko 86

Prebivalci so skrbeli za teritorialce

Na začetku urjenja je poveljnik enote Rudi Sapač izrazil naslednjo željo: »Po lanskoletnem enodnevnem urjenju, ki je bilo namenjeno predvsem medsebojnemu spoznavanju in oblikovanju enote, se bomo med sedanjim usposabljanju za namensko dejstvovanje enote v primeru obrambe domovine ter obnovi znanja, ki smo ga dobili med služenjem vojaškega roka v JLA. Usposabljanje bo potekalo v različnih krajih Goriškega, kot premično taborjenje. Od vseh nas bo to zahtevalo velike telesne in psihične napore. Zatorej želim, da z voljo in zavestjo opravite vse naloge in tako opravičite zaupanje, ki nam ga je dala naša družba. Prihajali bomo v stik z našim prebivalstvom. Iz dosedanjih izkušenj vemo, da nas naši delovni ljudje in občani vedno sprejemajo kot svojo vojsko. Želim si, da bi bila enota dober vojaški kolektiv, da bi bil drug do drugega tovariški in da bi morebitne težave reševali skupaj. Upam, da bo usposabljanje

potekalo v redu, da se bomo šesti dan postavili drug ob drugega z izpolnjeno željo, z uspešno opravljenimi nalogami.

Želja poveljnika se je uresničila

Že prvi večer premičnega tabora so krajani Bodonec enoti pripravili pristrčen sprejem, mladina pa bogat kulturni program ob tabornem ognju. Harmonika in pesem iz mladih grl je spomnila na partizanske čase. Izšel pa je tudi bilten z naslovom »Svobodno Goričko 86«.

Naslednji dan so enoto čakale nove naloge. Po teoretičnem usposabljanju so se teritorialci napotili v osrčje Goriškega. Med pohodom so razgnali zasedo in se utrdili v taboru na hribčku blizu Mačkovec. Tam je enota prenočila in si odpočila, kajti prihodnja dva dni sta bila namenjena streljanju z osebno oborožitvijo. Lepo vreme in dobra priprava sta opravila svoje, teritorialci so dosegli dobre strelske rezultate.

Mladi iz Mačkovec so prišli zvečer na obisk v tabor in pripravili krajši kulturni program, sodelovali pa so tudi pri izdaji druge številke biltene »Svobodno Goričko 86«.

Usposobljeni za dejstvovanje v vseh razmerah

Največ pozornosti so na tem urjenju namenili dopolnjevanju znanja in spretnosti pri bojnem dejstvovanju na začasno zasedenem ozemlju, v izrednih razmerah ter ob morebitnih naravnih nesrečah. Enota TO, ki ji poveljuje Rudi Sapač, je med urjenjem delovala enotno in strnjeno, bila je stalno v gibanju in izvajala bojne naloge v najrazličnejših razmerah. Prve dni jih je spremljala vročina, tako da je bilo tudi globoko v gozdu zelo vroče. Na strelišču jih je presenetila nevihta in v nadaljevanju pohoda jih je pral močan dež, zadnji dan usposabljanja pa jih je spet gredo vroče sonce.

Naloge so teritorialci opravljali disciplinirano in

moralnopolitično stanje v enoti je bilo na visoki ravni. Svojo nalogo so v celoti opravili aktivni ZSMS in ZK, ki so sproti ocenjevali delo vsakega posameznika. Tako so ti aktivni na sestankih vojaških aktivov zelo pohvalili nastanitev enote pri prebivalcih, svoje kuharje in vse, ki so sodelovali pri pripravi kulturnih programov.

Vsestranska obveščenost

Na pohodu enote so izšle tri številke biltene »Svobodno Goričko 86«, ki pa ni bil edini vir informacij. V enoto so vsak dan dobili tudi dnevno časopisje, od Dela, Večera do Vestnika.

V Mačkovcih na Goriškem je v dneh bivanja enote na terenu izbruhnil požar in prostovoljci-teritorialci so ves dan pomagali pri odstranjevanju posledic te nesreče. Teritorialci so pomagali tudi pri spravi sena.

Velika volja do izpolnjevanja nalog, iskreno tovarištvo ter vzdržljivost in zavest teritorialcev so zagotovile, da to enoto sestavljajo resnično zavedni pripadniki. S takšno popotnico so se z nasmehom

Po streljanju so teritorialci temeljito očistili orožje, čeprav jih je pri tem motil dež.

Po končani vaji so vsi pohvalili tudi kuharje, ki so ves čas urjenja pripravljali okusno hrano. (Foto: B. K.)

na obrazu poslovali drug od drugih in si zaželeli podobnih uspehov tudi na delov-

Filip Matko

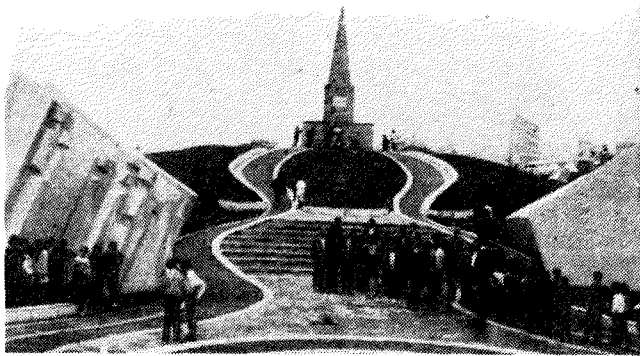
Srečanje pobratenih občinskih organizacij ZRVS v Višegradu

Izmenjava delovnih izkušenj

Med 12. in 15. junijem letos so se v Višegradu sestale delegacije občinskih konferenc zveze rezervnih vojaških starešin iz Trbovelj, Lazarevca, Valandova, Raba in Tivta s predstavniki tamkajšnje občinske organizacije ZRVS. Tega delovnega srečanja so se udeležili tudi predstavniki RK ZRVS Bosne in Hercegovine, ki jih je vodil predsednik general Asim Hodžić, predstavniki mestnih konferenc ZRVS Sarajeva ter Beograda, medobčinskega sveta ZRVS Goražde in predstavniki vodstev družbenopolitičnih organizacij in občine Višegrad.

Na poti v Višegrad so člani delegacij ZRVS iz Trbovelj in Lazarevca obiskali Titovo Užice in si ogledali muzej Užiške republike ter spomenik padlim borcem NOB na Kadinjači.

V Višegradu so si gostje v spremstvu gostiteljev ogledali tovarno Fap in obrat DO Poliester v Priboju, spominsko znamenje in muzej ljudske revolucije v Rudu, kjer je bila 22. decembra 1941 ustanovljena Prva proletarska udarna brigada. Sprejel pa jih je tudi predsednik skupščine občine in jim predstavil občino Rudo in njen gospodarski razvoj. V višegrajski občini pa so si ogle-

Delegaciji OK ZRVS iz Trbovelj in Lazarevca sta obiskali spomenik padlim borcem delavskega bataljona na Kadinjači.

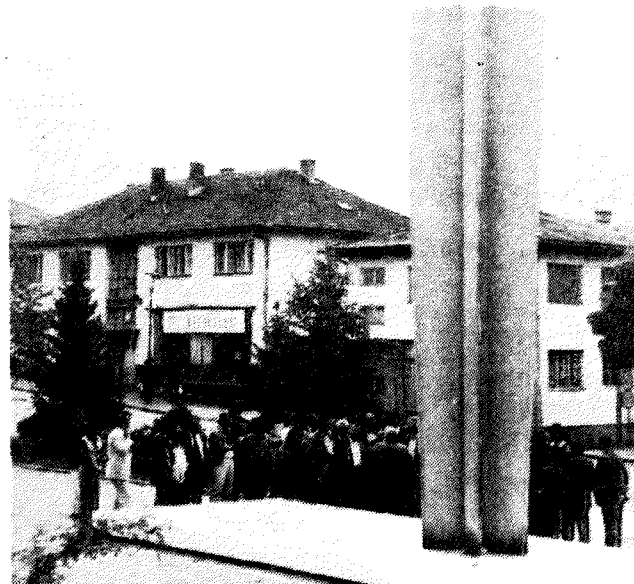
dali tudi gradbišče hidroelektrarne na Drini, ki je trenutno eno največjih v Jugoslaviji, zdravilišče Vi-

lina vlas, festival folklorne in medregijsko tekmovanje gasilcev. V Domu kulture v Višegradu pa jim je

član Sveta federacije generalpodpolkovnik Džemil Šarac predaval o vojaškopolitičnem položaju in varnostnih razmerah v svetu.

Med tridnevnim bivanjem v Višegradu so predstavniki pobratenih občin predstavili trenutno stanje v njihovih organizacijah in si izmenjali delovne izkušnje ter se seznanili s programi dela pri izvajanju skupnih nalog v sistemu SLO in DS s poudarkom na vlogi ZRVS na tem področju.

Ob vrnitvi iz Višegrada si je šestčlanska delegacija iz Trbovelj v spremstvu predstavnikov mestne konference Iva Ercega in Ahmeta Dedića ogledala Sarajevo in obiskala Ilidžo in izvir Bosne. Ta obisk je trboveljska delegacija izkoristila tudi za dogovor o srečanju ZRVS Jugoslavije. Občina Trbovlje in revirji bo-

V Rudu so si delegacije pobratenih občin ogledale spomenik, kjer je bila ustanovljena Prva proletarska brigada. O tem dogodku jim je govoril prvoborec Mile Katić. (Foto: Vinko Pfeifer)

do namreč gostili del delegacije iz te republike.

Naslednje srečanje teh pobratenih občin bo prihodnje leto v Lazarevcu. Vsi udeleženci srečanja v Višegradu so bili deležni izredne pozornosti gostiteljev, hkrati pa so videli ve-

liko zanimivega in koristnega, doživetja pa so bila prijetna in poučna. Za utrjevanje bratstva in enotnosti in medsebojnega spoznavanja je bilo to srečanje še posebej pomembno.

Rudi Matko

Pobude za večjo odgovornost članov

Delo občinske konference ZRVS na Jesenicah so v zadnjem obdobju spremljale najrazličnejše težave. Vse bolj je bila prisotna pasivnost članov do uresničevanja pomembnih in odgovornih nalog na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Nekateri zadnji dogodki pa vendarle kažejo na to, da je ponovno zavel svež veter v vrstah članov ZRVS, čutiti je večjo pripravljenost, da ta organizacija spet pridobi ugled, ki ga je nekdaj imela.

Prelomnico v tem pogledu brez dvoma pomeni letna konferenca OK ZRVS, ki je potekala v izredno delovnem vzdušju in z dosti jasno opredelitvijo, da je potrebno preseči vse negativnosti in napake. Poleg ocenjevanja dela v preteklem obdobju so se delegati na letni konferenci dotaknili še številnih aktualnih problemov. Poleg delegatov krajevnih organizacij so bili navzoči tudi predstavniki občinskih družbenopolitičnih organizacij ter delegacija občinske konference ZRVS iz pobratene občine Trbovlje.

V uvodnem poročilu je predsednik Jaša Jelincič govoril o dejstvih, ki zavirajo delovanje; med drugim je veliko nalog ostajalo neuresničenih tudi zato, ker niso uspeli urediti zadev glede profesionalnega sekretarja oziroma administratorja. Predvsem je šepalo delo in usklajevanje med posameznimi komisijami, predsedstvom OK ZRVS in krajevnimi organizacijami ZRVS. Čeprav so se srečevali s težavami, pa so precej začetnih nalog tudi uspešno uresničili. Precejšno pozornost so namenili področju vzgoje in izobraževanja.

Obrambno usposabljanje oziroma preverjanje znanja so organizirali v krajevnih organizacijah ZRVS. Ponekod so se dela lotili bolj resno, drugje pa manj, odvisno predvsem od prizadevanj posameznikov. Delo krajevnih organizacij je bilo različno uspešno. Izstopala je Hrušica. Ta organizacija je za zgled vsem; ob tem je zanimivo, da je po številu najmanjša, ustanovljena pa je bila šele leta 1984. Drugod je delo nihalo, še

največ težav pa je bilo na Plavžu, kjer so letne konference morali večkrat sklicevati.

Člani ZRVS v jeseniški občini so bili sicer aktivni pri vseh obrambnih akcijah v krajevnih skupnostih v jeseniških občinah. Sodelovali so na tradicionalnih prireditvah, tekmovanjih, pohodih in proslavah. Občinska konferenca ZRVS je organizirala tradicionalno tekmovanje v streljanju z malokalibrsko puško v počastitev občinskega praznika ter osrednjo proslavo ob dnevu JLA.

V razpravi so navzoči ugotavljali, da so številni člani ZRVS neaktivni, med njimi so tudi člani ZK, ki kažejo posebno neodgovoren odnos. Krajevne organizacije so še prevečkrat prepuščene lastnim spodbudam, v razpravi pa je bilo tudi slišati mnenje, da bo nove člane ZRVS potrebno bolje seznaniti z delom te organizacije. Še vedno šepa tudi področje obveščanja, v prihodnje bo potrebno večje sodelovanje s tednikom Železar, radijsko postajo Triglav, TV-15 in Našo obrambo.

ZRVS je naslednica borčevske organizacije in zato je njena pomembna naloga prenašanje revolucionarnih tradicij NOB. Mar-

sikdaj so te naloge še vedno le na papirju in v prihodnje bo potrebno večje skupno sodelovanje. Navzoči na letni seji pa so pozdravili tudi besede predstavnikov delegacije ZRVS iz pobratene občine Trbovlje, ki so se zavzeli za še tesnejše sodelovanje, občinski konferenci ZRVS pa so v znak dosedanjega uspešnega sodelovanja izročili spominsko knjigo. Na letni konferenci so za novega predsednika OK ZRVS Jesenice izvolili Zorana Krejiča, za podpredsednika Janeza Gregorija in za sekretarja Janeza Žnidarja.

Člani novoizvoljenega predsedstva so že na prvi seji odločno poudarili, da morajo v delu organizacije odpraviti vse napake in pomanjkljivosti, komisije moraj čimprej pripraviti programe, prav tako morajo programe izpolniti tudi neaktivne krajevne organizacije ZRVS. Predvsem so poudarili, da je čimprej potrebno poživiti delo krajevnih organizacij ZRVS na Plavžu, nasploh pa bo potrebno povsod zaostri odgovornost članov ZRVS, sicer ni moč pričakovati uspešnejših rezultatov pri izvajanju vseh nalog.

Janko Robić

Zmaga je v enotnosti

Pogovor z Jožetom Božičem

Ni še dolgo, kar se je konstituiralo novo vodstvo ZZB NOV Slovenije. Na položaj sekretarja republiškega odbora naše organizacije je prišel znani družbenopolitični delavec Jože Božič, iskrič šestdesetletnik, čigar delovna kariera je od leta 1943 vpeta v slovenski in mednarodni boj za pravice delovnih ljudi.

Čeprav se je tovariš Božič komaj utegnil ogledati okrog sebe in se spoprijeti z neposrednimi dolžnostmi, ki jih terja sekretarska funkcija, ni bil v zadregi, ko smo ga vprašali, ali vidi pred seboj že tudi kakšen širši ustvarjalni program. Program namreč, ki sicer objektivno izhaja iz potreb organizacije, vendar je vselej bolj ali manj umerjen po izvajalčevi osebnosti ter njenih specifičnih darovih, znanjih, izkušnjah, nagajenih. Kakšen osebnostni pečat prinaša novi sekretar v slovensko borbensko organizacijo? Kaj ji more in hoče dati iz sebe?

Božič: Najprej želim povedati, da si nisem mogel predstavljati, koliko napora zahteva moja sedanja funkcija, če jo hočem opravljati tako, da ni samo opravilo, ampak delo, ki hoče veliko tega premikati, zboljševati, razvijati. Takoj sem z veseljem ugotovil, da sem prišel v kolektiv, ki kar vre od delovne pripravljenosti. Člani programskih teles v RO ZZB NOV Slovenije so izredno aktivni, kar med drugim potrjuje tudi odzivnost iz terenskih organizacij. Strokovno ekipo RO odlikujejo marljivost, predanost skupnim ciljem, trdno znanje. Na vseh plateh se pozna izjemen ustvarjalni delež mojega predhodnika Marjana Lenarčiča, njegova urejenost, točnost in skoraj boleča skrb, da nobena akcija ne zaostaja, da vse poteka ažurno, brez najmanjšega zavlačevanja. Vse to pomeni veliko spodbudo za moje delo. Pošteno bom moral pljunuti v dlani, sem si rekel, da bo tudi odslej tako.

TV-15: Zanima nas, katerim od političnih teženj, ki jih razvija zveza borcev, mislite kot njen sekretar dati prvenstvene poudarke?

Božič: Povsem na kratko: v prvi vrsti si mora organiza-

ti, da se bomo priklopili do kolikor mogoče vsebinskih tehničnih gradiv in razlag letih, ki jih moramo posredovati našim delegatom kar najhitreje in v dostopni obliki. Republiški odbor in občinski odbori ZB morajo biti s svojimi delegati tudi v vse boljši stalni povezavi. Eno izmed oblik takšne informativne povezave vidim v regijskih posvetovanjih, ki jih bomo prirejali.

TV-15: V SZDL se borci srečujejo tudi z mladino. Kako gledate na ta odnos, v katerem je treba premagovati generacijske in druge prepade?

Božič: Nobena težnja borcev mi ne leži bolj na srcu, kakor ta, da bi čimbolj neposredno sodelovali z mladinsko organizacijo in vobče z mladimi ljudmi. Borci si bomo bolj kot doslej prizadevali, da bomo navezali z mladimi neprekinjen argumentiran in strpen dialog, v katerem naj bi mi sproti spoznavali in pomagali razreševati dileme mladih, oni pa naj bi se bolj seznanjali z našimi problemi. To obojestransko razumevanje seveda ne bo priplavalo po prežganki: zahtevalo bo veliko dobre volje, še zlasti pa izobraževanja. Toda doseči ga moramo, če hočemo, da bo preraslo v skupen dogovor mladih in borcev za prihodnji razvoj naše družbe.

TV-15: Katera vprašanja pa vas najbolj vznemirjajo, ko razmišljate o borbenski organizaciji navznoter?

Božič: Zelo aktualni so problemi starosti, zdravja, socialne varnosti ter urejevanja družbenega položaja in pravic borcev. Na eni strani so to stvari, ki jih moramo uspešneje reševati, ker nas obvezuje moralni dolg do borcev, saj vemo, koliko zdravja in vsega hudega so žrtvovali za revolucijo. Na

Božič: Če hočemo, da bodo tradicije res živele in se krepile, jih moramo podružbiti, utelesiti v sodobnih družbenih dogajanjih in ravnanjih. Če hočemo, da bodo

Jože Božič se je rodil leta 1926 kot tretji otrok v jeseniški delavski družini. Njegov oče, livar, in mati Ivanka sta imela in vzgojila štiri otroke. Jožetova starejša sestra Rozka je bila borka Jeseniško-bohinjskega odreda in je umrla za posledicami svojega partizanstva.

Marca leta 1944 je šel v partizane – po daljšem aktivističnem stažu – tudi sedemnajstletni Jože. Že leta 1943 je bil sprejet v SKOJ, oktobra 1944 pa tudi v partijo. Boril se je kot sekretar SKOJ Gradnikove brigade.

Ves čas po vojni je bil družbenopolitično aktiven. Po diplomi na srednji tehnični šoli v Ljubljani je sprva delal pri želez-

srečevanj generacij, ki bodo nadaljevale družbeno gradnjo po vzorih NOB.

TV-15: Tovariš Božič, precejšnjemu številu borcev smo vas dolžni nekoliko bolj predstaviti, kajti življenjska pota so vas vodila doslej v smereh, ki niso bila neposredno v zvezi z borbensko organizacijo. Ali pa so, vsaj včasih, tudi bila?

Božič: Kar nekaj poglavij v mojem življenju je bilo čisto neposredno povezanih z

Božič: Presodite sami. Ko sem leta 1972 vodil našo delegacijo k angolskim partizanom, smo prehodili, zares prehodili, 350 kilometrov po tamkajšnjih osvobojenih ozemljih. Hodili smo v glavnem ponoči, kajti podnevi bi bili neprestana tarča sovražnih helikopterjev. Seznanili smo se z načinom angolskega boja. Ta me je živo spominjal na naš partizanski boj. Sodelovanje med Jugoslavijo in MPLA je potekalo sredi pravih vojnih nevarnosti. Dobesedno »na mojih ple-

partizanskega vojskovanja, delovanja protirevolucije, pomoč vsega ljudstva svoji osvobodilni vojski, kulturno poslanstvo tega boja, podobna zborovanja in mitinge... Neverjetno živo so se angolski tovariši zanimali za izkušnje naše revolucije in črpali iz njih moralno moč.

No, žal sem v Afriki staknil virusno obolenje, ki ga še doslej nisem v celoti pozdravil.

TV-15: V teh vaših afriških pohodih je torej šlo za veliko več kot za neko poslanstvo v ljudnostne nara-ve, kakršna včasih uganjamo. Slovenski borci, naši bralci, bodo spriči te pripovedi nedvomno začutili, da so dobili v vas sodelavca, kot si ga morejo samo želiti.

Za konec še vprašanje: gotovo ste pozorno spremljali 13. kongres ZKJ? Kaj vas je na tem kongresu posebno impresioniralo?

Božič: Dve stvari bi rad poudaril. Predvsem napor kongresa, da bi zavezal komuniste in vso našo družbo, kako okrepiti dejansko moč delavskega razreda, kako z vsemi sredstvi razviti socialistično samoupravljanje in socialistično demokracijo ter vseljudsko obrambo, kajti samo v teh stvareh je videti poročstvo, da se bomo stabilizirali in se izkopali iz krize. In drugo, kongres se je zelo odločno zavezal za naše narodno bratstvo, za enotnost in enakopravnost, torej za Titove postulate, ki smo jih zadnje čase zanemarjali. Morda pa bi moral kongres še bolj jasno pokazati pot za reševanje najtežjih vprašanj, denimo, kako ravnati v AP Kosovo. Poudaril je sicer bistvo stvari, namreč, da je rešitev v hitrejšem materialnem in kulturnem razvoju te AP; v razvoju kmetijstva, industrije, drobnega gospodarstva, zaposlovanja itd. K vsemu temu vodi pomoč vse Jugoslavije, zlasti večja tehnična pomoč razvitih republik. Morda pa je bilo premalo poudarka, da je treba več storiti za osvoboditev kosovske žene, da se bo lahko vključila v proizvodnjo, in za smotrnejše načrtovanje družine. Pa še nekaj: nacionalistični izpadi na Kosovu bodo pojenjavili, če se bomo s problemi te pokrajine bolje seznanjali in ukvarjali vsi Jugoslovani. Ker se ne srečujemo dovolj,

nici. Hkrati je bil sekretar SKOJ, po združitvi te organizacije z mladinsko organizacijo pa je postal leta 1948 član CK ZSMS. Organizacijsko politično delo je po dveh letih zavrlo njegov študij na strojni fakulteti ljubljanske univerze. Leta 1950 je postal šef za organizacijo dela v tovarni Titan; od 1954 do 1957 je bil tehnični direktor tovarne Iгла v Kobaridu in nato izol-ske Mehanotehnike. Od 1958 dalje je bil partijski sekretar občinskega komiteja Izola, leta 1962 pa je diplomiral na fakulteti političnih znanosti v Beogradu. V letih 1963 do 1965 je bil sekretar okrajnega komiteja ZK Koper oziroma Nova Gorica, komalu za tem, od 1967 do 1971 pa republiški sekretar za delo. Dva mandata, tja do leta 1974, je bil nato član sekretariata predsedstva Zvezne konference SZDL, nato pa štiri leta podpredsednik družbenopolitičnega zbora Skupščine SR Slovenije in predsednik komisije SKupščine SRS za volitve, imenovanja in administrativnega dela. Od 1978 do 1982 je bil predsednik odbora Zveznega zbora Skupščine SFRJ za notranjo politiko, od 1982 dalje pa predsednik skupščine Skupnosti socialnega varstva Slovenije. Kar dvanajst let je od osvoboditve dalje preživel v Beogradu.

Ti podatki seveda še zdaleč ne povedo vsega o Božičevem delu, kajti opravljal je še vrsto vzporednih funkcij. Med drugim je bil predsednik Koordinacijskega odbora za pomoč osvobodilnim gibanjem v svetu, predsednik Atletske zveze Slovenije, predsednik Sveta zveze pionirjev Jugoslavije; še zdaj, po dolgi letih, je predsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije.

mladi tradicije NOB jemali za svoje, jih razumeli in jim dodajali iz lastnih spoznanj

borci, saj sem bil borec treh osvobodilnih armad... Bil sem mlad slovenski partizan, od januarja do avgusta 1945 sem se v Sverdlovsku šolal v aviotehnični šoli Rdeče armade, leta 1972 pa sem preživel 350 kilometrov dolg pohod z borci MPLA v Angoli. V letih 1970 do 1982 sem bil večkrat v Afriki; sodeloval sem osvobodilne vojne ljudstev Angole, Zimbabveje, Gvineje Bissau, Tanzanije, Luande... Leta 1981 sem se udeležil tudi zasedanja palestinskega parlamenta Sira v Damasku.

TV-15: O osvobodilnih prizadevanjih afriških narodov ste leta 1978 napisali izčrpno brošuro z naslovom: Jug Afrike in narodno osvobodilni boj. Tisti vaš prikaz je vsebinsko zelo temeljit. Vendar, ali niso bila vaša pota v Afriko bolj diplomatska zadeva, tako kot pota mnogih naših delegacij?

čih» je ležala še posebna odgovornost, kajti v nahrbtniku sem prenašal poslanico tovariša Tita voditelju angolskega ljudstva Agostinhu Netu. Uspelo mi jo je srečno

Pogovor borcev MPLA pred odhodom na izvršitev bojne naloge.

izročiti naslovniku. Če rečem, da je bil angolski boj po vsebini in obliki domala identičen z našim, imam v mislih strategijo in taktiko

si ostajamo tuji in oddaljeni. Čas je, da začnemo drugače.

TV-15: Tovariš Božič, zahvaljujemo se vam za pogovor.

Agostinho Neto, predsednik MPLA in LR Angole, med branjem poslanice tovariša Tita avgusta 1972 v prostorih veleposlaništva SFRJ v Lusaki.

cija na vse kriplje prizadevati, da se bo še bolj uveljavila v skupščinskem in delegatskem sistemu. Samo tako bomo borci pomenili toliko, kolikor si želimo, v tisti narodni in razredni skupnosti, ki jo ponavadi imenujemo enotna fronta socialističnih sil. Da bi pa naš kakovostni prodor v delegatski sistem lahko čim odločneje izpeljali, so potrebni nekateri predpogoji. Zlasti je nujno, da se izboljša informiranje, saj bodo samo tako naše globalne in delne ocene na raznih bojiščih zrelejše. Ko rečem informiranje, mislim predvsem na gradiva za odločanje; pospešeno se moramo trudi-

drugi strani, kar je enako aktualno, moramo borbem omogočiti, da bodo lahko čim dlje in kar najbolj družbeno aktivni. Sicer pa se ti dve stvari prepletata: obe pomenita eksistenčno nujnost teh naših ljudi, ki so zdaj v povprečju stari 68 let.

TV-15: V zvezi s tem, kar ste povedali, se nakazuje potreba, da še učinkoviteje kot doslej razvijamo tisti družbeni odnos, ki ga navadno imenujemo izročilo, revolucionarne tradicije NOB. V čem vidite poročstvo, da ohranjanje teh izročil ne bo samo želja ali propagandni slogan?

sveta, moramo v okviru SZDL sistemsko urediti, da bo takšno podružbljanje zares omogočeno. S tem želim povedati, da bo morala naslednica osvobodilne fronte vnesti v ta proces znatno več načrtnosti kot doslej; da bo uporniško izročilo lahko prodiralo v šole in druge vzgojno izobraževalne ustanove, pa tudi v umetnostno in znanstveno snovanje. Primer: gradili bomo muzej revolucije, pa moramo že zdaj načrtno storiti vse, kar je v naši moči, da ta hiša ne bo samo skladišče dokumentov, fotografij in raznih drugih eksponatov, marveč živo središče akcije, delovanja,

Izvršni svet
skupščine občine
Ajdovščina

Ob dnevu borca čestita, občanom in delovnim ljudem

SPLOŠNA GRADBENA
DEJAVNOST

BETON – ZAGORJE OB SAVI
n.sol.o.

Zagorje ob Savi, Cesta 20.
junija 2 c

telefon: (061) 811-308
telex: YU BETON 35 151

Praznični pogovor o delovnih temah s profesorjem dr. Rudijem Kyovskym, rednim članom Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Delo: pravice in dolžnosti

(Teh njegovih osemdeset let)

V delu, dobesedno in v prenesenem smislu, je minilo teh njegovih osemdeset let. Kajti Rudi Kyovsky, doktor pravnih znanosti, upokojeni redni profesor na ljubljanski Pravni fakulteti in redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je velik del svoje pravniške kariere in svojega znanstvenega dela posvetil prav področju delovnega prava.

Po končani pravni fakulteti v Ljubljani leta 1928, je bil dve leti brez službe, potem pa jo je dobil s še dvajseterico slovenskih pravnikov – v Srbiji. Njegovo

»Ste slišali za Lundra, pa Adamiča (Louisovega brata) in še nekatere slovenske napredne študente, ki so pod žandarskimi streli padli pred ljubljansko stolnico, ker so spreminjali nemške napise v slovenske? Ste vedeli, da je zato moral odstopiti tudi takratni ljubljanski župan Hribar? Tako je bilo! Vsega tega danes mladi očitno ne vedo, ko se zavzemajo za ime skupine Laibach!«

To ga jezi; na začetku najinega pogovora se je ob tej temi kar razvnel. Zgodovina delavskega gibanja in narodnostnih bojov je namreč področje, ki ga dobro pozna.

»Rad imam mlade, zlasti z njimi simpatiziram v mirovni prizadevanjih in ekologiji. Tudi nekatere teme v tedniku Mladina so nadvse zanimive. Veliko pa je med vsem tem tudi slabega poznavanja preteklosti, dejstev...«

Delo – bogastvo

Pravzaprav smo od sogo- vornika želeli izvedeti nekaj več o temah, ki so njegova ožja specialnost, za to pa smo se morali vrniti v vojne dni na Visu. Dr. Rudi Kyovsky je tam skupaj z dr. Antonom Kržišnikom in s še enim članom poverjenstva za socialno politiko zaoral prvo ledino, tako imenovane vprašanja vojaških invalidov, vojnih sirot... To so bila takrat pomembna vprašanja, ki so terjala vso skrb in veliko akcij. Ta program smo prenesli z Visa v osvobojeni Beograd. In spominjam se dveh konkretnih akcij, ki sem ju moral tudi sam voditi. Bilo je že po koncu vojne in imeli smo veliko otrok – sirot, zlasti iz Bosne. Večje število smo jih poslali v Bolgarijo na okrevanje, kjer so jih, podhranjene in zanemarjene, nahranili in za silo oblekli. Druga takšna akcija, ki sem jo tudi osebno vodil, pa je bila vrnitev slovenskih izseljencev iz Srbije. Iz tistega časa se še dobro spominjam Edvarda Kocbeka, ki je na shodih po nekate-

rih srbskih krajih nadvse imenitno govoril.

Bil je čas, ko so večino vsega dela opravili prostovoljno, ko je delovni dan trajal včasih kar štiriindvajset ur in ni nihče spraševal po nadurah ali po čem podobnem. In takrat so se nekatera vprašanja, o katerih je kasneje dr. Kyovsky pisal knjige in predaval študentom, sukala čisto drugače kot danes: Delovne sile je primanjkovalo povsod. Iskali smo jo na vasi, v manjših krajih...

V tistem času smo sem ter tja naredili tudi vrsto napak, ko smo s kmetov zvaljali mladino v tovarne. Tako se je zgodilo, da smo dobili slabše delavce in tudi nekaj neukih pisarniških moči. Bil je neprimerno huji čas kot je današnji. Hrane je primanjkovalo na vsakem koraku, stanovanjska kriza je bila velika, lekarne so bile prazne, bolnišnice brez opreme in osebja. Organizirali smo hitre bolničarske tečaje in inštrukcije. Nekaj malega pomoči je prišlo od UNRE. V Bosni je še vedno razsajal tifus...

V tistem času sem podpisal na tisoče dekretov za predstavljaj zdravnikov in inženirjev po vsej Jugoslaviji. V kraje, kjer so bili najbolj potrebni, smo jih pošiljali in to seveda ni bilo prav nič pri- ljubljeno. Včasih so tega ali onega morali pospremiti na novo delovno mesto celo mi- ličniki. Ampak drugače sploh ni šlo! Če v Makedoniji na nekaj deset tisoč prebivalcev ni bilo enega samega zdravnika, potem si lahko predstavljate, kako je bilo. Sicer pa še danes menim, da v tem začasnem premešča- nju ni bilo nič slabega...

Kadar se spominja prvih ur beograjskega »minist- rovanja«, pravi, da je bilo prav- zaprav tudi komično in bi si skoraj zaslužilo filmsko delavo. »Bili smo tudi neko- liko naivni. V začetku smo celo verjeli, da bomo lahko v družbi shajali brez denarja.

prvo delovno mesto je bilo v Arilju, kraju s prelepo in slavno pravoslavno cerkvijo, z vladi nenaklonjenimi popi in upornimi kmeti. Tudi sam se je, še na začetku svoje poti, navzel tega upornišva. Od leta 1937 pa do aretacije v začetku leta 1942, je bil sodnik okrajnega sodišča v Novem mestu. Čas vojne je v večjem delu preživel po italijanskih taboriščih Gonars in Abruzzi (Rupinu), nato pa je prišel s partizansko vojsko iz Barija na Rab ter še pred koncem vojne v osvobojeni Beograd.

Celo nekakšne bone za naba- vo najrazličnejših stvari smo dobivali. Nekatere naše akci- je so bile tudi na »ho – ruk«. Vse pa je bilo v znamenju reševanja življenjskih proble- mov, ki niso mogli počakati. V tistem obdobju sva prvi zakon o socialnem zavarova- nju sestavila s tovarišem Dil- berjem. Naša takratna gleda- nja so bila drugačna od da- našnjih. Parola je bila: eno zavarovanje za vse – za zdravstveno varstvo, za inva- lidsko in pokojninsko var- stvo. Vse je bilo hudimano centralizirano, celo tako, da je bilo to zavarovanje v pred- vojnem času nekako bolj lo- gično urejeno. Seveda pa smo sistem dopolnjevali, ga posodabljali in končno le oblikovali v tisto, kar je naša družba potrebovala.

Kadar danes govorimo o

dročja po vsej državi, med- tem ko je bilo nujno potreb- no uravnavati podrobnosti, primerno ožjim območjem.

Rudi Kyovsky

Kjer in kadar tega nismo upoštevali, je prihajalo do napak in anomalij. Tako smo naredili celotni stvari med- vedjo uslugo, če je na primer bosanski rudar, oče petih

čiti domišljavosti in prepri- čanja, da lahko izumimo čisto vse na novo. Dolga leta je raziskoval evropske tokove dela, predpise in zakone s te- ga področja, sindikalna giba- nja, pojave. Prav zavoljo vse- ga tega smo ga vprašali, kaj meni, kako je pravzaprav za- varovan naš, jugoslovanski delavec – dobro, slabo, srednje...

Profesor se je zamislil in nazadnje ocenil, da je to zelo občutljivo vprašanje, ki ga hočeš nočeš moramo gledati skozi prizmo pogleda in oce- ne razvitosti, torej v smislu sever – jug.

»Nemški delavec v indu- striji dobi na primer večjo podporo, če izgubi službo kot dobiva naš delavec pla- če. Ta primer nam kaže, da ne moremo potegniti med določenimi podatki prepro-

stih paralel. Na zahodu loči- mo prodelavske in protide- lavske vlade, ki odločilno vplivajo na vprašanje delav- čeve varnosti. Tako je na pri- mer vlada gospe Thatcherje-

lamentarizma, ker koncerta- cija zajema vrsto vprašanj in področij, ki bi jih moral reši- ti parlament. Težnja po reše- vanju problemov skoraj izk- ljučno v izvršilnih organih je očitna, medtem ko postajajo parlamenti pogosto navadne »govornice«. In še eno, nadvse pomembno dejstvo je treba upoštevati: današnja moč multinacionalk ne poz- na ne državnih ne kontinen- talnih meja in sindikalna gi- banja temu ne sledijo v ko- rak, ne najdejo pravih odgo- vorov.

Profesor Kyovsky meni, da mora naša država, oziro- ma njeni strokovnjaki, do- bro spremljati vsa ta dogaja- nja na mednarodnem prizo- rišču. Naše delovno pravo se je namreč doslej zvečine uk- varjalo v vprašanji že zapo- slenih, moralo pa se bo bolj intenzivno tudi v vprašanji nezaposlenih. To potegne za seboj tudi širše vprašanje ce- lih delovnih organizacij – zgubašev. Morali bomo iz- najti kriterije, komu je treba pomagati iz stiske in koga je bolj smotrno pustiti, da uo- ne. Morda bo kazalo premi- sliti in pretehtati, kako o tem razmišljajo v svetu. Včasih že zmanjšanje števila zapo- slenih hasne... Vprašanje solidarnosti je s prejšnjima dvema tesno povezano, prav tako razmišljanja o skrajše- vanju delovnega časa (kje in kdaj).

»V neki dobri študiji, ki je nastala v okviru bosanske akademije znanosti in umet- nosti so že za začetek ugotovi- li, da je na delovnih mestih nasplah za 25 odstotkov pre- več zaposlenih... Na zahodu si pomagajo s tisoč in eno obliko spreminjanja, prilaga- nja in skrajševanja delov- nega časa – vendar tega nika- kor ne počnejo kar povprek, ampak skladno z naravo de- la, panoge, dejavnosti... Se- veda terjajo takšne oblike in pristopi izredno organizira- nost. Pri nas v Sloveniji smo se izrekli proti skrajševanju delovnega časa kar povprek – za vse enako. Smo pa za tam, kjer narava dela tako narekuje in dovoljuje zaradi fizičnih in psihičnih preo- bremenitev delavcev.

Neumoren je naš sogovor- nik – akademik. Nič mu ne uide, nobena časopisna novi- ca, nobena novost. »Če ho- češ ostati na tekočem, če no- češ, da bi te potisnili na stranski tir, potem moraš ne- nehno zaposlovati možga- ne.« To slednje pa profesor počne temeljito. Če se že ne ukvarja s katerim od nadvse razvejanih problemov s po- dročja delovnega prava, pa ureja zapiske (že med vojno je pisal, prav skrbno, dnev- nik, ki je poln dragocenosti, dokumentov, risb, skic). V dveh debelih knjigah – oseb- nih kronikah je vse polno fo- tografij s številnih potovanj, s sestankov, mednarodnih simpozijev, sprejemov in predavanj. Nič nenavadnega za človeka, ki je kaj kmalu po vojni sodeloval na prvem srečanju strokovnjakov za delovno pravo v Parizu, ki je bil eden od ustanoviteljev mednarodne šole za delovno pravo v Strassbourgu (z od- delkom v Trstu, kjer je tudi dolga leta predaval in dose- gel, da se je del predavanj prenesel v Ljubljano).

Kadar odloži knjige, spo- mine in svinčnik, pride na vrsto vrt, pride vnučka Tjaša in njegova nadvse razumeva- joča žena...

B. Ž. J.

Pot skozi italijanska taborišča – šola zavesti in znanja

Morda tista pravniška natančnost, morda sodna praksa, kdo bi vedel pravzaprav, kaj ga je gnalo, da je tako natančno pisal dnevnik skozi vse gonarske dni in tam daleč v Abruzzih, kjer danes nisi vedel, če boš jutri še živ.

Lakota, mizerija taboriščnega poniževanja pokončnih ljudi, vera v življenje in nena- sitna želja po vedno novem znanju – vse to odseva iz njegovega dnevnika, v katerem je shranjen prenekateri dokument – taboriščni letak, pa zapisi iz takratnega tiska, skice in slike njegovih tovarišev likovnikov, ki so bili tudi v Gonarsu...

Listala sva po orumenelih zvezčicah in na usta so prihajala imena: Vratuša, brata Nande in Drago Vidmar, Stih... Bila je, se spominja profesor Kyovsky, prava pravcata šola umetnosti. Bili so literarni večeri, recitali, koncerti z zborovsko pesmijo – in bil je tisti nepozabni dogodek ob prihodu kardinala Lucea Borgoncinija, ko so vsi v en glas zapeli Hej Slovani...

Morebiti si bo med vsemi svojimi, še vedno številnimi obveznostmi nekega dne le utrgal toliko časa, da bo sedel in napisal »zgodovino kulturnega dogajanja v Gonarsu«, kakor nam je na pol obljubil.

sociali, je slišati čedalje več glasov: tiste, ki so prizadeti in pravijo, da je naša sociala šibka in one, ki trdijo, da imamo sociale preveč ter da nas to tudi močno tepe. Na različnih sestankih o vpraša- njih socialnega zavarovanja, socialnega varstva, zdrav- stvenega in drugih vrst var- stva se včasih res zdi, da vse to presega zmoglosti naše družbe. Kaj meni o tem pro- fesor Kyovsky? »Strinjam se, da smo ta sistem gradili na poti hitrega vzpona. Izka- zalo se je tudi, da v glavnem sicer lahko upoštevamo ista načela za urejanje tega po-

otrok, prejemal odločno več- je prejemke od otroških do- klad kot pa je bila višina nje- govega osebnega dohodka. V takšnem primeru delo go- tovo ni bilo stimulirano.

Dotaknila sva se vprašanja dela; s poglabljanjem v feno- men dela se namreč začena novo poglavje profesorjeve- ga udejstvovanja, ki je tesno povezano z delom in preda- vanji na ljubljanski pravni fakulteti. Mnogo kasnejši strokovnjaki s področja de- lovne prava so bili učenci Kyovskega.

»V novi Jugoslaviji smo začeli graditi novo delovno pravo, vendar se pri tem ni- smo mogli ukvarjati zgolj s teorijo, ampak smo morali sodelovati tudi pri priprav- ljanju neposredne zakonoda- je. Tako smo z obema noga- ma nenehno stali tudi sredi prakse. Zase menim, da sem največ dela opravil na po- dročju mednarodnega delov- nega prava.

O dobrem poznavanju mednarodnih juridičnih iz- peljank na temo delovnega prava meni profesor Kyov- sky, da je nujno in še kako koristno, saj si tudi mi v Ju- goslaviji ne moremo privo- š-

ve izrazito protidelavske, medtem ko so vlade cele vr- ste skandinavskih držav ali pa na primer sosednje Italije, izrazito prodelavske. Skup- no celotnemu svetovnemu dogajanju na tej ravni pa je popuščanje pred kapitalom in umik sindikatov. Glavni vzrok temu je strah pred ne- zaposlenostjo. Za mednarod- ni konkurenčni boj pa vemo, da je njegov cilj v zmanjševa- nju cene delovne sile in na- domeščanju le-te z novimi tehnologijami (robotiko npr.).

Največ naporov sindikal- nih organizacij je usmerje- nih k preprečevanju kolek- tivnih odpovedi delavcem. Vse to vretje pa ima za posledico celo vrsto novih predpi- sov, zakonov... In vse to bi morali tudi mi natančneje proučevati, poznati.

Danes je vprašanje zapo- slovanja bistveno še posebej mladih in žensk. Vrsta držav v reševanju teh problemov uporablja tako imenovane »koncertacije«, kjer o teh problemih ni več upoštevan zgolj dialog med delodajalci in delavci, ampak se vklju- čuje država... To slednje po- meni na nek način krizo par-

SOZD
GOZDARSTVO
KOČEVJE n.sol.o.
61330 Kočevje
Kolodvorska ul. 25

TOZD KMETIJSKA PREDELAVA

Vipava, n. sol. o.
VIPAVA, 252, 65-217 tel. n.c. 65-011
telegram KK Vipava, klet Vipava telex: KOMVIP 34388

Aktivistka s košem

Spomini Ane Demšar,
vdove prvega škofovškega partizana

(nadaljevaje iz prejšnje številke)

Kako je Ana sprejela vest o moževi smrti

»Nekaj dni po tistem, ko sem bila z možem in Bernardom pri Jamnikovih v Sopotnici, me je Mara Guzelj obvestila, da sta v Selški dolini padla dva partizana; eden od teh je bil velik, drugi majhen. Takoj sem pomislila na Toneta in Jaka. Te slutnje mi nihče ni potrdil, opazila pa sem, da se me nekateri aktivisti in aktivistke izogibajo. Pogrešala sem tudi vesti od moža.

V tistih dneh sva tesno sodelovali s Tončko Hafner, ki sodi med eno najbolj zvestih, hrabrih in požrtvovalnih škofovških aktivistk. Je sestra bratov Kavčič, prvoborcev, spomeničarjev. Njen brat Niko je bil član komisije VOS pri PK KPS za Gorenjsko. Pavel-Miha je bil 1943. leta sekretar komiteja za kranjsko okrožje. Franc-Veljko je bil 1943. leta član komiteja za kamniško okrožje in sekretar okrožnega komiteja Zveze komunistične mladine (SKOJ). Peter-Jegorov je bil 1943/44 sekretar rajonskega komiteja KPS Škofja Loka. Na tej dolžnosti je padel 18. marca 1944. leta pri Zalubnikarju na blegoški

Pri Brnikovem Andreju v Pungertu sta naju zgoraj v kamri čakala Pavle Kavčič-Miha in Drago Vraničar-Fedja. Poklicala sta me zato, da bi mi končno obzirno povedala, da sta na Stirpniku padla Tone in Jaka in ne dva neznana ljubljanska študenta, kakor so v začetku namereno razširili vest. Vest me je hudo prizadela, ker mi je vzela še tisto zadnjo iskrico upanja, da moje težke sanje in slutnje nič ne pomenijo. Potem mi je tudi Tončka priznala, da je o smrti mojega moža zvedela že naslednji dan, ko je v zbirnem taborišču za izgnance v Šentvidu obiskala svojega očeta, tja pa so pripeljali tudi Oblakovo družino iz Stirpnika.

Omenim naj še, kako sva se tisti večer s Tončko vračali domov. Miha naju je nagovoril, naj počakava še druge borce, ki bodo prišli vsak čas. Prišlo jih je sedem. Zaviti so bili v bele rjuhe, ker je bilo veliko snega. Vodil jih je Peter Kavčič-Jegorov, ki je imel dolgo črno brado, da je še Tončka na prvi pogled komaj v njem prepoznala brata. Dali sva jim, kar sva prinesli. Nato smo se tako zaklepeta, da sva popolnoma pozabili na policijsko uro in da sva od mesta oddaljeni skoraj celo uro hoje.

Vračali sva se po cesti. Ves čas so naju prestrezali nemški avtomobili in vsakič sva se vrgli v jarek. Še danes mi je uganka, kako sva se uspeli po policijski uri mimo straž in patrolj prebiti domov. Gorje, če bi naju takrat opolnoči dobili skupaj na cesti! pravi Ana Demšar.

Pavle Kavčič-Miha pa je v izjavi zapisal: »Teško ji je bilo to vest sporočiti, toda nismo je hoteli pustiti v negotovosti. Poval sem njo in Tončko na zvezo v Pungert. Prišli sta zvečer in prinesli hrano. Previdno sem jo hotel pripraviti na težko vest, toda o tem je že bila obveščena. Zaradi tega udarca ni klonila, temveč je še večjo vnelo in zagrizenostjo sodelovala z nami...«

Med borci je bil tedaj v Pungertu tudi Janko Bernik-Bohun, ki je o tem v svojih spominih zapisal:

»Na določenem kraju smo se ustavili, kjer je kmalu prišel Pavel Kavčič in nas peljal h kmetu Polencu. Tja sta iz Škofje Loke prišli Pavletova sestra Tončka in Ana, žena našega padlega tovariša Toneta Demšarja. Ta se nam je jokaje približala z besedami: Kje pa imate Toneta? Odgovoril sem ji: Ana, težko je, toda padel je kot borec in na

to smo pripravljeni tudi mi vsi. Po kratki mučni tišini sta nam začeli kazati, kaj sta prinesli za četo. Ko sta še Pavle in Drago-Fedja prinesla svoje, je bilo deset nahrbtnikov nabito polnih...«

Ana kot grobarka

Ana Demšar: »Tedad je pri nas stanovala Poljakinja, sicer folksdojčerk Holtwort, ki je bila zaposlena na občini. Govorila je nemško in slovensko, verjetno tudi poljsko. Seznanila sem jo, kako sem v hudih skrbah, ker že dlje časa nimam nobenih vesti o možu. Prosila sem jo, naj gre z menoj na orožniško postajo, ker se sama bojim, ona pa se z njimi dobro razume. Premalo znam nemško, da bi jim to znala razložiti. Seveda je bil to le izgovor, kajti tedaj sem že vedela, da je mož padel kot partizan, pa tudi nemščina mi ni delala preglavic. Ob sebi sem le hotela imeti oporo.

Orožnikom povem, da je mož delal na popravilu porušeni ali gradnji novih mostov. Odkar so ga zgradili na Praprotnem, o njem nimam nobene vesti več. Pri tem sem jokala, solze so mi lile po licih. To tarnanje in vzdihovanje mi ni bilo težko uprizoriti, ker sem v resnici tu pred orožniki naenkrat začutila močno bolečino za izgubljenim možem. Solze so bile iskrene, poganjale so jih srčne bolečine.

Orožniki so me tolažili, naj grem domov, da bodo že zvedeli, kaj je z njim (možem). Holtworterjevi pa je orožnik v nemščini rekel, da si je moj mož najbrž našel drugo, a naj mi to ne pove.

Pozneje, ko sem bila v zaporu, sem zvedela, da so orožniki možovo truplo slikali pred Oblakovo hišo in nato vrgli v gorečo hišo. Po vojni sem njegove posmrtno ostanke, teh je bilo zelo malo, pokopala na škofovškem pokopališču.

Čeprav me je moževa smrt hudo prizadela, nisem klonila. Partizanom sem obljubila, da jim bom še bolj zagrizeno pomagala, kar tudi sem.

Naj ne zveni kot samohvala, toda resnica je, da sem se vsa posvetila osvobodilnemu boju. Za svoje življenje se nisem več bala. Vsakič me je zelo prizadelo, ko sem slišala, da je ta ali oni partizan padel, pa čeprav meni neznan, kajti bil je borec za svobodo; če sem zvedela, da so Nemci koga zaprli, poslali v internacijo ali ustrelili.

Po moževi smrti se je Škofjeloška četa nastanila v Jamnikovi hiši, ki je bila visoko na hribu nad Hrastrnico pri Sveti Barbari. Pred vojno sta v tisti hiši živela ostarela zakonca brez otrok. Nekega dne so dobili oba ubita, zločinca pa niso nikoli odkrili. V hišo se je vselil Janez Bradško, ki je zvesto sodeloval

s partizani in kot kurir padel oktobra 1942. leta.

V noči od 10. na 11. marec 1942. leta se je četa vrnila iz uspešne prehranjevalne akcije. Zjutraj pa so šli nemški policisti z izdajalcem na čelu po njihovi sledi. V nenadnem napadu na Jamnikovo hišo je padlo sedem tovarišev, drugi so se prebili čez nemško-italijansko mejo na Babno goro nad Polhovim Gradcem.

Nemci so poklicali grobarja Jožeta Krmelja, ki je pozneje padel v partizanih in mu ukazali, naj pokoplje »bandite«. Ko sem to zvedela, sem se posvetovala s Hafnerjevo Tončko. Sklenili sva, da bom jaz šla gor pogledat, koliko je med padlimi nam znanih Škofjeločanov. Ko sva prišla s Krmeljem gor, sva tam že zatekla Škofjeločane, ki so padle že polagali v grob. Nekateri so bili bos, ker si zjutraj še niso obuli čevljev; v rokah so držali žlice, ker jih je napad presenetil, ko so bili pri zajtrku. Prepoznala sem samo Bojana Potočnika, mladega fanta iz Škofje Loke.

Čez nekaj dni so Nemci ponovno poslali Krmelja k Jamniku z nalogo, da preišče okolico, če še kje leži kak padli partizan. Šla sem z njim, med potjo se nama je pridružil še Prižnikarjev iz Hrastrnice; domače ime so dobili, ker imajo hišo na hribčku in je videti kot prižnica.

Tavali smo po snegu sem ter tja, gor in dol ter nazadnje ob robu gozda našli truplo nekega študenta iz Ljubljane. Na tem mestu smo s silno težavo izkopali jamo. Odstranili smo moral sneg, zemlja je bila zmrznjena, v njej korenine dreves in kamenje. Dodobra smo se oznojili. Truplo smo zavili v rjuho, ko pa smo ga zasuli, sem na grobu prižgala svečo, ki sem jo v ta namen prinesla s seboj (čeprav nisem vedela, ali bomo sploh koga našli). Potihoma smo sklonjenih glav pomolili neznani žrtvi v spomin.

Aretacija

Dne 19. marca 1942. leta sem bila spet do poznih večernih ur pri Hafnerjevi

Tončka Hafner

Tončki. Pogovarjali sva se, kakšne naloge imava za storiti, kdaj in kam to ali ono nesti na zvezo partizanom in podobno.

Domov sem zelo hitela,

ker sem spet pozabila, da bo vsak trenutek policijska ura. Komaj doma odprem vrata, zaslišim škripanje stopnic, ki vodijo v gornje prostore. Kdo je, vprašam potihoma. Jaz, Tilka, odgovori šepetaje. Bila je bančna uradnica Tilka Rupar, ki živi v Ljubljani, kot podnajemnica pa je stanovala v naši hiši pri sestri Pečlinovi Ani. Tilka me je obvestila, da so me tu v hodniku že dlje časa čakali gestapovci, ker pa me ni bilo so odšli v sobo k Holtwortovi (v naši hiši). Medtem je Tilka, ki je slutila, zakaj me čakajo, iz moje v svojo sobo odnesla več naročij mojih in moževih oblek, perilo in raznih predmetov. Z možem nisva bila bogata, razne spominske dragocenosti pa sva že prej skrila, oziroma odnesla iz hiše k sorodnikom.

Nenadoma zaslišim topotanje po stopnicah. Šest gestapovcev je v kuhinji stalo okoli mene. Na prvo vprašanje, kje sem bila, sem odgovorila, da sem se sprehajala po mestnem trgu. Verjeli ali ne, več niso izvlekli iz mene. Spraševali so me, kje imam moža in zahtevali, naj jim izročim njegove slike. Rekla sem jim, da jih nimam. Nato sta dva stala ob meni, drugi pa so temeljito preiskali stanovanje in na moje začudenje v kuhinjski omari našli tri moževske slike, na katere sem pozabila.

Odpeljali so me v zapor, kjer je bila nekoč sodnija, zdaj pa so tam občinski uradi. V celici je že bila Nemka, katero so zaprli zaradi kraje zaplenjene imovine. Že prej sem od nekaterih slišala, da se skozi gašperček v sobi sliši glas v sosednji prostor. Sklonila sem se, odprla pečico ter vanjo počasi in razločno spregovorila približno naslednje besede: Oglaš se vam Ana Demšar. Pravkar so me pripeljali v zapor. Če bo kdo od vas, ki me poslušate, imel možnost, naj o tem obvesti Škofjeločane.

Razumljivo je, da nisem mogla reči, koga naj obvestijo. Sicer pa so od stanovalcev v hiši o tem že zjutraj zvedeli skoraj vsi moji sodelavci in sodelavke.

V tednu dni so me v Škofji Loki samo enkrat zaslišali, topli pa nikoli. Morda po zaslugi tistih dveh komisarjev, ki sta stanovala pri nas. Na zaslišanju so me spraševali, kje imam moža. Izgovarjala sem se, da ga tudi sama iščem in da sem njegovo izgnitev prijavila orožnikom. Na ta zagovor so spet hoteli vedeti, zakaj orožnikom in zakaj ne njim (gestapovcem).

Kje vse sem bila, ko sem iskala moža? Zakaj sem šla pokopavat padle k Jamniku? Med njimi sem iskala moža, čeprav mi ni nihče rekel, da je pri njih, sem se opravičevala.

Med zasliševanjem v Škofji Loki sem spoznala, da so za skoraj vsak dan v letu

1942 natančno vedeli, kdaj sem prišla in kdaj odšla od doma. Torej so me vohuni opazovali. A kdo je lahko gledal na moja vhodna vrata? Dobro vem, kdo je ta še živeča oseba, a molčim. Naj gre ta skrivnost z menoj v grob (pisu teh vrstic je povedala ime dotične osebe. Ocenil sem, da se Ana ne moti).

Po devetih dneh so me odpeljali v begunjski zapor. Tudi tu me niso mučili. Preko neke paznice me je grofova hčerka Hilda Svoboda tajno obvestila, da so Nemci slikali mojega padlega moža in mi bodo med zasliševanjem pokazali to sliko. Svetovala mi je, naj bom tedaj hladnokrvna in naj trdim, da dotičnega na sliki ne poznam.

V Begunjah so me največ spraševali o možu. Morala sem opisati njegovo postavo in značaj. Nato sem morala k oknu. Okrog mene je stala skupina gestapovcev s prevajalcem. Eden od teh me je narahlo kot zdravnik prijel za roko tako, da je čutil, kako mi bije žila. Nato mi je nenadoma med prste potisnil sliko, na kateri je bil mrtvi mož z luknjico v čelu. Torej je bil res takoj ob prvem strelu mrtev. Ker sem bila na to gestapovsko potezo pripravljena, sem odkimavala z glavo in počasi govorila: Ne, ne, tega človeka na sliki pa še nisem nikoli videla. Gestapovci so bili uporni in so me silili, naj še naprej gledam v sliko. Srce mi ni začelo hitreje biti, torej tudi žila ne, do konca zasliševanja sem uporno hladnokrvno trdila, da na sliki ni moj mož in da sploh ne vem, kje je.

V taborišču Ravensbrück

Prvega ali drugega maja leta 1942 so me s transportom internirank odpeljali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, ki ga je nacistični morilski stroj ustanovil že leta 1934. V Celovcu so nas zadržali deset dni. Transport se je ustavil še za nekaj dni v Salzburgu, Leipzigu in Berlinu, od koder je bilo do taborišča še 80 kilometrov... Tja so nas pripeljali z avtobusi. Vsem so odvzeli prstane, uhane in druge vrednosti, nato smo se morale sleči do golega in po šest so jih spuščali v kopalnico. Ženske, ki so imele uši, so ostrigli, med slednjimi pa ni bilo nobene Slovenke.

Po kopeli smo dobile obleke z modrimi progami in cikle. Po šest v vrsti smo odkorakale v barako številka 14. Vse smo dobile belo svilenoto ruto. Lase smo morale imeti gladko počesane. Opravljati smo morale razna dela. Jaz sem nosila taboriščno številko 11034, sojetnica Helena Ravnikar s Križne gore, poročena Primožič pa 11077.

Piše J. Vidic
(se bo nadaljevalo)

Anton Demšar, prvi partizan iz Škofje Loke.

cesti. Jože-Jernač, je bil sekretar rajonskega komiteja KPS Kamnik in sekretar okrožnega odbora OF Kamnik. Padel je januarja 1945. leta v Črnem grabnu pod Trojanami. Po Petru-Jegorovu se v Škofji Loki imenuje Jegorovo predmestje, pa tudi osnovna šola Peter Kavčič v Šolski ulici.

Kakih štirinajst dni po tistem nesrečnem dogodku na Stirpniku me je Tončka Hafner obiskala in rekla, da morava še isti večer ob osmih priti v Pungert. Opazila sem, da je poudarila besedo morava.

SKUPŠČINA OBČINE

LITIJA

skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami čestita
ob dnevu borca

Ob dnevu borca – 4. juliju
čestita

gradbeno podjetje
Zidar

Kočevje

Gradbeno podjetje
Grosuplje,

ki opravlja vsa gradbena dela in
praznuje 40 – letnico svojega
dela čestita vsem delovnim
ljudem dan borca

Praznik na Rášici

V soboto, 28. junija so se začele slavnosti v čast Primoža Trubarja, stvaritelja prvih slovenskih knjig Katekizma in Abecednika, očeta slovenskega knjižnega jezika. Dopoldne tega dne je pesnik Tone Pavček spregovoril o Trubarjevi veličini pred njegovim spomenikom v Ljubljani. V tej prvi prirreditvi – tja do sklepne slovesnosti 21. septembra jih bo še cela vrsta – sta sodelovala tudi moški pevski zbor Primož Trubar iz Velikih Lašč s Trubarjevimi pesmimi in dramski igralec Andrej Kurent z recitacijo Aškerčeve Slovenske legende.

Toda najpomembnejša prireditev je bila zvečer na Rášici. Vsaj tisoč ljudi, Dolencev in drugih »lubih Slovencev«, se je zbralo, da bi dočakali polnoč in rojstvo 29. junija, dneva, v katerem je natanko pred 400 leti zaprl oči veliki bojevnik za slovensko kulturo in za pravico do našega narodnega imena. Še za dne so si prišleci lahko ogledali slikarsko razstavo Trubarjevi kraji. Uredil in odprl jo je akademski slikar, domačin Jože Centa. Enaindvajset slikarjev je tu razstavilo dela, katerih tematika je enotna: prikazujejo knjige krog Rášice, Retij, Lašč.

Ko je po deveti uri naposled zagrnila tema vzorno obnovljeno Trubarjevo domačijo, mlinska kolesa in otoško ravnico ob rečici Rášici, so se prižgali reflektorji. Svetlobni snopi so obsijali oder, obdan s platneno kulisserijo, na kateri so bili naslikani živopisni prizori iz turških in luteranskih časov. V soju luči se je vrtinčil poletni ples žuželk; sence dreves in sence ljudi, na gosto posedlih po klopih ali čakajočih stojé v ozkem gaju, so begotno utripale v večer. Voda je šumela, kakor da oponaša neutrudni tok časa.

Po naši navadi je prvi stopil na oder govornik: Jože Smole, predsednik Republiške konference SZDL. Z izbranimi besedami je očrtal pomen Primoža Trubarja za slovenski narod in za druge jugoslovanske narode. Med drugim je dejal: »Mogočna pojava Primoža Trubarja, ki ga danes upravičeno častimo kot začetnika slovenskega slovstva in pisane kulture,

hkrati pa kot vodilno postavilo naše reformacije, je zanesljivo ena najimenitnejših osebnosti, ki smo jih Slovenci sploh kdaj imeli, pa tudi eden redkih mož, čigar vpliv na duha in delo tedanje Evrope sploh ni zanemarljiv. Še tehtneje, zgodovinsko polemčno, je zazvenel naslednji odlomek: »Ko skušamo s proslavljanjem 400-letnice Trubarjeve smrti na široko odpreti vrata zgodovinskega spomina tudi obdobju, ki so ga cela stoletja izirvali iz družbene pozornosti, smo nanj pozorni predvsem zaradi tega, ker je v našo zgodovino že dokaj natančno vpisalo vsa tista načela in izročila, ki so omogočila naše življenje in preživetje tudi kasneje.«

Po govoru se je začela osrednja točka sporeda – igra Življenje in smrt Primoža Trubarja. Napisal jo je slovenski pisatelj, laški rojak Jože Javoršek. Krstna predstava tega dela – narejenega priložnostno za Trubarjevo slavo – je bila zaupana v izvedbo amaterski igralški družini iz Velikih Lašč. Režijo je prevzel mladi režiser Bojan Kapelj. Na vabilu je še zapisano, da je naredil glasbo France Gačnik, da so kostumi delo Marije Kobi ter da je skrbel za luč in predstavo tehnično vodil Zdene Samsa.

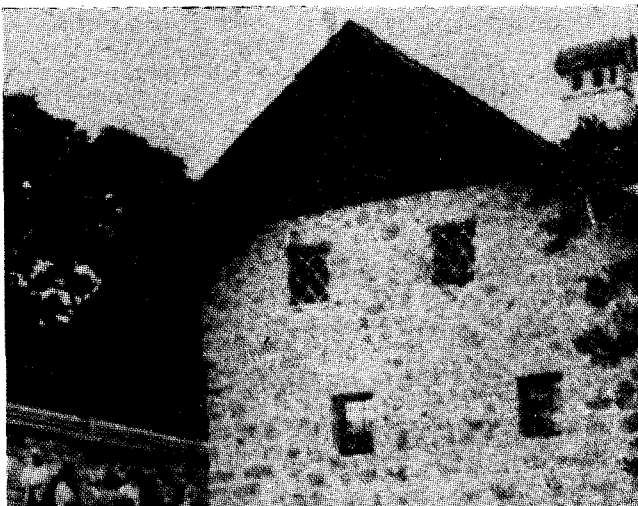
Dobri dve uri je trajala ta igra v prav toliko slikah, kolikor jih premore Križev pot. Pisatelj je uporabil obliko pasijona, da bi pač s to univerzalno primero ponazoril, koliko trpljenja je moral prestat Trubar, preden je izpol-

nil svoj mesijanski načrt v dobro Slovencev.

Štirinajst prizorov v Javorškovi igri predstavlja zlasti tiste odlomke iz Trubarjevega življenja, ki jih je polnilo njegovo literarno in izdajateljsko ustvarjanje. Zajeti so časi od smrti škofa Kacijanarja tja do konca najbolj dramatičnih dogajanj v šestdesetih letih, ko so že bile izšle mnoge Trubarjeve knjige. V skrbi za enotnost časa in dejanja je Javoršek dodal samo še sekvenco: Trubarjeva smrt 1586. Med slikami ni odmorov, kakor so med dejanji v običajni drami. Ob koncu vsakega prizora se dosledno pojavlja pevska procesija, kakor se pojavlja zbor v grški tragediji. Javoršku služi zbor v tri namene. Z njim ostaja formalno zvest pasijonskemu prijemu, z njim vzbuja občutje zaželenih arhaičnosti, v veliki meri pa mu zbor nastopa tudi kot pripovednik; gledalcu namreč posreduje tiste dele zgodbe, ki jih pisatelj v dramskem dialogu in sicer ni mogel podati. Dolgo trajajoče songe, ki tako po vokal-

je začelo mraziti in je rad pičil kak komar. Spontani aplavzi že kar sredi dejanj, najburnejši pa seveda ob koncu, so pripovedovali, da so Javoršek, režiser, igralci in pevci poželi imeniten uspeh.

Vsekakor je igra napisana spretno, duhovito, z globoko erudicijo, ne s kretnjo kakega dokumentarista, kar bi bilo pričakovati, temveč v pravem pomenu besede umetniško. V kompoziciji in dialogih, ki jih Javoršek kot eden redkih Slovencev suvereno obvlada, raste fabulativno okostje Trubarjeve usode. Avtor si nevsiljivo privoščil umetniško svobodo samo tam, kjer so v naši vednosti o Trubarju bele lise. Sicer nam Javoršek naslika po sporočenih dejstvih Trubarja takšnega kot je bil, tedaj ostrega bojevnika, neodjenljivega upornika in delavca, ki mu je bilo poslanstvo pomembnejše od vsega, celo od žene in sinov. Trubarjev značaj je v igri razviden in znansiran do te mere, da prepoznavamo v njem moža dejanja, stvarnosti, in pogu-

Obnovljena Trubarjeva domačija na Rášici

ni kot po melodični in harmonski plati utegnejo zelo spominjati na preprosto Trubarjevo kantorstvo, v tej igri prav dobro odpoje velikolaški pevski zbor.

Gledalci so neverjetno zbrano sledili predstavi. Nihče se ni utrudil, nihče dolgočasil. Nihče ni odšel, čeprav

ma v še tako usodnih odločitvah; pred nami se giblje neizrekljivi optimist, ki jemlje nase križe in težave z veselo samoumevnostjo pa z neupogljivo vero v svoj jutrišnji dan in v svetlejšo prihodnost svojega ljudstva; hkrati je tu tudi Trubar hudega jezika, sovražnik poniglavosti in

podobnih malopridnosti, značilnih za Slovence tedanjega in poznejšega časa. Povsem na dlani je, da je to rapsodijo oblikovala neka sila, ki je sicer v Javorškovih literarnih delih pogosto zabrisana, saj vemo, da se pisatelj ponavadi utaplja v srdu in polemiki: oblikovala jo je ena sama prodorna, prešinjajoča, vseobsežna ljubezen.

Prav srečna je bila odločitev, naj nam to igro zaigrajo in zapojejo domači amaterji. Kakšno poklicno pomanjkljivost so obilno nadomestili z ognjem in istim temeljnim gibalom, ki je vodilo Javorškodo pero. Kaj bi s še tako dognano, vendar hladno profesionalno rutino v delu, ki zahteva toliko iskrenega čustva! Režiser Kapelj je na vajah naučil igralce marsičesa; odpravil bi lahko še katero nerodnost, če bi bilo vaj kaj več. No, že ob skromnem likanju se mu je posrečilo postaviti na oder enoten in dokar uigran kolektiv. Tako so se pred igralcem dodobra razživel jeznoriti Štefan Konzul, pohlevni Dalmata, spletkarski Matija Klombner, vserazumni in darežljivi baron Ungnad (ki mu Slovenci dolgujemo očitno veliko več, kot so nas učili v šoli), omahljivi predstavniki kranjskih deželnih stanov, razni cerkveni dostojanstveniki z zoprnim škofom Tekstajem na čelu, skromno umaknjena in v moža zagledana Trubarjeva žena Barbara pa njegova vdana sinova Primož in Felicijan...

Čeravno avtor ni imel prave možnosti, da bi značaje tolikih ljudi količkaj podrob-

neje obdelal, se je vendar v vseh primerih dvignil nad golo tipizacijo. Igralci in pevci so se v igro zares vživali. Potrudili so se, da so Javorškovo predlogo skladno poustvarili in veliko dodali iz sebe. To je bilo videti zlasti v prizorih, ki jim je pisatelj vdihnil nadčasovno, preroško, ali že kar aktualno potezo: takrat so nastopajoči ubirali aplavze »na odprti sceni«.

Reči smemo, da je bila predstava kulturni dogodek prve vrste. Pomenila je dostopen uvod v naše proslavljanje Trubarjevega jubileja, za Rášico posebej pa čudovit, nepozaben praznik. Marsikateri starejši gledalec se je ta večer spomnil nekdanje naše ljudske teatarske tvornosti, ki je rasla z Miklovo Zalo, Slehernikom in podobnimi deli, uprizorjenimi na prostem. Ali se ne bi najlepše oddolžili Trubarjevemu življenju in delu, ko bi se včasih skušali vrniti k tem zgledom, kajpada časovno prilagojenim in prevrednotenim za sedanjost?

Od Rášice smo se poslovili pozno ponoči ali bolje, zgodaj zjutraj, ko se je iztekala polnočna akademija. V tej so najprej nastopile pevke ubranega koroškega ansambla Obir; sledili so jim moški kvartet Zora iz Ljubljane, plesna skupina Aurora iz Borovnice, tamburaši Inlesa iz Ribnice, z recitacijami pa igralci Marija Lojkova, Andrej Kurent in Marjan Benedičič, prireditev pa zaključili člani velikolaškega kulturnoumetniškega društva Primož Trubar.

Zvone Kržišnik

Iskrinih 40 let

Kar 25 tisoč delavcev Iskre se je minulo soboto udeležilo že tradicionalnega srečanja na prostoru Gorenjskega sejma. Organizator letošnjega srečanja v počastitev 40-letnice kranjske Iskre, dneva borca, leta kongesov in 45-letnice vstaje slovenskega naroda je bila kranjska delovna organizacija, ki danes zaposluje okrog 34000 delavcev.

Takoj po osvoboditvi so inženirji in tehniki iz Partizanskih delavnic v Černošnjah nadaljevali svoje delo v takratni Strojni tovarni v Kranju. 6. marca 1946 je bila ustanovljena nova tovarna za elektrotehniko in finomehaniko Iskra. Navkljub prvotnemu pomanjkanju ustreznih programov ter centralističnem načrtovanju je tovarna zrasla zelo hitro.

Že leta 1947 je na prvem povojnem velesejmu v Zagrebu razstavljal enofazni električni števec, stensko uro in 35 milimetrski kinoprojektor. Prve izvozne rezultate je v začetku petdesetih let dosegla prav s kinoprojektorjem in od tedaj dalje s svojimi izdelki stalno tr-

žila na mednarodnem trgu. Kot se je širil proizvodni program, tako je rasla tudi Iskra in število njenih delavcev. Vse obdobje je prav do danes obeleženo z neprekinjeno verigo uspehov in delovnih dosežkov.

Po pozdravnem nagovoru Ivana Torkarja, predsednika Skupščine občine Kranj, je zbrani množici in številnim gostom spregovoril Peter Kobal, predsednik Koordinacijskega delovnih organizacij Iskre v Kranju.

»...Ukrepi sedanjega ekonomskega sistema, ki čedalje bolj ožijo prostor za samostojno samoupravno gospodarjenje, najbolj prizadevajo proizvajalce s sodobnimi, dinamičnimi tehnologijami, kot je elektronika in ki hkrati veliko izvažajo. Nestimulativni izvozni sistem, skoraj popolnoma administrativno predpisovanje gospodarskega obnašanja in odvzemanje akumulacije v vseh oblikah, so razmere, v katerih se elektronika ne more uspešno razvijati. Za njen uspeh je potrebno gospodarstvo, v katerem delujejo normalne tržne zakonitosti soci-

alistične blagovne proizvodnje, kjer so ekonomski ukrepi naravnani tako, da kaznujejo poslovno neuspešne organizacije in nagrajujejo uspešne, ki pa zato dobivajo večje družbene naloge. Zato se v celoti zavzemamo za sprostitev administrativnih spon v gospodarskem sistemu, ki je sedaj preveč naravn nan na materialno izenačevanje vseh, ne glede na njihovo dejansko sposobnost in usmeritev.

V Iskri z zanimanjem pričakujemo tudi ukrepe, ki se pripravljajo na samoupravnem in ekonomskem področju z napovedanimi spremembami Zakona o združe-

nem delu. Samoupravljanje za nas ni ovira in ne podpiramo sprememb, ki bi pomenile opuščanje temeljev sistema. Predlagamo pa spremembe, ki naj samoupravni sistem razbremenijo pretiranega administriranja in formalizma, sistem, v katerem naj delavci učinkovito in z vso odgovornostjo odločajo o rezultatih svojega dela. Pričakujemo, da bodo na 13. kongresu ZKJ sprejete v tem smislu tudi ustrezne smernice,« je med drugim poudaril slavnostni govornik Peter Kobal.

Potem ko so prebrali slavnostni pozdravni govor

Franceta Popita, predsednika SR Slovenije in ko so položili vence padlim za svobodo, je predsednik delavskega sveta SOZD Iskra Igor Gruđen izročil Iskrine nagrade. Prejeli so jih: Jože Poklukar, Janko Jelenc, Ludvik Jelincič, Janez Kern, Božo Lampič, Anton Ogorelec in Zdene Skok.

Po izročitvi že tradicionalnih nagrad so delavci SZD Iskre poslali pozdravno pismo Predsedstvu SFRJ in ga prebrali. Med udeleženci srečanja so bili poleg predstavnikov družbenopolitičnega življenja republike, gorenjske regije, občine Kranj in

občin, kjer imajo sedeže Iskrine temeljne organizacije, delavcev in drugih gostov, tudi predstavniki JLA in partizanskih delavnic 99 D, vezisti NOV ter koroški partizani.

Ob koncu je delegacija mladine Iskrinih delovnih organizacij v Kranju predala prehodno zastavo delegaciji mladine DO Iskra Delta, ki bo prireditev Dneva Iskre v letu 1987. Za prijetno razpoloženje vseh udeležencev so poskrbeli mešani pevski zbor Iskra, dramski umetnik Polde Bibič in pihalna orkestra.

Jože Čurin

Šest novih (dragocenih, zanimivih) knjig založbe Borec

Zvrhan voz

ENO SAMO UPANJE – Avguštin Lah. RAZA – Feri Lainšček. DRENIKOVA KOT – Jože Peternej. VELIKI VOZ – Miha Remec. NAGRADNO ŽIVLJENJE – Franček Rudolf. KONCERT ZA SAMOTO – Branko Šomen. Uredniki založbe Borec in sami avtorji so na posebni tiskovni konferenci predstavili častitljivi sveženj šestih novih, izvirnih slovenskih knjig, od tega petih romanov: šesta je potopisna.

Torej začnimo predstavitev z njo.

Napisal jo je dr. Avguštin Lah, naš znani in vsestransko delujoči geograf, ekolog in družbenopolitični delavec, čigar zdajšnja prizadevanja so namenjena predvsem opozarjanju na varovanje našega že skrajno ogroženega naravnega okolja.

Sestavni del njegovega delovanja so tudi potovanja po širnem svetu, v katerem kot strokovnjak in umetniško občutljiv opazovalec zaznava veliko več in veliko globlje kot običajni turistični popotniki. Del teh opažanj, pretehtanih zaznav je vpel v knjigo, ki je pravzaprav zbirka potopisnih zabelek z različnih ce-

lin, predvsem iz Afrike. Tu je tenkočutnemu opazovalcu dano doživeti najbolj pretresljiva dognanja o kontradiktornem svetu, v katerem živimo, predvsem o krčevitih naporih nerazvitih narodov, da bi se razvili in se pridružili družini civilizacijsko razvitih. Ves ta svet doživlja eno samo, na stotero načinov zavrtu ustvarjalno vrenje.

Dr. Lah je svoje vtise beležil neposredno, živo, s sočno besedo, ki se kdaj pa kdaj kristalizira celo v pesniški izraz, pridal pa ji je tudi izbor svojih lastnih fotografskih »zabelek«, ki dajejo knjigi dodaten mik.

27. beneški likovni bienale

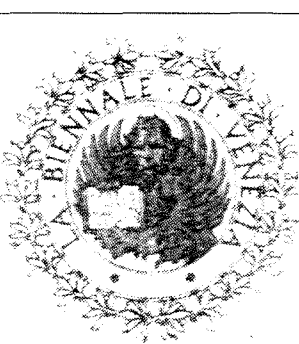
Številne pohvale za naše

Čeprav so se vrata letošnje beneškega bienala uradno odprla za občinstvo šele zadnje junijske sobote, so ves prejšnji teden potekale v Giardinih otvoritve likovnih postavitev v paviljonih posameznih držav s te in one strani velike luže.

Sprehod skozi prikaz svetovnega likovega snovanja zadnjih dveh let nam kaže, da se v umetnosti osemdesetih let ne dogajajo več tiste noro šokantne spremembe, ki smo jih bili vajeni še v sedemdesetih letih, ki so se z novimi medijskimi možnostmi (TV, Video, elektroni-ka...) umetniki z vsega sveta kar kosali, kdo bo izumil bolj nenavadno »inovacijo« ali

»izum«. Prevladuje umetnost »deja vú« z vztrajnimi iskanji znotraj že v prejšnjih obdobjih zasnovanih konceptov. Čustveni odnos do sveta dobiva nov polet in tudi tisto, kar je še pred leti izražalo brezkompromisni vzpon umetnosti, ki posega na področja znanosti, dobiva ta čas svoj bolj subtilni, intimno razpoloženjski obraz.

Seveda na tem bienalu ne gre le za različne umetniške smeri in iskanja, ampak tudi za najrazličnejše pristope k celostnim predstavitvam posameznih držav. Nekateri selektroji so si privoščili značne in doživljajsko izredno močne predstavitve enega samega avtorja, drugi so

»postrgali« vsega po malem, medtem ko so tretji svoje postavitve snovali na podlagi vodilnega bienalskega motiva – predstaviti takšno in tisto umetnost dežele in države, kakršna je v tem času živa in navzoča na domači sceni. Pretežno se je tega načela držal tudi selektor jugoslovanske predstave – direktor Obalnih galerij iz Kopra Andrej Medved, ki je v Benetke

pripeljal slikarki Zvezdano Fio in Nino Ivančič iz Zagreba, Mileto Prodanovića iz Beograda ter Emerika Bernarda in kiparja Luja Vodopivca iz Ljubljane.

De gustibus... »To velja za likovne razstave, pa tudi za poročevalce o njih. Vsakršna pretirano osebna sodba bi bila nepravilna ali pa vsaj zelo enostranska. Zato povejmo o letošnji največji svetovni likovni predstavi le to, da vsi zunanji znaki zanimanja in pohval (ki so kar deževali), potrjujejo pozitivno ocenjevanje sodobnega jugoslovanskega likovnega snovanja; le-to ne kaže nikakršnih očitnih znakov klasičnega »zamudništva«, zato pa morda bolj kot v prejšnjih letih, nekatere note samosvojsosti, ki je v svetu brez vsega svetega pravi obliž.

Bojana Žokalj-Jesih

Ob izidu knjige Sodobna letala in helikopterji

Zanimivo branje

V svetu in tudi pri nas je do danes izšlo že veliko knjig o letalstvu in letalih, ki pa so se ozirale v preteklost. Knjiga z naslovom Sodobna letala in helikopterji, ki jo je izdalo uredništvo revije Naša obramba, prikazuje aparate današnjega časa in nakazuje, kakšen bo letalski jutri.

Avtor tega dela Jelko Kacin je knjigo razdelil na več poglavij. V njih obravnava enajst razredov letal, od šolskih, potniških, transportnih, lovskih, lovskobombniških ali jurišnih do bombnikov, izvidniških letal in letal za elektronsko bojevanje. Obravnava tudi mornariško-patroljna ter protipodmorniška letala, brezpilotna letala in raketoplane ter leteče »posebneže«. Posebno poglavje pa je namenjeno vsem vrstam helikopterjev.

Veliko pozornosti bralcev bodo prav gotovo deležna tudi poglavja o jugoslovanski letalski industriji, motorjih, opremi in letalski oborožitvi. Že naslovi poglavij kažejo, da gre za aktualno in zanimivo delo, ki bo uporabno za ljubitelje letalske tehnike na eni strani, po drugi pa bodo po njej prav gotovo segali tudi rezervni vojaški starešine in aktivni oficirji naših oboroženih sil, pripadniki službe za opazovanje in obveščanje, mladi v organizacijah za tehnično kulturo in številni drugi.

Jelko Kacin je podatke klasificiral zelo pregledno in kritično preveril njihovo vrednost, kar ni bila lahka naloga, saj se podatki v svetovni literaturi pogosto razhajajo. V Kacinovem delu ni dvomljivih ekstremov, podatki so zanesljivi in podprti z dejstvi. To velja tudi za besedilo, ki dopolnjuje gradivo v prikazih posameznih letal. Delo je napisano sodobno in obsega množico zanimivih tehničnih in drugih informacij. Vse pohvale pa veljajo tudi oblikovalki in tehnični urednici knjige Jelki Stefančič, ki je tudi veliko prispevala, da je knjiga takšna kot je pregledna in zanimiva.

V slovenščini je knjiga izšla v nakladi 11.500 izvodov, kar je za naše razmere zelo veliko. Konec tega meseca pa bo izšla tudi v srbohrvašini, in sicer v štiri tisoč izvodih. Prav gotovo bodo morali srbohrvaški prevod še ponatisniti.

V posebnem poglavju knjige so obdelani tudi helikopterji

Knjiga Sodobna letala in helikopterji pa je pomembna še iz enega vidika. Pri njenem pisanju se je avtor srečeval s številnimi tujimi, predvsem angleškimi strokovnimi izrazi. Ob pomoči Miroslava Ulčarja, ki je knjigo uredil po jezikovni plati in Mitje Kovača, je dobro tešil tudi ta problem. Zato je ta knjiga pomembna tudi z jezikovnega stališča, saj so v njej prvič vsi strokovni izrazi s slovenščini.

Strokovna recenzenta pilot našega vojnega letalstva Stevo Kovačević in profesor Vlado Ribarič sta v oceni knjige med drugim tudi zapisala, da je delo dostojna oddolžitev Edvardu Rusljanu ob stoti obletnici njegovega rojstva in petinsemdeseti obletnici nesrečne smrti.

Knjiga Sodobna letala in helikopterji je prva v seriji knjig, ki jo pripravljajo v uredništvu Naše obrambe o sodobni vojaški tehniki. Vsako leto naj bi izšla po ena knjiga, v njih pa bodo obdelali pehotno orožje, ladje, oklepna vozila, topniško-raketna orožja in drugo. Prav gotovo bodo avtorji ob pomoči uredniškega odbora serije, v katerem so Boris Knific, Darko Petelin, Jelka Stefančič in Miroslav Ulčar, opravili svoje delo tako dobro, kot ga je Jelko Kacin.

Bojan Kuntarič

Novinarji, sodelavci OF
Bogdan Pogačnik

Ob 65-letnici rojstva

Novinar in publicist Bogdan Pogačnik je začel svojo življenjsko pot v Mariboru (12. julija 1921), kjer je obiskoval tudi klasično gimnazijo. V slovenščini ga je poučeval profesor Franc Sušnik, ki mu je vcepil spoštljiv odnos do materine besede, govornice in pisane. Naš jubilar pripada zadnji predvojni generaciji rednih maturantov, ki se je razhajala z občutkom, da stojijo na pragu druge svetovne vojne. Ni so se uveljavljali samo literarno, pevsko in gledališko, temveč so v kritičnih dnevnikih tudi stražarili po vsej Dravski dolini in se spopadali s hitlerjanci in petokolonaši.

Pogačnikova družina je bila na spisku Gestapa, zato se je pred nemško okupacijo umaknila na Gorenjsko in kasneje v Ljubljano. Tu se je Bogdan vpisal na pravno fakulteto, vendar sta vojna in okupacija prekinila njegov študij. Sodelovanje v Osvobodilni fronti ga je privedlo v ječo v Italiji, od koder so ga začasno izpustili in po ovdah ponovno zaprli v Milanu, od tam pa so ga odpeljali na prisilno delo v Nemčijo.

Študij je nadaljeval po osvoboditvi in diplomiral na pravni fakulteti v Ljubljani, dopolnil ga je z doktorskim tečajem na Sorbonni v Parizu s temo Pravica do informacije v materinskem jeziku

kot narodnostna in človeška pravica.

Od prvega dne osvoboditve do upokojitve (1985) in še čez je bil in ostal novinar, ki si je z leti s svojim izvirnim slogom pridobil mednarodno veljavo. Začel je kot prevajalec in dopisnik Tanjuga za Slovenijo, pozneje je postal novinar Slovenskega poročevalca in Dela. Posebno se je ukvarjal s komentiranjem na zunanjepolitičnem in kulturnem področju in s pisanjem intervjujev, poročil ter feljtonov. Dvakrat je bil dopisnik v Parizu (1967–1971 in 1984–1985). Poleg tega je bil med soustavitelji uredništva Naših razgledov, nekaj časa tudi urednik Turističnega vestnika in stalni sodelavec Večera. Njegovo sodelovanje z RTV Ljubljana je rodilo okrog 200 kratkih filmov in oddaj, v proizvodnji slovenskih kratkometražnih filmov je znan kot začetnik socialno-kritičnega in meditativnega filma. Nagrada za scenarij Mi in njegovi v Puli, En dan patronažne sestre, Kako to boli in za druge. Uveljavil se je tudi kot predavatelj na fakulteti za politične vede, sociologijo in novinarstvo. Mlade novinarje je vzgajal tudi s priročniki (»Reportaža in intervju«, »Osnove novinarstva«). Omeniti moramo še njegovo delo v PEN: bil je dolgoletni tajnik, s predsed-

nico Miro Miheličevu sta spodbujala, da je slovenski PEN krepko stopil v svet. V okviru PEN je imel referate na mednarodnih simpozijih (Bled, New York, Sydney, Abidjan, Stockholm, Rio de Janiero). Tri desetletja vodi kot njegov predsednik znameniti Slovenski oktet, šestnajst let je član odbora Tabora slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični. Poleg tega je od vsega začetka v vodstvu odbora za organizacijo mednarodnih umetnostnih prireditev v počastitev jubilejev OZN v Slovenji Gradcu. Uspelo mu je pridobiti vse tri generalne sekretarje OZN: U Tanta, Kurta Waldheima in Pereza de Cuellarja, da so prevzeli pokroviteljstvo nad slovenjgriškim prireditvami. Uspelo mu je tudi dobiti dotacijo za izvedbo mednarodnega simpozija pisateljev in novinarjev Pero za mir v Slovenji Gradcu.

Za svoje novinarsko delo je prejel več Tomšičevih nagrad in tik pred upokojitvijo Tomšičevo nagrado za življenjsko delo (1985). Pohvali se lahko še z Adamičevu na-

grado občine Grosuplje, Bernikerjevo plaketo občine Slovenj Gradec, z diplomom Slovenske izseljenske matice, diplomom Turistične zveze, z Redom dela in s francoskim odlikovanjem Viteza zaslug na področju kulture in umetnosti.

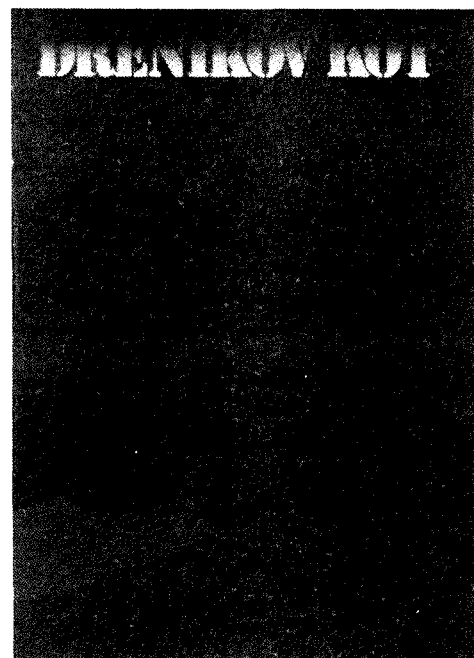
Kot tajnik PEN in kot predsednik Slovenskega okteta je prepotoval okrog petdeset držav raznih celin. Bil je tudi na Kitajskem, kamor so ga pozvali kitajski pisatelji kot častnega gosta iz hvaležnosti, ker jim je pomagal pri vpisu v svetovno organizacijo PEN na Bledu 1980.

Bogdan Pogačnik je avtor naslednjih knjig: Povsod so ljudje (potopisne meditacije iz petdesetih dežel – 1966), Kolikšna je moč v sladkorju (Knjiga o Franciji – 1970), Ljudje mojega časa (Razgovori z državniki in umetniki – 1975), V ognju se je rodila svoboda (monografija, Sela na Krasu – 1975), Pel je za vse – Pavel Kernjak (Založba Drava, Celovec 1985). Pri Prosvetnem servisu je izdal knjige: »Kako gledam sliko« in »Razgovori z Božidarjem Jakcem«.

V njegovem slogu zasledimo tesno povezanost s književnostjo. V novinarstvo je skušal vedno vnašati košček literature, več barvitosti in človečnosti. In tak je ostal do danes, ko slavi svoj življenjski jubilej in ko ga še vedno aktivnega srečujemo na straneh slovenskih časnikov. Da bi še dolgo pisal in bil ambasador naše kulture, kot je bil doslej!

Dušan Mevlja

Plodoviti mladi prekmurski pisatelj Feri Lainšček se je v kratkem romanu z naslovom Raza sicer res napotil v preteklost, v objem prekmurske zgodovine ob izteku prve svetovne vojne, vendar zgodovinski oris tistega časa ni bil pisateljev prvenstveni namen. Bolj ga je zanimala študija samega junaka te tragične pripovedi, vojaka, ki se vrne s fronte ranjen v glavo, z izgubljenim spominom. Vsa njegova zavest je sprevržena v en sam velik kaos, navznoter in navzven. Ta Lainščekov tragični junak, ki svojega človeškega poraza seveda ne preživi, je neke vrste prisposoba velikega zla, ki je zajelo človeški rod v tem našem stoletju, in kot tak precej več kot zgolj neka oseba s prekmurskega obdobja v zdaj že davni preteklosti.

Jožeta Peternelja poznamo predvsem kot slikarja-naivca oziroma samorastnika, vendar se z razstočo vnemo posveča tudi pisanju. Drenikov kot je že njegova tretja objavljena povest, pred njo sta izšla romana Vrnitev ter Krtar in dolinci.

Osrednji lik njegovega pisateljsko pripovednega zanimanja je Drenikov Blaž, kmet, čigar težka življenjska usoda je zakoreninjena v loških hribih, kjer se ni bilo nikomur nikoli lahko prebijati skozi življenje. V svoji povesti nam Peternelj – na način in v pripovedni tehniki kmečkih povesti – opisuje Blažovo pot od zgodnje mladosti med vojnama do zrelih let in velike odločitve v času minule vojne, ko se skupaj s svojimi sinovi pridruži partizanskemu boju in zanj tudi žrtvuje svoje življenje.

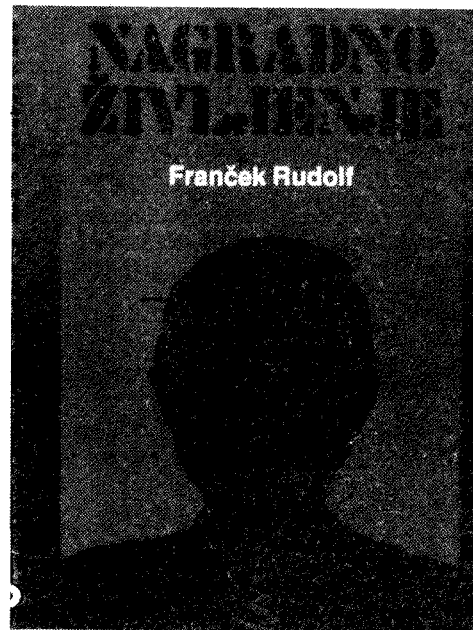

Remčev Veliki voz pa je pravzaprav literarna rariteta. Pisatelj, ki ga v zadnjem času poznamo predvsem kot oblikovalca znanstveno fantastične literature, ima za seboj že krepka štiri desetletja avtorskega snovanja in nastopanja v javnosti, in to kar v najbolj raznovrstnih zvrsteh: s poezijo, s časnikarsko publicistiko, z dramami, z realistično romaneskno prozo in z izleti v utopičnost ali fantastiko.

Veliki voz je nastal v letih kmalu po vojni – in vsa ta desetletja ležal neobjav-

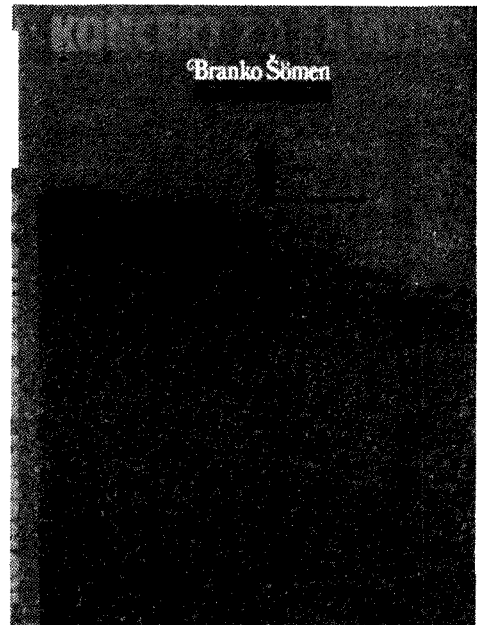
ljen v avtorjevem predalu. V tem obsežnem romanu je takratni mladenič zelo neposredno in iskreno (za takratni čas morda neobjavljivo!) popisal izkušnje lastnega odrasčanja v letih tik pred vojno, med njo in v zgodnjem povojnem času. Ni sicer opisal sebe, temveč si je za junakinjo izbral svojo vrstnico, hčerko ptujskega odvetnika in njena prelomna človeška doživetja med podirajočimi se »bloki« časa, ki je spreminjal in usodno spremenil vsa dotedanja razmerja.

Avtor je pustil knjigo tako, kakršna je bila. Njena avtentična vrednost je prav v neposrednosti takratnega zapisa. Ni je namreč pisal za objavo, temveč zase, prav v tem pa je njena dragocenost. Mogoče jo je namreč šteti za pošteno in v vseh ozirih pristno pričevanje o življenjskem utripu v prelomnem obdobju preteklosti.

Znana domiselnost Frančka Rudolfa je bruhnila z nezmanjšano silo na dan tudi v duhoviti grozljivki Nagradno življenje, ki popisuje blazni napor in vsakovrstna absurda doživljanja tipičnega junaka

naših dni, povprečnega predstavnika teh naših zdajšnjih generacij, ki je ves svoj človeški boj usmeril v to, da bi prišel do strehe nad glavo, pa ga pri tem zajame ena sama neskončna blaznost, ki je podobna in barva naših dni in naših človeških razmerij.

Šomnov Koncert za samoto je boleč, čeprav navzven obsežnejši popis eksistenčne izgubljenosti zdaj štiriinšestdesetletnega nekdanjega borca, ki na lepem ne ve več, kaj bi sam s sabo in s svojim življenjem. Zave se, da je preživel povsem neuspešno življenje. Pisatelja je vznemirilo prav to posebno psihološko brezno, pa se je scela vživel vanj in ga skušal nadrobno razčleniti, med drugim seveda z mnogimi vračanja v junakovo doživljajsko preteklost. Vse to daje temu romanu zaris globljega razmisleka o našem času, o zgodovinskih in bivanjskih razsežnostih, pa tudi o mnogih zavrtih možnostih, ki bremenijo duha.

Knjižni dar založbe Borec pomembno prispeva k bogatitvi naše zavesti o življenju, ki ga živimo.

V. Konjar

Odlomek za pokušino

Iz Peterneljeve povesti Drenikov kot

Ko se je Kajtan prebudil, se je Drenikov kot kopal v toplem poletnem soncu. Begala ga je negotovost, ki ji ni vedel pomoči. Ženski se zmeraj ni bilo slišati. Tudi zasledovalcev ne. Znova se je zbal, da so morda ženski res odpeljali, sam pa bo izkrvavel, ne da bi kdo vedel zanj. Po dolgotrajnem negotovem čakanju se le toliko potegnil iz luknje, da je laže opazoval bližnjo okolico. Za hlevskim opazem je zaslišal pritajen glas: »Donnerwetter, ist diesser Bandtit uberhaupt hier?«

Po hrbtu ga je oblila zona in pozabil je na rano. Hitro in previdno se je potegnil nazaj v luknjo in jo zabasal za sabo.

»Čakajo me, ti hudiči,« je siknil skozi zobe in se oklenil puške. Kopica vprašanj je šla skozi njegove možgane: koliko jih čaka, kaj je z Nežo in Urško, kako se bo ranjen rešil iz zamotanega položaja, naj jih tak, kakršen je, napade, da bi rešil ženski, ali pa ju bo s tem pokopal? Bolj ko je premišljeval, bolj je bil neodločen, čas pa je neusmiljeno tekel v prid napadalcev. Obšla ga je močna žeja in zbal se je popolne izčrpanosti. Predstavljaj si je, kako ga bodo pokosili, ali pa bo morda izkrvavel, če se Nemce ne bo nikamor mudilo. Potem se je spet tola-

žil, kako se bo v sili branil in potolkel vse, ki se mu bodo približali. Glodali sta ga predvsem dve stvari: zakaj ga čakajo in ali bosta ženski vzdržali pritisk. To rej le mislijo, da je nekje v bližini, ali pa morebiti Urška s svojo krhko naravo ni prenesla pritiska in je povedala, kje je. Če je to res, bo tudi sam žrtev nesporezuma. Bal se je premakniti, spet bi mu lahko prišel prah v nos in bi s kihanjem opozoril nase. Nemci so morebiti znova na skednju. Teh skrbi se ni več otesel. Tiščal se je v svoji luknji kakor podlasica pred divjimi psi. Ure v temi so se mu izgubljale v prazno in ni imel občutka za čas. Prejšnje dneve, kadar se je na skrivaj zatekel na skedenj, sta mu čas napovedovali ženski, ki sta hodili na molžo. Zdaj pa se je čas vlekkel brez vsakršnih znamenj, ki bi ga morda odrešila mučnega dne, z nočjo pa bi Nemci morda le odšli.

Žeja ni popustila in tudi glad ga je opominjal, da se je dan že prevesil v drugo polovico. Okrog njega pa je bila še zmeraj moreča tišina. Če bi bil zdrav in sam, bi prav gotovo udaril z bombo po zasedi in se poskušal prebiti na varno, saj utesnjenosti nikoli ni prenašal. Toda žrtvoval bi ženski in spet bi vpričo njega tekla kri Drenikov. Tega se

je zbal, čeprav ni vedel, ali je Nemcem kdo dal vedeti, da je na hlevu. Neži je povsem zaupal. Urški pa si tudi ni upal očitati česa takega.

Ni še do kraja razvozljaj svojega položaja, ko je nekje zunaj zaslišal surove krike Nemcev in potem tožeči glas prestrašene Urške.

»Zdaj jo bodo prisilili, da me bo izdala!« je zastokal predse in se oklenil puške. Nemci so še naprej surovo tulili in Kajtan ni imel več obstanka v skrivališču.

»Ne bom poginil v luknji kakor bolan krt. Hočem še na zrak in potolči nekaj njihovih glav, preden me sami zbežajo na dan!«

Odmetal je seno, in se s težavo potegnil na plano. Prisluhljnil je napadalcem, vse glasneje so kričali in se znašali nad Urško v slabi slovenščini:

»Prokleta cundra banditen, stara nam pobegniti, ti pogini v plamenih. Tvoj cigajner haus, če ne poveš, kam se je skril bandit.«

Kajtana je oblila zona in izgubljal je razsodnost. Vojaki pa so pritiskali na trmoglavo Urško in to mu je dalo misliti, da še ne vedo zanj. Spoznal je tudi, da so vsi pred hlevom in da bi mu morda uspelo uiti.

Na lepem ga ni bilo nič več strah, pomikal se je proti opazu. Nemci so še kar naprej kričali in vsak čas je kateri udaril Urško. Ta pa je molčala, ko da ji je strah vzel govor. Le kdaj pa kdaj je zaječala, da je Kajtana presunilo do živenga. Imelo ga je, da bi planil med vojake, jih razgнал na

vse strani in tako rešil ne-sojeno mu Urško.

Surove grožnje so se vrstile zdaj s te zdaj z one strani. Urška pa je molčala kakor uročena, tudi udarci ji niso odprli ust. V Kajtanu je začela rasti divja odločenost, da bo šel za Urško v ogenj. Še ima toliko moči, da mogoče reši oba. Pognal se je do opaza, se vzdignil do line in prepaden obstal pred prizorom, ki ga je zagledal pred seboj. Pred hlevom je stala gruča vojakov, ki so se zaganjali v Urško in jo suvali. Dekle je še vedno kljubovala podivjancem, lasje so ji padali čez okrvavljeni obraz in ji dajali strašen videz. Obleka je visela že vsa scejfrana od nje in bosa je sprejemala brce, ki so padale.

V Kajtanu je zavrela divja jeza ob tem prizoru. Bil je pretresen in hkrati ginen ob Urški, ki je branila tudi njega. V tem navalu čustev si ni več pomišljal. Napel je puško, pripravil bombe in čakal ugodnega trenutka, ko bi lahko udaril po Nemcih, ne da bi spravil v nevarnost Urškino življenje. Tedaj se je pred njegovimi očmi zgodilo najhujše: besni častnik je udaril Urško s tolikšno silo po obrazu, da je kakor pokošena padla po tleh. V Kajtanu je vzkripelo. Brez pomisleka je začel streljati po vojaki. Pognali so se v zaklone, Urška pa je zbežala. Kajtan je v navalu besnega poguma vrgel med vojaške še bombe. Ranjeni vojaki so si nekako opomogli, a jih je Kajtan s svojo puško tiščal k tlom.

Tedaj pa je z druge strani hleva zaregljala brzostrelka. Opaž se je cefral v trske in Kajtan je bil takoj zadet. Imel je morda še toliko moči, da bi se bil zavlekel proti skrivališču, toda hlev je medtem že zgorel. Vedel je, da se mu bliža konec, a je v sebi vseeno čutil olajšanje. Urška, ki jo je imel rad, ga ni izdala, in upal je, da bo njegova smrt rešitev zanj, da ji bo uspelo zbežati.

Nemci so še zmeraj divje kričali okrog hleva, plameni pa so vedno glasneje presketali in Kajtanu odštevili minute življenja. Hudo ranjen je obležal na podu. Čeprav je bil položaj brezupen, je v njem še tlela iskrica upanja, da ga bo kaj rešilo, kakor že tolikokrat poprej. Slišal je tuljenje vojakov in begajočo živino, sam pa je bil pritisnjen k tlom in še ni mogel umakniti pred ognjem in dimom.

V čudni otopenosti je čutil, da se vali nadenj plaz, ki mu ne more uteči in ga bo vsak čas pokopal pod seboj. Omamljen od dima je komaj še dojemal resničnost poslednjih trenutkov. Svet se mu je začel odmikati v neznano, v njem pa je utripala samo še misel, ob kateri je čutil neznan-sko olajšanje: »Če se je Urška rešila, bom potolažen umrl tudi brez zmage!«

Tedaj je predenj padla ročna bomba in močan blisk ga je oplazil po obrazu. Utonil je v žareči megli.

Urška je medtem zbežala v breg in izginila Nemcem izpred oči. Precej više v

bregu je zadihana našla skrito Nežo. Dolgo ni mogla izreči nobene besede.

Hlev je gorel s pokljajočimi plameni, živina je trpeti mukai. Kot je začel zagrinjati svetlorumenkast dim, ki je končno prekril vso žalost Drenikovša, pred katerim je negibno obležal tudi Kajtanovo truplo.

Smrdeči dim je pregnal tudi napadalce, da so se naglo umaknili s kraja zločina. Vedeli so, da je goreči skedenj sklenil Kajtanovo usodo, in njihovi maščevalnosti je bilo zadoščeno. Živina je vse bolj zbegano tulila. Nežo in Urško je spreletaval srh po udih, ko sta poslušali grozljive glasove, a še bolj ju je težila misel, da je Kajtan padel.

Urška je glasno zaječala. »Kajtan me je rešil, sam pa je izgubil življenje.«

Neža jo je privila k sebi in jo pobožala po laseh.

»Ugasnilo je življenje še enemu nesrečniku našega kota,« je spregovorila. »Naposed je tudi Kajtan storil junaško dejanje.«

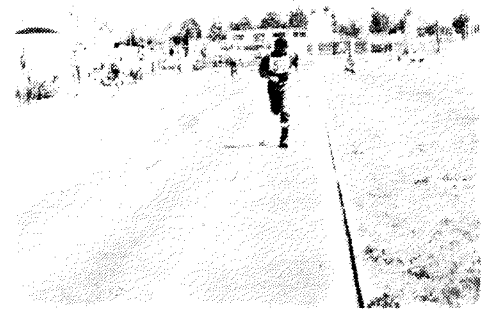
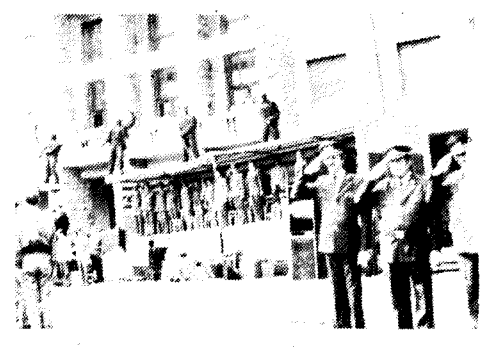
Urška je glasno zaihtela, Neža pa je dejala:

»Nemci so odšli, si slišala? Greva reševat živino, ne bova je pustili, da se zaduši v gorečem hlevu. Kaj bi nama rekel Metod, če bi našel doma le še pogorišče, ko pride?«

»Oh, Metod!« je vzkliknila Urška, »saj res, saj res! Morava jo rešiti!«

Misel na še živega Metoda ju je opogumila. Previdno sta se spustili po bregu navzdol proti gorečemu hlevu.

Namesto besed nekaj slik o vzdušju, ki je prevevalo potek letošnjega športnega prvenstva obmejnih enot JLA ljubljanskega armadnega območja v Novi Gorici v zgodnjejunjskih dneh.

Partizanska srečanja

OBLAKOV VRH. Sredi junija sta pripravili skupnost borcev zaščitne čete pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko Primorje in krajevna skupnost Kanomelj (v idrijski občini) prisrčno partizansko srečanje v spomin na čas, ko so prebivalci predela primorske dežele dajali varno zavetje pokrajinskim družbenopolitičnim vodstvom. Sodeloval je tržaški Partizanski pevski zbor Pinko Tomažič.

Pred javno prireditvijo so na redni skupščini izvolili nov odbor skupnosti in za njegovega predsednika narodnega heroja Antona Ferjančiča-Zvoneta. Slovesnosti se je udeležila: delegacija zaščitne enote vojnopolitičnega vodstva NOV in POS s predsednikom Milanom Zabukovcem-Milošem. Predsednik krajevnega skupnosti Oblakov vrh je odboru podelil domicil.

Na javnem zborovanju, ki ga je začela Ivica Kavčič, predsednica idrijske občinske skupščine, sta bila navzoča tudi člana sveta federacije Branko Babič in Julij Beltram. Tovariš Beltram je bil glavni govornik. Zelo kritično je govoril o naših sedanjih razmerah, predvsem o nesmotnem razmetavanju družbenih sredstev. »Kljub temu,« je sklenil, »pa ne bomo zbežali s fronte, kjer se bo še dolgo bil boj za gospodarsko neodvisnost ter za obnovo veljave in ugleda socialistične Jugoslavije, za katero so se ljudje tudi v teh hribih zvesto in prizadevno borili in umirali.«

Po enournem koncertu tržaških pevcev in podelitvi priznanja njihovemu dirigentu Oskarju Kjudru ob 40-letnici njegovega umetniškega delovanja so poslali republikemu odboru ZZB NOV Slovenije protestno pismo v zvezi z odkritjem spomenika »izginulim Goričanom« v stari Gorici. Ta spomenik izenačuje kaznovane krivce nasilja z žrtvami odpora in partizanskega boja ter pomeni oživljanje mračnjaških sil, kar je v nasprotju z duhom dobrososedskih odnosov na naši zahodni meji.

Poleg dopisnika, ki se je podpisal z »l.p.«, je o slavlju na Oblakovem vrhu kratek zapis pripravil tudi Janez Jeram. Nekdanje pripadnike zaščitnega bataljona najvišjega vodstva na Primorskem (ki je bilo med NOV na Utrskem vrhu), so domačini na slavlju ob domačiji pri Oblakovem vrhu sprejeli kot stare, dobre prijatelje.

PAMEČE. Že dvajsetič so v Pamečah pri Slovenj Gradcu – poroča Stanko Hovnik – pripravili pohod po poteh Zidankove – Pohorske brigade k Jesenku nad Pamečami, na kraj spomina na enega najhujših bojov Zidankove brigade v začetku aprila štirinširidesetega. V takratnem boju je padlo enajst borcev, dvanajst jih je bilo ranjenih in pet zajetih, precejšnje izgube pa so imeli tudi Nemci.

Pohodniki – borci, mladinci, krajanji – so polagali cvetje k spomenikom NOB ter se ustavljali pri partizanskih kmetijah.

Pri Jesenku je pohodnike iz Pameč in Trbonja pričakala godba. Spregovoril jim je udeleženec boja, ki mu je bil pohod posvečen: Jože Golgranc-Jurček. Aktivni sodelavci pri dosedanjih pohodih so dobili v dar knjigo Spomeniki in znamenja NOB v občini Slovenj Gradec, posebno občinsko priznanje pa udeleženec in organizator vseh dosedanjih dvajsetih pohodov Avgust Paradiš-Niko.

DOBREPOLJE. Dobrepoljska dolina je v času os 23. maja do 1. junija praznovala že XII. teden tradicij NOB. Ves teden je bilo živo in živahno.

Iz daljšega zapisa Edija Zgonca povzamemo: teden tradicij se je začel z izletom učencev sedmega razreda dobrepoljske osemletke v Knežak v Piško dolino, na obisk k vrstnikom tamkajšnje osnovne šole Toneta Tomšiča, s katero so tovarišci. V Knežaku so se srečali tudi s tovarišci Vido Tomšič in sestrama narodnega heroja Toneta Tomšiča ter z učenci po Tonetu Tomšiču poimenovane osnovne šole v Ljubljani. Vse to so bila prava velika doživetja za fante in dekleta, ki so jih tistega dne na posebni slovesnosti sprejeli v Zvezo socialistične mladine.

Dan za tem so se v Zagorici na posebnem ex tempore – s spominom na Toneta Tomšiča in Franceta Kralja – zbrali mladi likovni ustvarjalci.

Tretji dan tedna tradicij je bil namenjen strelskemu tekmovanju v spomin na dobrepoljskega narodnega heroja Jožeta Kadunca-Ibra. Istega dne popoldne so se krajanji v Predstrugah zbrali k poslušanju koncerta dobrepoljske godbe. Koncertu je sledila slavnostna seja sosednjih krajevnih skupnosti Videm-Dobrepolje in Ponikve, namenjena podelitvi priznanj. Posebnega pomena na slavlju je bila udeležba enega grosupljskega španskega borca Jožeta Noseta-Spanca.

26. maja je bil na vrsti pohod mladih ter borcev na Jauhe. Pred praporščaki so korakali harmonikarji in dajali takt dobro razporeženim pohodnikom, med njimi tudi borcev Tomšičeve brigade, druge grupe odredov ter 15. divizije. Borci, med njimi Metod Jurčič, Franci Strle, Bogdan Vrančič, Slavko Medved in drugi, so mladim povedali marsikaj zanimivega in prispevali k temu, da je pohod ostal vsem v spominu kot enkratno doživetje.

Poleg teh prireditev so v tednu tradicij pripravili še zanimive turnirje v rokometu, odbojki in namiznem tenisu. Slednjeje velja omenjati posebej, saj so ga z veliko prizadevnostjo organizirali v Bruhanji vasi, kjer so pripravili tudi sklepno prireditev tedna in v ta namen vasico okrasili kot še nikoli doslej.

KRANJ. Člani zveze borcev v upravnih organih in skupnih službah občine Kranj so obiskali spomenike NOV v Zgornjesavinjski dolini. Vsako leto obiskujejo pomembne kraje po vsej Sloveniji. Letošnji obisk je bil že dvaindvajseti po vrsti. Vselej se srečajo s soborci in z učenci osnovnih šol v krajih, ki jih obiščejo.

Na svoji poti so se najprej ustavili ob spomeniku na Črnicu nad Kamnikom, na kraju, kjer je Kamniški bataljon pod poveljstvom narodnega heroja Toma Brejca-Pavleta 16. junija 1942 uničil okupatorsko postojanko. Sledil je postanek ob spomeniku 1142 padlim borcev v Gornjem Gradu, kjer jim je spregovoril inž. Ivan Zidar, predsednik temkajšnjega krajevnega odbora zveze borcev.

Na poti proti Ljubnem ob Savinji so se borci iz Kranja poklonili spominu 149 padlim borcev 14. divizije, v samem Ljubnem pa še pred spomenikom 141 padlim krajanom, oblikovanem iz lamel pohorskega granita. O bojih 14. divizije, Šlandrove in Tomšičeve brigade ter drugih partizanskih enot, ki so preprečile genocidne načrte nacistov o preselitvi prebivalstva teh krajev ter njihovem popolnem potutčenju, jim je govoril Jernej Hladnik, predsednik zveze borcev v Ljubnem.

Kranjski borci so nadaljevali pot v Mozirje, kjer so si ogledali spominsko zbirko dokumentov iz NOB, nameščeno v tesnem podstrešju mestne knjižnice.

Domov grede so se člani aktiva dogovorili, da bodo na podoben uspešen način delovali tudi poslej. Za predsednika so znova izvolili Slavka Svetelja.

Njihovo letošnjo pot v Zgornjo Savinjsko dolino nam je popisal Gojko Moštrokol.

LJUBLJANA. 22. junija enainštiridesetega, na dan, ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, se je v stanovanju Filipa Bernarda, na Vodnikovih cestah v Šiški, sestalo nekaj članov CK KPS ter ustanovilo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Zato je 22. junija dan, ko slavi ljubljanska občina Šiška svoj občinski praznik.

Ob tej priložnosti je občinska zveza kulturnih organizacij pripravila zanimivo razstavo o krajih občine Ljubljana Šiška na starih razglednicah. Približno dvesto so jih zbrali in dali na ogled v Vodnikovi domačiji, kjer je ob otvoritvi nastopal ansambel »folk skupine Mlado klasje« iz Stanežič (na fotografiji, priloženi zapisu Jožeta Čurina). Posebnega pomena v tem sklopu pa je bilo tudi srečanje s pesniki narodnoosvobodilnega boja.

MAUTHAUSEN. »Nikoli več...« so vzkliknili udeleženci proslave osvoboditve nekdanjega nacističnega koncentracijskega taborišča Mauthausen in nekaterih njihovih večjih podružnic – in pridružil se jim je tudi naslov zapisa Mariborčana Mata Utoviča.

Proslava se vsako leto udeležuje veliko ljudi iz mnogih držav nekoč zaslužnjene Evrope. Organizira in vodi jih Österreic-hische Lagerrgemeinschaft.

Letošnje proslave so se zvrstile v dneh med 9. in 12. majem. Začele so se z odkritjem spomenika 1.700 Nizozemcem, izmed katerih jih je taborišče preživelo le sto. Sledili sta proslavi v Gunkirchru in v Gusnu, nato pa osrednja proslava v Mauthausnu, ki se je udeležilo blizu deset tisoč ljudi, med njimi 1500 Jugoslovancev: iz Srbije so prispeli z dvanajstimi avtobusi, iz Slovenije z dvema.

Kot vselej, je bilo najbolj slovesno ped jugoslovanskim spomenikom. Za kulturni program so poskrbeli otroci naših zdomcev. Govoril je Stanko Matijašević, predsednik beograjske organizacije zveze borcev.

Na osrednji proslavi sta govorila dr. Ludvig Sosuvinski in imenu Mednarodnega komiteja ter avstrijski prosvetni minister dr. Herbert Moritz.

Svoji umrlih so prinesli v krematorijske prostore, kjer so zlovesče peči pogolt-

nile 132 tisoč človeških življenj, med njimi 12.890 Jugoslovancev, spominske plošče s fotografijami svojih najdražjih. Med mnogimi imeni se je dalo prebrati slovenska imena: Ervina Laka iz Maribora, Franca Volariča iz Idrije, Gvida Vatovca iz Kopra, Franca Stefeta iz Kranja, Ludvika Čufarja iz Trsta...

Na naslednjem Apelplatzu (kjer so taboriščniki morali stati ure in ure in na pol živi čakati na osovraženo povelje »Mützen ab!« – v pozdrav predstavnikov Herrenvolka) so se po enainštiridesetih letih znova srečevali preživeli trpini ter se razočarani nad marsičem, kar se dogaja v današnjem svetu, pogovarjali o tem, da »veliki« spet krojijo po svoje, premalo pripravljeni uresničevati temeljno življenjsko misel »Nikoli več Mauthausna in njemu podobnih tovarn smrti«.

TOLMIN. Ob občinskem prazniku (25. maja) so se na slavnostni seji zbrali delegati v vseh treh zborih občinske skupščine ter poleg občinskih priznanj 2. relednejnemu sektorju podelili tudi domicil Primorske.

Sistem kurirskih zvez med partizanskimi enotami in narodnoosvobodilnimi odbori ter odbori OF na terenu so na Primorskem zgradili predvsem po kapitulaciji Italije. V letih 1944 in 1945 je delovalo 34 kurirskih postaj s prek dvesto kurirji. Tako obsežen sistem kurirskih zvez je potreboval svoje vodstvo. V ta namen so v maju štirinširidesetega ustanovili štab 2. relednega sektorja za Primorsko s sedežem v Gorenji Trebuši.

Listino o podelitvi domicila je sprejel Zvonko Znodar, ki je bil mec NOV komandant 2. relednega sektorja.

France Skok, ki nam je poslal to kratko poročilo, omenja, da ima zdaj v tolminski občini domicil deset partizanskih enot.

LJUBLJANA. Na nedavni seji skupnosti vezistov NOV Slovenije so ugotovili, da so v glavnem uresničili vse, kar so bili sklenili na poprejšnjih sejah; čaka jih le še obravnava vloge tehnične inteligence v narodnoosvobodilnem boju, medtem ko bo moral odbor radiotelegrafistov in šifrerjev, ki deluje pri RTV Ljubljana, popisati delo in zasluge posameznih borcev pri delovanju radia Kričač.

Konec maja so se vezisti NOV Slovenije zbrali na svojem 12. srečanju, in sicer v Šolskem centru Republiškega sekretariata za notranje zadeve v Tacnu, kjer so si med drugim ogledali večšine, ki jih obvladajo kadeti, pa še zanimivi muzej uprave za notranje zadeve.

Pod dopis se je podpisal Branko Blenkuš.

STARA SUŠICA. Janko Jelinčič nam je poslal poročilo o »spominu na tragične dogodke pred dvainštiridesetimi leti.« V Stari Sušici so se skupaj z aktivisti in mladino Košane ter s predstavniki družbenopolitičnih organizacij postojnske občine zbrali številni še živi borci Istrskega odreda, da bi počastili spomin na 17 borcev 1. bataljona, padlih v boju s premočnim sovražnikom 12. marca štirinširidesetega. Zbranim je spregovorila predstavica mladinske organizacije. »Naša naloga«, je poudarila, »je, da vsi, predvsem tisti, ki jim je zaupano vodenje nove Jugoslavije, storimo vse, da ohranimo in obranimo pridobitve narodnoosvobodilnega boja ter se izkopljemo in skrajno nezavidljivega gospodarskega pa tudi političnega položaja. To smo dolžni sebi, mladim rodovom in tistim, ki so za novo Jugoslavijo darovali življenja.«

Na žalni slovesnosti je pel mešani pevski zbor iz Košane.

TABORSKA STENA. O tradicionalnem srečanju mladine, borcev, aktivistov in pripadnikov JLA (bilo je 31. maja) nam je nekaj več napisala Danica Zidarič. Organizacijo je prevzela osnovna šola Vafara.

V Taborski steni nad Čabransko dolino je bil leta 1942 partizanski štab Kočevskega odreda. Usodnega 24. julija so Italijani napadli trinajst partizanov v jami. Napadeni so se kljub pozivom, naj se vdajo, podali v svoj poslednji boj. Krvavi ples je trajal ves dan. Italijani so votlino obsipavali z bombami in kasneje z mitraljezi iz letal ter s topi iz bližnjega hriba. Nekoč tiha taborska stena se je tistega dne spremenila v gorečo balko, ki se je ob eksplozijah krusila in drobila. Pod večer so Italijani uporabili še metalce plamena. Temu strašnemu ognju se partizani niso mogli več upirati. Morali so se umakniti globlje v votlino, sicer bi bili živi zgoreli. Zlezli so v sosednjo jamo in s kamenjem zadelal rov. Pošlo jim je že vse strelivo. Za vsakega sta ostala le še po en naboj in bomba. Okoli osmih zvečer, ko so slišali, da se sovražnik odpravlja v dolino, so sklenili odkopati, zlesti iz rova in izginiti v gori.

Taborsko steno obiskuje vse več ljudi. Njeni redni obiskovalci so predvsem pionirji iz Kolpske in Čabranske doline, s Trave, iz Drage in iz Kočevske Reke. Ob jami vsako leto sprejemajo dovčerajsnje pionirje v Zvezo socialistične mladine. Ob majskem srečanju vselej obiščejo grobova pionirčkov, ki sta bila tistega usodnega

24. maja s partizani Kočevskega odreda in so ju pokosile sovražnikove krogle.

Za kulturni program ob letošnjem srečanju ob Taborski steni so poskrbeli pionirji, mladinci in vojaki iz Ribnice – z mislijo in željo: da bi se take grozote nikoli več ne zgodile.

DOMŽALE. Inž. Miha Pavlič poroča o »srečanju, ki ostane v spominu«: predsedstvo ZZB NOV občine Domžale je namreč v mesecu mladosti pripravilo srečanje mladih s pripadniki vojne mornarice na Krku, kamor so – za nagrado – popeljali po dvanajst učecev z vsake osnovne šole v občini. Zbralo se jih je 125. Nagrade so bili za najboljše proste spise ob 45-letnici vstaje, za sodelovanje na kvizu o NOB ter za najboljše risbe.

Sedli so na poseben vlak, ki jih je že zgodaj zjutraj popeljal na Reko, od tod pa so se z avtobusi odpeljali proti otoku Krku. Spotoma so si ogledali veličastni Titov most, ki je prava mojstrovina, vojaško ladjedelnico v Kraljevi (kjer je v letih 1925 in 1926 delal tovariš Tito), kasarno, poimenovano po leta 1942 padlem narodnem heroju Nikoli Caru-Srnem, kjer so se pogovarjali z vojniki in starešinami ter komandantom generalom Marjanom Čedom, ter Dom JLA, kjer jim je igral armadni orkester, lepih in zanimivih doživetij pa je bilo še na pretek.

Vsi udeleženci iz leta so bili navdušeni in iskreno hvaležni občinskimi organizacijami iz Domžal, predvsem občinskemu odboru ZZB in njegovemu predsedniku Alfonzu Avblju, da so jim omogočili tako lepo doživetje v znamenju obujanja tradicij narodnoosvobodilnega boja.

ČRNA NA KOROŠKEM. Že dolga leta borci tesno sodelujejo s šolo Miloša Zidanška, kjer deluje krožek NOB, ki ga vodi mentorica Tončka Grabnar, članica krajevnega združenja borcev v Črni.

V mesecu mladosti so člani krožka obiskali spomenik na Pristavi, spomeniška obeležja v Javorju, v Ludranskem vrhu in v Podpeci ter partizansko bolnišnico B 11 Peca. Ob njej so očistili okolico ter uredili notranje prostore. Obljubili so, da bodo prevzeli skrb za spomenike narodnoosvobodilnega boja, ki naj ne propadajo, pač

pa morajo biti našim krajem v čast in ugled. Mladi morajo postati varuhi tradicij, ugotavlja Ignac Zdovc, kajti borcev je iz leta v leto manj.

PIRAN. Člani zveze borcev iz Rdečega križa so se podali na izlet po Primorski, čez Kras (skozi Kosovelov Tomaj in starodavni Kromberk), vzdolž Soče do Tolmina in dalje proti Cerknemu, temu glavnemu mestu nekdanje partizanske republike (kjer so si ogledali leta 1947 posneti film, v katerem nastopajo avtentični partizanski zdravniki in osebje partizanskih bolnišnic, pa seveda tamkajšnji muzej in bolnišnico Franjo), domovgrede pa so se ustavili še v Idriji. Zanimivo pot je v svojem prispevku popisala Rozika Medvešek.

TITOVO VELENJE. Martin Slatinšek se je v svojem kratkem zapisu ozrl na izlet petdeseterice velenjskih borcev prek Kozjanskega do Kumrovc. Ogleda zanimivosti v Titovem rojstnem kraju in posebej razstave spominov na NOB v gradu nad Trebčami, kjer je bil dan poprej zbor jugoslovanskih pionirjev, a nikjer niti najmanjšega sledu malomarnega odnosa do narave in čistoče, sta jih iskreno navdušila. Vrnili so se z željo, da bi se jih ob letu spomladanskega izleta udeležilo enako število, kot jih je bilo letos.

LJUBLJANA. Kar dva avtobusa so napolnili borci iz ljubljanske krajevne skupnosti Milan Česnik na majski poti na Koroško. Danica Jurkovič ugotavlja, da smo »Slovenci vselej čustveno prizadeti, ko se znajdemo na zemlji, ki je naša zibelka... Naša čustvena prizadetost je posledica spoznanja, da koroški Slovenci v življenjskem boju uspevajo prav zaradi tega, ker črpajo moči iz svoje narodnostne biti, iz zavesti, da ohranjajo svoj jezik, pesem in kulturo na temeljih prebujenja narodnostne samobitnosti s partizanskim osvobodilnim bojem...«

Potovali so prek Železne kaple skozi Borovlje, mimo Šent. Jakoba v Sveče in od Št. Lenarta do Podkorena. Borci Kokrškega odreda so jim orisali potek oboroženega boja. Med potjo so se poklonili padlim partizanom in žrtvam nacističnega dogajanja, še posebej narodnima heroje-

ma Francu Pasternaku-Lenartu in Matiji Verdniku-Tomažu.

Vse, kar so videli in slišali, jih je veliko bolj kot še tako natančno zgodovinopisje prepričalo o trdoživosti koroških Slovencev ter o njihovi pripravljenosti na obrambo slovenskih narodnostnih pravic.

In končuje svoj zapis:

Skoraj smo že pozabili, kako se izkazuje dosledna narodnostna opredelitev v zapletenih okoliščinah omejevanja možnosti življenja in razvoja manjšinske narodnosti. Ali se dovolj zavedamo, kaj pomeni, če 86-letna, duševno čila in živahna Slovenka neustavljivo govori o knjigah, ki jih prebira vse svoje življenje, o izobraževalnem društvu, o igalskih in pevskih nastopih, če se izreka za naprednejši tisk in politične stranke, če samoumevno pove, da spada v Osvobodilno fronto, pri tem pa govori slovenščino, ki ji jo lahko vsi zavdamo? Prijetno nam je bilo slišati »dober dan« od otrok, ko so po stari slovenski šegi pozdravljali nas, tujce v domačem kraju, ko so ugotovili, da smo Slovenci.

O vrednosti in pomenu tovrstnih skupinskih potovanj ne kaže izgubljeni besed.

NOVO MESTO. Večja skupina zdravnikov in drugega osebja ljubljanske Vojne bolnice je bila na enodnevnem izletu na Dolenjskem.

Najprej so si ogledali samostan Pleterje in prisluhnili besedam borca Cankarjeve brigade, ki jim je pripovedoval o likvidaciji belogardistične postojanke v samostanu v februarju trinštidesetega. Na Javorovici so se poklonili padlim Cankarjevcem ter si ogledali Hram borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade. Borec te brigade jim je opisal tragični poslednji boj bataljona – 16. marca štiriinštidesetega (ko je padlo 125 borcev in bork) in sprožil zanimiv pogovor o naukih, ki jih iz takratnih izkušenj povzemata današnji SLO in družbena samozagata, kar zadeva načrtovanje, izvajanje in nadziranje ukrepov bojnega zavarovanja obveščevalne in zaščitne dejavnosti.

Viktor Herman-Zmago dodaja, da so si izletniki na svoji poti ogledali še tovarno zdravil Krka ter Šmarješke Toplice.

V Kopru:

Na predvečer prazničnega dne, v četrtek, 3. julija ob 20.30 bo na Titovem trgu v Kopru koncert pihalnih orkestrrov iz Kopra, Marezig in Pridvora ter družbenih pevskih zborov iz koprskih občin. Podelili bodo občinska priznanja ZZB NOV.

V petek, 4. julija ob 17. uri bo na Poljanah pri Šmarjah proslava s kulturnim programom in tovariškim srečanjem. Igral bo ansambel Otavia Brajka.

Pripravljalni odbor
ZZB NOV občine Koper

★ ★ ★

V Trzinu:

»Komisija za ohranjanje tradicij NOB pri Občinskem odboru ZZB NOV Trzin vabi borce, mladino in občane na tradicionalno srečanje za dan borca na Bistriško planino, ki bo tokrat v soboto, 5. julija, ob 11. uri.

V kulturnem programu bo poleg skupine »Pobratenje« sodeloval pevski zbor BPT Trzin, ki bo po končanem programu imel še samostojen koncert. Za partizanski golaž bo poskrbela Lovska družina Kovor-Dobrča, ki praznuje 40-letnico. Prikazali bodo tudi »lovski krst«. Istočasno pa bo v šoli Heroja Bračiča v Bistrici lovska razstava, in sicer od 3. do 6. julija.

Občinski odbor
ZZB NOV Trzin

★ ★ ★

V Kranju:

»Vse borce 7. SNOUB Franceta Prešerna vabimo, da se udeležijo:

– na dan borca, 4. julija 1986, ob 11. uri 18. zbora gorenjskih aktivistov in borcev, združenega z zborom rezervnih vojaških starešin Jugoslavije v prostorih Poslovno prireditvenega centra Gorenjski sejem v Kranju.

– na dan brigade, 12. julija 1986, ob 10. uri svečanosti v vojašnici Staneta Zagarja v Kranju, ob 14. uri pa srečanja borcev prešernovcev in krajanov na Lavtarskem vrhu nad Čepuljami. V spomin na junaki in uspešen boj 1. bataljona brigade 16. 5. 1944, bomo odkrili spominsko ploščo, govoril pa bo narodni heroj Rudolf Hribnik-Svarun, takratni komandant Prešernove brigade.

Dostop je možen z osebnimi avtomobili iz Stražišča po poti na Jošt in iz Bukovice v Selški dolini preko Čepulj na Lavtarski vrh.

Odbor skupnosti borcev
7. SNOUB Franceta Prešerna

★ ★ ★

»Vse borce enot 31. divizije vabimo na 18. zbor aktivistov in borcev NOV Gorenjske, združen z Zborom rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, ki bo ob dnevu borca, 4. julija 1986, ob 11. uri v prostorih Poslovno prireditvenega centra Gorenjski sejem v Kranju.

Občinske skupščine Gorenjske regije so 31. diviziji podelile domicil, zato se v čimvečjem številu udeležimo zbora.

Odbor skupnosti borcev
31. divizije NOVJ

Obvestili

Zbor skupnosti borcev XIII. SNOUB Mirka Bračiča bo soboto 5. julija 1986 ob 11. uri v Domu teritorialne obrambe v Slovenskih Konjicah. Po končanem zboru bo tovariško srečanje, na katerem bo slavnostni govornik tovariš Ivan Dolničar-Janušik, kulturni program pa bo izvedel Partizanski pevski zbor iz Celovca. Srečanje bo združeno s praznovanjem Dneva borca v Konjiški občini.

Avtobusne zveze so zelo ugodne, za prevoze v Slovenskih Konjicah pa je poskrbljeno. Srečanja se udeležite v čimvečjem številu. Odbor.

Na srečanju bivših internirancev in tabornikov na Ljubelju 14. junija 1986 se je pri spomeniku našlo odlikovanje RED DELA S SREBRNIM VENCEM.

Kdor ga od udeležencev proslave na Ljubelju pogreša, naj se zglaši na občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana Moste-Polje, Ob Ljubljani 42/I, Ljubljana, kjer bo odlikovanje dobil.

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV
OBČINE
LJUBLJANA MOSTE-POLJE
Občinski odbor

Vabilo

Odbor borcev Jurišnega bataljona 31. divizije NOV, skupščina in družbenopolitične organizacije krajevne skupnosti Sela na Krasu vabijo borce, mladino in občane na praznovanje krajevnega praznika in k odkritju spomenika o spopadu bataljona s četniško kolono v zadnjih aprilskih dneh petinštiridesetega.

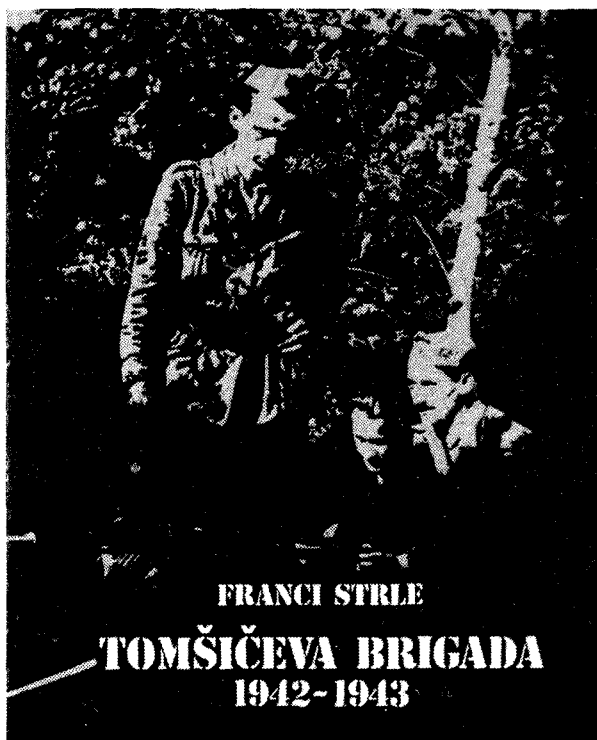
Spomenik je delo akademskega kiparja Negovana Nemca, skulptura na njem pa delo Toneta Svetine, borca jurišnega bataljona.

Slavnostni govornik bo Ciril Zlobec, podpredsednik republiške konference SZDL. Slavje bo v nedeljo, 13. julija ob 16. uri v Selah na Krasu.

Jurišni bataljon
31. divizije NOV

založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

Z

Po večletnem obsežnem in natančnem delu je izšel drugi del epopeje o Tomšičevi brigadi. Na skoraj tisoč straneh je temeljito in pregledno podana bojna pot brigade od ustanovitve do oblikovanja prvih slovenskih divizij. Poleg znanstvenega, a poljudnega pisanja knjigo odlikuje tudi neprizanesljivo pričevanje o temnih ali malo znanih zadevah, kot so napačne odločitve, spori in samovolja v poveljstvih, dvomljive smrtne obsodbe so-borcev in podobno.

Delo je opremljeno s številnimi skicami in fotografijami, podrobnim kazalom in seznamom borcev ter popravki in dopolnili prve knjige.

NAROČILNICA TV-15

IME IN PRIIMEK: _____

TOČEN NASLOV: _____

ŠTEV. OSEBNE IZKAZNICE: _____

IZDANE PRI _____

MATIČNA ŠTEV. OBČANA: _____

Naročam:

»TOMŠIČEVA BRIGADA 1942-1943« (Cena 7.200 din)

A/ plačilo ob prevzetju pošiljke

B/ v dveh zaporednih mesečnih obrokih

(ustrezno obkrožite)

»TOMŠIČEVA BRIGADA – UVODNI DEL« (Cena 3.300 din, plačljivo ob prevzemu pošiljke)

Datum: _____

Podpis: _____

Proslave ob 4. juliju, dnevu borca

V Ljutomeru:

V organizaciji krajevne oranizacije ZZB NOV bo osrednje slavje ob 9. uri v Domu kulture. V okviru slavlja bodo v galeriji A. Trstenjak odprli razstavo o pohodu 14. divizije na Štajersko. Po kulturnem programu bo na ljutomerskem hipodromu tovariško srečanje borcev in aktivistov OF.

KO ZZB NOV Slovenije
Ljutomer

★ ★ ★

V Mostu na Soči:

Krajevno združenje borcev NOV Most na Soči vabi borce in aktiviste NOV ter druge občane na srečanje, ki bo na Mostu na Soči, dne 4. julija 1986 ob 16. uri.

Na srečanju bosta nastopila delavska godba na pihala iz Tolmina in pevski zbor Simon Golja iz Kneže. Spregovoril bo podpredsednik občinskega odbora ZZB NOV Tolmin Andrej Rot, sledil pa bo tradicionalni športni turistični program »Noč na jezuru«.

KO ZB NOV Most na Soči

★ ★ ★

V Trebnjem:

Skupnost borcev 1. dolenjskega partizanskega bataljona vabi vse borce bataljona na odkritje spomenika v spomin Slobodanovi četi in ustanovitvi 1. Dolenjskega odreda, ki bo v petek, 4. julija, ob 11. uri na Stari gori blizu Bletnega klanca.

Slavje bo v organizaciji občinskega odbora ZZB NOV Trebnje in krajevnega odbora ZZB NOV Mirna.

Odbor skupnosti borcev
bataljona

★ ★ ★

V Postojni:

Mestna organizacija ZB NOV Postojna, vabi borce in ostale krajanje na proslavo dneva borca, ki bo dne 4. julija 1986, ob 15. uri v vasi Zalog pri Postojni.

Ob tej priložnosti bo odkritje spominskega obeležja na stavbi, kjer je bila v času okupacije partizanska ciklostilna tehnika.

Po proslavi bo otvoritev novih poslovnih prostorov postojnske tiskarne »Timp«, ki nadaljuje tradicijo partizanske tiskarske tehnike.

Mestna organizacija ZB NOV
Postojna

10. kongres Poljske združene delavske partije

Medtem ko vrsta voditeljev Solidarnosti te dni čaka na sojenje, se po besedah prvega sekretarja PZDP Jaruzelskega razmere na Poljskem normalizirajo, vodstvo Solidarnosti pa naj bi bilo izgubilo simpatije in podporo poljske družbe. Prvič v zgodovini poljskega partijskega dela naj bi na 10. kongresu sprejeli dolgoročni program, ki naj bi potrdil težnje poljskega ljudstva do korenitih političnih in gospodarskih reform v državi. Prvič v zgodovini je namreč poljska partija pripravila dolgoročni program, ki naj državo popelje iz globoke krize na pot ozdravitve, v novo obdobje tehnološke revolucije. Kot je znano, sovjetsko delegacijo na Kongresu vodi sam sovjetski državni in partijski voditelj Mihail Gorbačov, kar med drugim potrjuje tudi njegovo podporo poljskemu vodstvu pri premagovanju sedanjih raznovrstnih težav.

Govora Gorbačova pred zaključkom redakcije nismo prejeli, najverjetneje pa bodo intonacijo njegovemu nastopu dale že pred dvema mesecema na partijskem kongresu v Berlinu izrečene besede. Med drugim je poudaril, da socialistični svet v tem trenutku preživlja prelomne trenutke. Po njegovih besedah zgodovina terja nov pristop do razlag, meril in vrednot nove družbene ureditve v smislu pospešenega znanstveno-tehničnega, gospodarskega in družbenega napredka. Od socialističnega

stila vodenja in vedenja naj bi bila namreč odvisna privlačnost socializma (tako znotraj njegovih meja kot tudi v mendarodnem življenju nasploh).

Od izrednega 9. kongresa Poljske združene delavske partije do danes so po besedah Jaruzelskega veljale smernice boja, sporazumevanja in reform, seveda pa so člani poljske družbe od leta 1980 do današnjih dni kaj različno uresničevali od partije zastavljene cilje. V spominu ostajajo številni ukrepi, ki so bili uporabljeni kot sinteza represije. Le-to so poljske oblasti ukinile v tistem trenutku, ko zanjo ni bilo več prave potrebe. Od uvedbe vojaškega stanja je poljsko politično in državno vodstvo resda uspelo utrditi red in mir v državi, (seveda ob znatni zunaji pomoči), nevtralizirati »razdiralne« elemente in ustvariti razmere za oživitve gospodarstva. Vse to pa še zdaleč ne pomeni, da so številne in mnogoplastne probleme odpravili.

Poljska partija danes v članstvu še vedno ni dosegla števila, ki ga je imela pred 13. decembrom 1980, marsikje pa se še vedno občutijo posledice nedavnih ideoloških in drugih spopadov. Od 9. kongresa do danes je PZDP zapustilo blizu 850 tisoč članov (približno tretjina), novih članov pa je 150 tisoč. Število današnjega članstva znaša približno 2.125.000, kar pa je za slab milijon članov manj kot leta

1980. Jaruzelski ob tem ni pozabil poudariti, da se težave in razočaranja nadaljujejo, še bolj kot to pa je opozoril na potrebo po premagovanju nezaupanja med oblastjo in prebivalstvom.

V dokumentih za kongres so med drugim zapisali, da moči partije ne predstavlja samo njeno članstvo, temveč zlasti kakovost njenih članov. Da bi vodstvo odpravilo slabosti, je leta 1982 in kasneje organiziralo tudi individualne pogovore s posameznimi člani partije, ki naj bi vsakemu članu omogočili, da »prikaže svoja stališča do aktualnih problemov v poljski družbi, sočasno pa je tudi pranje glave vsem, ki so to zaslužili.«

Na dlani je, da stabilnost na Poljskem ne more in ne zagotavlja ideološka in druga odpornost članov PZDP, temveč zlasti in predvsem splošne družbene in gospodarske razmere na Poljskem. Kongres naj bi sprejel tudi pomembne naloge družbene in gospodarskega razvoja države, le-te pa bodo zajeli v novem petletnem načrtu od 1986–1990. Največje breme je še vedno visoka stopnja zadolžitve v tujini, ki znaša skoraj 32 milijard dolarjev, približno 40 odstotkov proizvodnih zmogljivosti pa je zaradi omejenega uvoza in redukcije investicij neuporabnih. Če k temu dodamo še izrabljenost in zastarelost industrijske opreme, pomanjkanje rezervnih delov in reprodukcijskega

materiala (prej nabavljanega iz zahodnih držav), je stanje poljskega gospodarstva dovolj zgovorno.

Seveda se takšna slika v gospodarstvu zrcali tudi v družbeni sferi. Najbolj izpostavljena je zlasti mlada generacija, kar je značilno tudi za države »razvitega socializma«. Zadovoljevanje temeljnih življenjskih potreb je namreč slabo, to pa pomeni nezaupanje in nezadostno pripravljenost za delo mladih v družbenopolitičnem življenju. Zato se večina poljske mladine na vladne pozive odziva bolj mlačno, po drugi strani pa je takšno stanje socialne problematike voda na mlin opozicije in kritikizma do poljske stvarnosti. Partija PZDP bo morala torej po 10. kongresu velik del svojih sposobnosti preliniti v argumentirano prepričevanje mlade generacije, ki terja za gotovila o reformatorskih sposobnostih in prizadevanjih za odpravo dosedanjih težav. Z istim namenom je v napad krenila tudi poljska opozicija, ki si prizadeva razkrinkati nesposobnost partijskega vodstva in s svojim programom ustreči zahtevam novega časa. Paleta zahtev se kaže od ultraliberalnih, utopičnih do dogmatških in nazadnjaških.

10. kongres PZDP ne bo rešil zapletene poljske družbene in gospodarske krize, moral pa bo odgovoriti na vprašanja, kako in s kakšnimi sredstvi naprej.

M. Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Varšava

Na 10. kongresu Poljske združene delavske partije se po uvodnem referatu Jaruzelskega nadaljuje razprava o »Nalogah partije v socialističnem razvoju in krepitvi ljudske republike Poljske«.

London

Britanska ministrska predsednica Margaret Thatcher je južnoafriško vlado pozvala, naj izpusti iz zapora črnškega voditelja Nelsona Mandelo in dovoli delovanje Afriškega nacionalnega kongresa. Ob tem je še poudarila, da se ne strinja z uvedbo gospodarskih sankcij proti Pretoriji, saj po njenem mnenju to ni edina pot v ukrepih proti južnoafriškemu režimu.

Peking

Začel se je prvi krog kitajsko-portugalskih pogajanj o vrnitvi Mačaa pod kitajsko upravo. Portugalska upravlja to 16 kvadratnih kilometrov veliko območje ob obali Južnokitajskega morja že od leta 1557. Kitajska se je že obvezala, da bo tako kot v primeru Hongkonga v Mačau spoštovala načelo Ena država, dva sistema.

London

Ministri 18-tih držav udeleženk raziskovalnega programa EUREKA so se v britanskem glavnem mestu sešli, da bi obnovili pobudo za hitrejši tehnološki razvoj. Države članice naj bi ta pobuda rešila pred zaostajanjem za Japonsko in ZDA na področju tehnologije.

Washington

Ameriški predsednik Reagan je za pariški tednik Le Point izjavil, da bi se rad znova sešel z Gorbačovom in da si verjetno kaj podobnega želi tudi sovjetski voditelj. Po Reaganovem mnenju je edini problem določitev datuma tega srečanja, zavrnil pa je zamisel, da bi se sešla v Parizu.

Johannesburg

Južnoafriški urad za informacije je sporočil, da je v političnih neredih ob koncu tedna izgubilo življenje 13 oseb, več kot 30 pa je bilo ranjenih. Večina žrtev je padla, ko so prebivalci črnškega naselja Soweto napadli svoje črnške nasprotnike iz plemena Zulu.

Kabul

Informativna služba afganistanskih uporabnikov je sporočila, da so afganistanske oblasti v Kabulu začele prisilno mobilizirati. To je v glavnem mestu izzvalo demonstracije, ki so terjale več žrtev. Po obkolitvi kabulske univerze so režimske enote v neznano odpeljale približno 7000 študentov.

Dunaj

Avstrijski zunanji minister Jankowitsch je pred bližnjim obiskom pri nas izjavil, da ga zanimajo jugoslovanska stališča do razvoja mednarodnih odnosov. Po njegovih besedah naj bi v pogovorih z jugoslovanskimi gostitelji preučili avstrijsko-jugoslovansko sodelovanje v okviru skupine neuvrščeni in nevtralnih držav Konferenca o evropski varnosti in sodelovanju.

na do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Menores strahujejo Brazilijo

V Tatuapi ob robu brazilskega vele mesta Sao Paula so se neke noči uprli mladoletni kaznjenci. Dva izmed 1500 kaznjencev sta razgrajala pozno v noč, zato ju je upravnik kaznilnice poklical na zagovor. Ko sta se vrnila med »kolege« je eden od njiju, »Ratinho«, »podganica« govoril, da so ju pretepali in ju »butali z glavo ob zid«. Za 48 zaprtih v tretjem poslopju je bilo to dovolj, da so razbili opremo, pridružili pa so se jim še drugi iz skupno 16-ih pavihlonov kaznilnice »Državne ustanove za mladoletnike« (FEBEM). Oborožili so se z noži, gorjačami in opekami, napadli varuho in poskušali pobegniti. Inšpektorja Sergia in Odairja so zvezali in tako pretepli, da so jima polomili roke, noge in rebra. Enega od vrstnikov, ki se jim ni hotel priključiti, so pobili na tla, polili z alkoholom in ga zažgali.

Ko se je zjutraj solzilni plin razknil, je upravnik Nazih Maserani – ko je bil upor na vrhuncu, je poklical policijo – ugotovil, da je pobegnilo 176 kaznjencev, imenovanih

»menores« in da je okoli sto ranjenih.

Deset dni kasneje so se v isti ustanovi znova poskušali. Štiristo kaznjencev je vdrla v jetniško lekarno; oborožili so se z noži, škjarjami in pincetami ter napadli stražarje. Tedaj je 128-im uspelo pobegniti. Posredovati je morala predsednica ustanove FEBEM Maria Bierrenbach, znana po tem, da je svojčas zagovarjala pred sodiščem celo zloglasnega Reinalda Morena, imenovanega »Naldinho«. Ko so tega 16-letnika nekega dne zopet prijeli, ga ni dovolila odpeljati v kaznilnico, čeprav ji je policija zagotavljala, da je ta čas, ko je bil na prostosti, umoril 11 ljudi in napadel 10 bank. Trdila je, da so mladoletni prestopniki samo »žrtev skrupiranih uradnikov in vzgojiteljev po kaznilnicah, ki ne spoštujejo sodobnih prevzgojnih metod«.

Upori so po mnenju ministrstva za notranje zadeve dokazali, da se njene metode ne obnesejo, zato so Bierrenbachovo umaknili s položaja. Zdaj so na vrsti zagovor-

niki teorije, da je treba družbo predvsem zavarovati pred kriminalci, ne pa prevz-gajati, saj jih »ni več mogoče integrirati«. Že omenjeni Marijin varovanec »Naldinho« je zanje tipičen primer. Štiri mesece po njegovem zadnjem pobegu iz FEBEM v Tatuapi, ga je policijska patrulja našla v prtljažniku zapuščene avtomobila ob ograji nekega golf kluba na jugu Rio de Janeira. V njegovem telesu je bilo 15 krogel. Verjetno so ga ubili prekupečevalci z mamili, ker se je hotel vrniti v njihovo mrežo. »Naldinho« je umrl natančno tako, kakor so mu napovedovali.

Na splošno pa brazilске oblasti priznavajo, da so razmere v domovih za mlade prestopnike nevdružne in obljublajo, da jih bodo korenito spremenili. Uspeh je še daleč. »Liberalna« jetniška uprava v Sao Paulu Casa de Dentcaio kontrolira samo še 30 odstotkov od skupno 5.600 kaznjencev. Tolpe, ki jim ukazujejo težki kriminalci, kuhajo po jetnišnicah žganje, prekupečujejo z mamili

Zelo nelagodno se je počutil fotoreporter, ko je posnel to sliko mladoletnih prestopnikov, ki so prav tedaj pobegnili iz nekega vzgojnega zavoda pri Sao Paulu. Nasilje teh »menores« je v Braziliji vsakdanji pojav.

in sprejemajo »naročila za umore. Uspelo jim je, da so s pnevmatskimi kladi tri mesece nemoteno kopali rov za pobeg. Paznike so ustra-hovali, zato jih niso prijavili. V začetku leta je policija v tej ustanovi zaplenila 12 kg marihuane in več sto litrov žganja. Ob dnevih, ko so bili dovoljeni obiski, so tolpe organizirale na jetniškem nogometnem igrišču »ljubezenske šotore« in jih oddajale po 50 cruzadov na uro. Prostitutko je moral vsak plačati še posebej.

Brazilska javnost je ogorčeno reagirala, ko je slišala za takšne podatke. Toda, slišati je morala še marsikaj. Linčanje je na dnevnem redu. Osemnajstletnega Daniela Modesto so v Campinasu napadli ogorčeni rojaki. Skupina okoli 300 podivjanih ljudi ga je pobila s palicami, ker je napadel in posilil neko 68-letno žensko. Toda, vplivni »Globo« je o tem linču objavil notico šele na 13. strani.

Klic po maščevanju ni le brazilska posebnost. Tudi za

-1-

Železniško gospodarstvo – Centralne delavnice Ljubljana, o. sol. o.

TOZD ZA
VZDRŽEVANJE VOZ
DOBOVA, o. sol. o.

68257 DOBOVA, Ulica 15.
aprila 23, telefon (068) 67-015, 67-042

EMONA
POSAVJE

TRGOVINA
IN GOSTINSTVO
n. sol. o.

68250 Brežice, Cesta
prvih borcev 35
telefon: (068) 61-240

Komunalna dela v občini Brežice in okolici

opravila

KOMUNALNO IN OBRTNO
PODJETJE

Brežice

INDUSTRIJA KOVINSKE

OPREME, p. o.

Kočevje

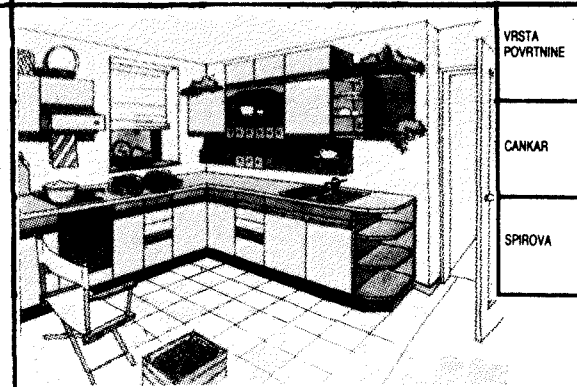
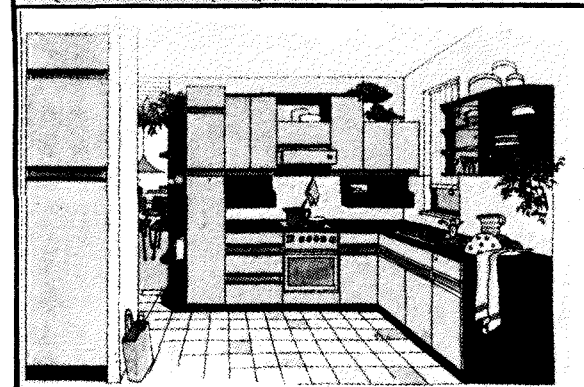
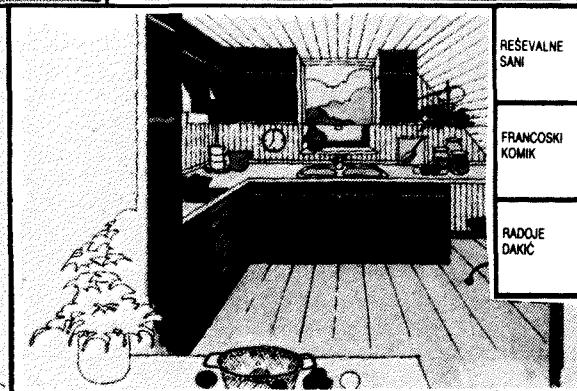
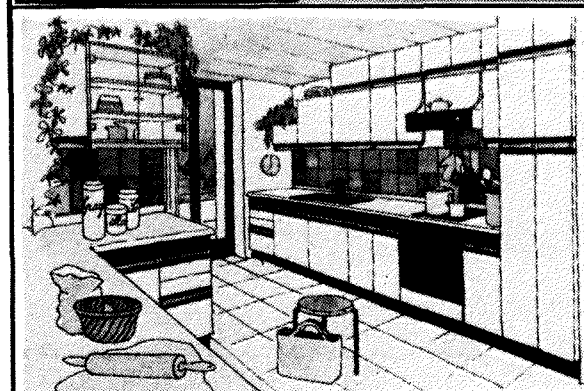
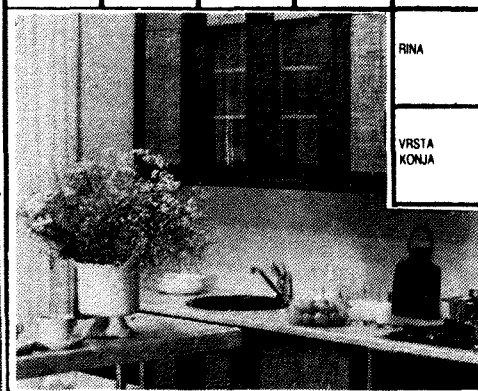
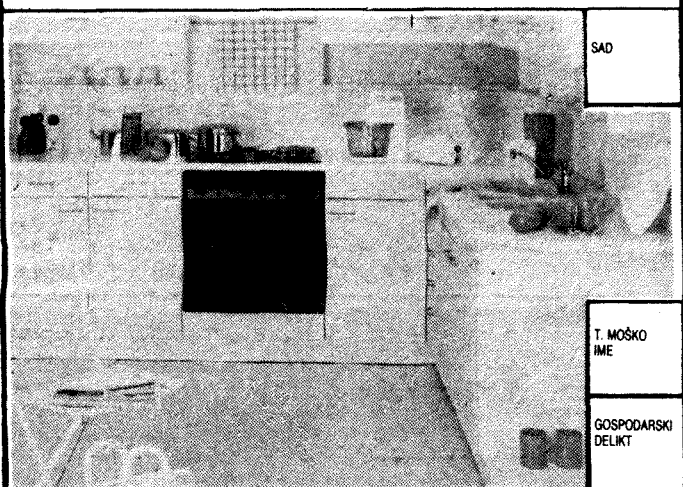
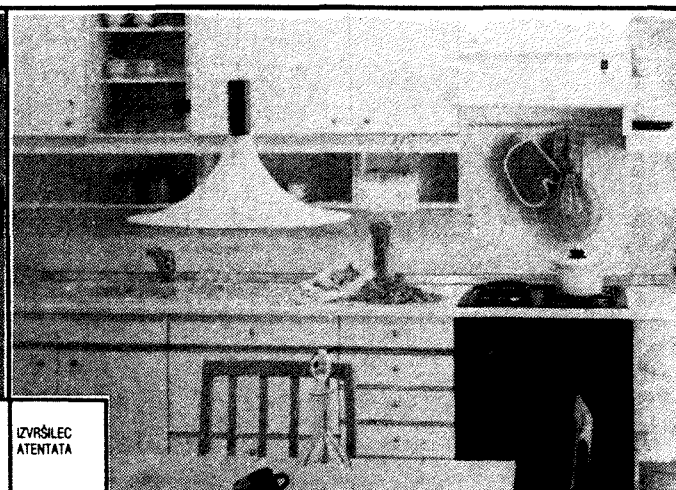
NAGRADNA KRIŽANKA

MARLES

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko delovna organizacija Marles. Rešitve pošljite do 24. julija 1986 na naslov uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva ul. 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot pripišite Marles. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

marles®

PETER VILFAN
 MEJNA VREDNOST
 ČEŠKI KRALJ
 KRADJIVEC
 IZVRŠILEC ATENTATA
 MARIBORSKA TOVARNA
 SOSS
 TONSKA LESTVICA
 VRSTA PLAČE
 NEMŠKI PREDLOG
 NIKOLA TESLA
 HIMALAJSKA KOZA
 TISKARSKA ČRKA
 JUGOSLOVAN. HOKEJIST
 VIETNAMEC
 RINA
 VRSTA KONJA
 ALKALOID VOLČJE ČEŠNJE
 SLOV. BOG SMRTI
 USLUŽBENEC ZA KADRE
 REŠEVALNE SANI
 FRANCOŠKI KOMIK
 RADQUE DAKIC
 VRSTA POVRTNINE
 CANKAR
 SPIROVA
 CIMA
 ENAKI ČRKO
 KOŽARSKI DELAVEC
 POŽELENIJE
 VISOKA KARTA
 GOZDNA ŽIVAL
 ILLOVICA
 SOVJETSKI ESTR UMET
 VRSTA USNJA
 AMERICU
 SVETIŠČE
 AMIN
 VRSTA PESNITVE
 KRALJ ŽIVALI
 GOETHEJEVA MATI
 ORNA ZEMLJA
 AMERIŠKA VALUTA
 JEDI
 MENIČNO JAMSTVO
 PRINC IZ MAHABHARATE
 NAGRADNI KUPON
 Ime:
 Priimek:
 Naslov:

Tone Simončič

Kakšen mikroračunalnik izbrati in kako delati

S predavanja o uporabi mikroračunalnikov pri pisanju knjig objavljamo še zadnje nadaljevanje. Tokrat nam Franci Strle svetuje, na kaj je treba posebej paziti pri nakupu in kako doseči razne olajšave, ob koncu pa daje tudi nekaj poglobitvenih napotkov o tem, kako pisati znanstvene knjige s pomočjo mikroračunalnika.

Kadar se odločamo o nakupu mikroračunalnika, moramo pošteno premisliti in pravilno izbrati. Gre za precejšnjo naložbo, zato moramo nabaviti tak sistem, ki bo popolnoma ustrezal našemu delovnemu namenu in ki bo uporaben še lep čas. Da ne bomo odvisni samo od tujih nasvetov, moram o računalnikih vedeti vsaj najosnovnejše in nabistvenejše. Najprej torej nekaj o poglobitvenih značilnostih mikroračunalniškega sistema!

O sistemu govorimo zato, ker gre za dva sestavna dela: poleg aparature ali strojnega dela (Hardware) imamo opravka še s pametjo ali programsko opremo (Software). Samo eno z drugim (aparatura s pametjo) omogoča vse že opisane in še mnoge druge samodejne delovne postopke.

Še kratka opisa strojnega in programskega dela:

Aparatura obsega pet glavnih delov, in sicer:

- mikroračunalnik ali mikroprocesor z mikroelektronskimi vezji, ki ima predvsem lastnost, da dela po ukazih ali programih,

- spominsko enoto, ki hrani programe, podatke in izdelke; prek nje jih mikroračunalnik tudi zapisuje ali razmnožuje,

- zaslon (ekran), kjer nadzorujemo nastajanje izdelka ali ga prebiramo,

- tipkovnico (tastaturo), ki ima poleg tipk za črke, številke, ločila in podobnega še nekatere posebne tipke, ki grafični kazalnik pomikajo naprej, nazaj, levo na desno, brišejo in čistijo zaslon, omogočajo zapis izdelka, uporabo velikih in malih črk, postavljajo ukaze (control) in podobno,

- tiskalnik (printer) ali izpisovalnik, ki piše silno hitro, kar 180 znakov v sekundi (skoraj tri vrstice), število hkratnih kopij pa je odvisno od vloženega neskončnega obrazca (z vmesnim indigom) od treh do pet izvodov.

Programska oprema obsega predvsem najrazličnejše delovne in oblikovalne programe, odvisno od namena in vrste dela. Šele z njihovo pomočjo lahko izrabimo vse možnosti, ki nam jih daje aparatura ali strojni del.

Po vsem tem je treba povedati še nekaj o računalniškem spominu. Imamo dve vrsti spomina:

a) Spomin, ki ga premorejo mikrovezja v mikroračunalniškem pomnilniku, deluje le toliko časa, dokler je aparatura pod električnim tokom (prižgana). Pri novjših mikroračunalnikih je obseg tega spomina zelo velik, pri starejših pa precej manjši oziroma omejen. Vsi delovni ali oblikovani postopki (procesi) potekajo samo v okviru tega spomina.

b) Kar ta spomin presega, se samodejno ali po ukazu zapiše na sredstvo za trajni spominski zapis, ki je lahko trak, disk ali disketa. V tem primeru govorimo o zunanjem ali bolj o trajnem spominu. Tudi glede tega velja, da premorejo novejši sistemi večjo spominsko zmogljivost. Tako na 8-colsko disketo, ki je večja in starejšega izvora, lahko shranimo do 120 gosto tipkanih strani, na 5,25-colsko ali 3,5-colsko, ki sta novejšega oziroma najnovejšega izvora, pa skoraj trikrat toliko. Disk Winchester pa ima veličansko zmogljivost, saj nanj lahko spravimo 4000 tipkanih strani besedila.

Ker imajo mikroračunalniki novejša izdelave praviloma tudi znatno večje spominske zmogljivosti od prvotnih, se nam že sam po sebi vsiljuje sklep, da moram ob nakupu izbirati le med novjšimi izvedbami. Ob tem moram poudariti, da so za pisanje knjig primerni samo poklicni mikroračunalniki ali mikroprocesorji, ne pa morebiti kakšni šolski (otroški), ki nastopajo v vlogi nekakšnih visoko zahtevnih razumnih igrač. Zlasti neprimerni so tisti mikroračunalniki, ko kot sredstvo za trajni zapis potrebujejo navadno zvočno kaseto ali navadni ozki kasetni trak za glasbene posnetke. Trak v teh kasetah se zelo počasi previja, vrhu tega se rad zaskoči in tedaj si s spominskim zapisom ne moremo prav nič pomagati. Poleg tega moramo paziti še na troje:

1. da tipkovnica premore črkovne znake za gajico in da so šumniki skodirani po JUS. Mikroračunalniki namreč črkovne znake pretvarjajo v posebne elektronske impulze ali kode, ki na traku ali disketi zavzamejo zelo malo prostora. Za latinico, pa tudi za številke in ločila, so ti kodirani mednarodno poenoteni, šumniki, s katerimi

se gajica loči od latinice, pa morajo biti poenoteni za področje jugoslovanskih jezikov. Na to opozarjam zato, ker nekatere tiskarne svojih sistemov niso poenotile po JUS-u.

2. da je mikroračunalniški sistem združljiv (kompatibilen) oziroma prenosljiv za neposredno uporabo v tiskarnah, torej da se besedilo z disket lahko neposredno prelije v fotostavek. O tem se velja posvetovati s strokovnjakom ali zahtevati ustrezno poročilo od prodajalca. Ker pa je zadnje čase mogoče kupiti tudi uvožene mikroračunalnike, npr. ATARI in EPSON, ki so kakovostno in cenovno zanimivejši od PARTNERJA, bi morale tiskarne poskrbeti za neposredni prenos besedil v fotostavek tudi iz disket najnovejšega tipa, značilnih za ta dva sistema.

3. da se pozanimamo o garancijskem roku in vzdrževanju aparature ter da si ga vnaprej zagotovimo. Okvare so sicer zelo redke, toda za vsak primer si moramo oskrbeti redne strokovne preglede, ki naj vključujejo tudi dobavo nadomestnih delov.

Zelo priporočljivo bi bilo, da bi se pisatelji združili. S tem bi pri nakupu lahko dosegli razne olajšave. Poleg tega bi lahko skupno uporabljali (za dodatno obdelavo besedil) (samo en mikroračunalnik velike spominske zmogljivosti (z diskom Winchester) in samo en tiskalnik, ki sicer sploh ni dovolj izkoriščen. Torej da ne bi vsi ali vsak zase kupovali vsega tistega, kar se rabi le občasno ali kar je mogoče uporabljati skupno. V tem smislu bi naše društvo lahko odigralo izredno pomembno poslanstvo, lahko pa bi pomagalo tudi pri posojilih ali doseglo odplačevanje na obroke.

To bi bilo o izbiri in nakupu mikroračunalnika vse, kar je treba vedeti. Zdaj pa še nekaj poglobitvenih napotkov o tem, kako delati!

1. Besedilo vnašamo (ga tipkamo) v mikroračunalnik prek tipkovnice in s pomočjo programa za oblikovanje besedil, ki ga navadno dobimo skupaj z aparaturo. Poleg zapisa besedila nam ustrezen program omogoča tudi vse mogoče samodejne posege ali postopke, ki jih dosežemo s posebnimi ukazi. Ob tem velja pravilo: koli-

kor več samodejnih posegov ali postopkov omogoča, toliko več ukazov je treba znati. Priporočam, da si te ukaze grafično predstavimo ali pregledno izpišemo na karton, ki ga pripnemo desno poleg zaslona, da ga med pisanjem lahko takoj pogledamo. Sčasoma se bomo veliko večino najpogostejših ukazov naučili na pamet.

Posebej moram opozoriti na opombe pod črto, navedbe virov in druga besedila, ki bodo med osnovnim besedilom natisnjena z drobnejšimi ali drugačnimi črkami (polkrepko, poševno). Le-te uvedemo in sklenemo s posebnim znakom, ki ga drugače ne smemo uporabljati. Za uvajanje opomb pod črto zadostuje zvezdica, za vire s številkami moramo izbrati kak drug redek znak, recimo znak za družabništvo & (et company), za besedilo k fotografijam pa znak za paragraf §, ki ga pri zgodovinskih besedilih gotovo ne bomo potrebovali. Za sklenitev tiskarsko drugačnega vrtna, s katerim označimo konec opombe, vira ali drugačnega posebnega besedila, lahko uporabimo en sam znak, na primer lestvico *. S pomočjo teh znakov bo mikroračunalnik ta besedila nato izločil, da jih bomo naprej lahko samostojno obdelovali.

2. Ob začetku pisanja moramo vsakemu besedilu (poglavju ali samostojnemu stavku) dati tehnično ime ali šifro z omejenim številom tiskovnih znakov. S tem imenom potem besedilo pokličemo, pri dodelavi in popravkih, ali pa pri branju na ekranu, kopiranju, tiskanju ter brisanju, uporabimo pa ga tudi ob obuditvi besedila, če smo ga morda pomotoma zbrisali.

Kadar pišemo knjigo, je dobro, da si omislimo nekakšno sistematično. Knjigo navadno že v mislih razdelimo na posamezne vsebinske sklope ali razdelke, ki jih skoraj ne more biti več kakor devet, razdelke pa naprej na poglavja, katerih število pa prav pogosto naraste prek desetice. Zato si za označevanje razdelov izberemo številke od ena do devet, za označevanje poglavij pa velike črke od A dalje, medtem ko s prvimi tremi črkami ali številkami, ki naj se za isto knjigo ne menjavajo, označimo naslov knjige. Menjavanje zadnjih dveh znakov nam ponuja dovolj kombinacij, da lahko vsako poglavje v knjigi poimenujemo drugače, kar je obvezno. Jaz sem izbral tako označbo: T2/3B, kar pomeni: Tomšičeve brigade, druga knjiga, tretji razdelek, drugo poglavje. Da si naredimo pregled, ta tehnična imena zapišemo v zvezek ali na papir, vzporedno pa jim dodamo še popolne naslove poglavij, in sicer s črnilom, z nujnimi tehničnimi podatki o prostoru zapisa na disketi in dolžini poglavja. To storimo z grafitnim svin-

nikom (da jih lahko zberemo), ker se ti podatki z dodelavo spreminjajo.

3. Le redko se zgodi, da eno poglavje ali samostojni sestavek napišemo v enem samem sunku in brez predaha. Skoraj vedno nas kaj zmoti ali pa nam zmanjka podatkov. Po navadi vnese-mo (zapišemo) toliko besedila, kolikor smo ga natančno naštevali; sklenemo ga in ga potem ob prvi priložnosti nadaljujemo, in tako dalje po večkrat, dokler ni dokončano. Pri tem moramo vsakemu od vmesnih poglavij dati drugačno ime, za kar je dobro uporabiti male črke. Na sploh je pametno, da pisanje večkrat prekinemo in dotedanji izdelek zapišemo na disketo. Še bolje je imeti tak program, ki na disketo zapiše vsak odstavek sproti. To je priporočljivo zavoljo občasnih nihanj električne napetosti, ki kaj rada povzročijo izpad mikroračunalnika, še bolj pa v obdobjih električnih redukcij, ko nam aparatura lahko ugasne sredi dela, s tem pa tudi izgine vse, kar je bilo v mikroračunalniškem pomnilniku.

4. Ko je poglavje dokončano, ga najprej skopiramo (to traja dve do tri minute) na drugo disketo, da imamo dvojni, nato zberemo vmesna poglavja z vsakokratnim nadaljevanjem, ker jih več ne potrebujemo. Sledi branje. Sestavek pokličemo na zaslon, kjer ga listamo tako, da vsakokrat dobimo predse toliko besedila, kolikor ga gre enkrat na zaslon in še tri prejšnje vrstice zraven. Beremo zato, da bi ugotovili razne tipkovne, pravopisne in druge napake. Le-te si zaznamujemo na papir tako, da najprej zapišemo prvo ali prvi dve besedi v odstavku, nato pa napačno napisano besedo s korekturnim znakom, kakšen popravek je potreben. Priporočam, da to poleg pisca naredi še kaka druga oseba. Ko je to končano, sestavek pokličemo s pomočjo oblikovalnega programa in prejšnjega imena, mu damo novo ime, nakar besedilo spet listamo in elektronsko popravljamo.

Popravljamo lahko na dva načina: z vrivanjem, tako da pravo črko, številko, besedo ali vrstico najprej zapišemo in nato prejšnjo zberemo (ali obratno), ali pa z nadomeščanjem, tako da pravo črko, besedo ali vrstico samo natipkamo prek prejšnje, pri tem pa napačna samodejno izgine. Poleg tega imamo možnost, da običajni znakovni način popravljanja, pri katerem lahko popravimo vsak znak posebej (črko, številko, ločilo), zamenjamo z besednim, kjer popravimo na enkrat celo besedo, z vrstičnim, da na enkrat popravimo ali zamenjamo vso vrstico, ali s strničnim, da na enkrat popravimo ali zamenjamo celo stran. Oblikovalni program ima tudi lastnost, da mikroračunalnik napačnih ali neustreznih besed, besednih zvez, vrstic ali strani, ki smo jih zbrisali, brž ne zavrže, temveč jih do naslednjega brisanja samo prestavi v

kontrolno vrstico, od koder jih lahko prenesemo kam drugam. Pogosto se namreč izkaže, da bi kak odstavek ali še daljši del besedila zaradi kronološkega zaporedja in podobnega bolj spadal kam drugam, kot smo ga prvotno zapisali. V takem primeru ga samo zberemo in prenesemo tja, kjer je ustrenejši.

Opisana lastnost, da zbrisane besede ali besedne zveze mikroračunalnik ne zavrže, nam pomaga, da lahko izoblikujemo zares premišljeno in blaglasno besedilo. Ko stavek dobimo na zaslon, lahko tehtamo, če učinkuje dovolj izrazito in če zveni blaglasno, potem pa s premeščanjem besed oblikujemo stilistično in stavčno najustrenejšega.

5. Ko smo besedilo popravili po ugotovljenih napakah z zaslona, ukažemo, da nam mikroračunalnik prek tiskalnika besedilo izpiše na papir, kjer ga vnovič preberemo in damo brati tudi drugim osebam (prijetelju, poznavalcu, v končnem postopku tudi ocenjevalcem, lektorju in korektorjem). Po vsakem takem ugotavljanju napak ali dopolnitvah ves postopek popravljanja ponovimo, kar pri srednje dolgem poglavju traja od deset do petnajst minut. Ko je poglavje do konca dognano in pripravljeno za tisk, ga s posebnim elektronskim ključem zaščitimo, da ga z običajnim ukazom ne moremo zbrisati; to naredimo po posebnem postopku, ki zahteva res temeljit premislek.

6. Pri oblikovanju ali popravljanju je posebno pomemben grafični kazalnik (cursor). To je značilna utripajoča črtica na zaslonu, ki se samodejno pomika pred nastajanjem besedila, nekako tako, kakor da bi tipkovnim znakom delala pot. Lahko pa kazalnik tudi po svoji volji (s pomočjo štirih puščicah tipk) pomaknemo tja, kjer želimo kaj zapisati, dopisati ali popraviti. Prav tako lahko ukažemo, da mikroračunalnik sam poišče kako ime, številko ali besedo z napako: v tem primeru se besedilo samodejno pomakne v želeno lego, kazalnik pa se ustavi na začetku besede, ki jo nameravamo kontrolirati ali popraviti. To je zlasti primerno za poenotenje krajev-nih in lastnih imen, kar pri enem poglavju traja le od pet do deset minut.

7. Včasih se izkaže, da je kako poglavje preobsežno ali da sta zelo obsežni dve poglavji. V takih primerih lahko brž naredimo iz dveh tri poglavja, in to tako, da ju elektronsko razdelimo, se pravi prvemu odrežemo konec, drugemu začetek, po potrebi dodamo ali spremenimo nekaj veznega besedila, nato zapišemo naslov dodatnega poglavja in oba dela združimo. Vse to ne traja več kot pol ure.

To bi bilo za začetek najpomembnejše. Če bo kdo želel odgovore na morebitna dodatna vprašanja, bom s posredovanjem uredništva TV-15 nanje prav rad odgovoril.

Franci Strle

Vsem borcem, občanom in delovnim ljudem Socialistične federativne republike Jugoslavije ob dnevu borca čestita

Skupščina občine Novo mesto

ŽELEZNIŠKO GOSPODARSTVO

mostovna

podjetje za izdelovanje jeklenih konstrukcij in dvigal iz Ljubljane, p. o. — Ljubljana, Verovškova ul. 60

Triglav – simbol svobode

Od prvotno bolj športno-rekreativno zasnovane akcije Pohoda borcev na Triglav je zaradi ugodnega odmeva tako pri borcih kot pri družbenopolitičnih organizacijah, zlasti pa v javnosti ta spominska akcija dobila svoje pravo mesto. Še toliko bolj, ko se je vanjo vključila tudi Skupnost borcev Triglavске, kasneje 31. divizije in ker se je takoj na začetku priprav pokazala potreba, da v programu najde svoje mesto tudi Triglav kot simbol boja in svobode.

Od organizacijskega odbora za pohod na Triglav smo te dni prejeli podrobnejši program in ker nas do pohoda še loči dobrih štirinajst dni, je prav, da program, čeprav nekoliko skrajšan, tudi objavimo.

Pričetek pohoda bo torej 18. julija ob 8. uri z Rudnega polja (začetna točka je pri vojašnici). Vse tiste, ki se bodo do Rudnega polja odpravili z avtobusi, organizator obvešča, da bodo z Bleda zagotovljene avtobusne zveze. Prevoz udeležencev pohoda z Bleda (z avtobusne postaje) na Rudno polje bo v petek, 18. julija ob 7. uri, povratek iz Rudnega polja 19. julija pa bo med 18. in 19. uro. Prevoz bodo zagotovile turistične agencije Kompas, Globtour in Integral. Koliko interesentov bo za prevoz, bo znano po zaključnih prijavah.

Pred pričetkom pohoda, to je 18. julija, bo na Rudnem polju priložnostna slovesnost, na kateri bo pot poimenovana po Triglavski diviziji.

Pohod bo potekal proti Velem polju in Vodnikovim kočim, kjer bo tudi daljši počitek in kosilo, približno ob 17. uri pa organizatorji predvidevajo prihod na Kredarico, na cilj prvega pohodnega dne.

Zaradi prenočitvenih zmogljivosti Doma na Kredarici, bo del pohodnikov lahko prespal v Planiki. Pametno bi bilo, da se ta del pohodnikov že pod Kredarico izloči od glavne pohodnikov in se napoti naravnost v Planiko.

Ob 19. uri bo pred domom na Kredarici slovesnost z odkritjem obeležja Triglavski diviziji, večerja in družabni večer s kulturnim programom.

V soboto, 19. julija se bomo ob 6.30 vzpeli na Triglav. Približno ob tej uri bodo vzpon začeli pohodniki s Planike. Ob 8.30 bomo dvignili zastavo na Aljaževem stolpu in odkrili ploščo patroljam, ki so se med NOV povzele na Triglav. Po krajši slovesnosti bo povratek prek Kredarice oz. Planike proti Velemu polju in Vodnikovim kočim in naprej proti Rudnemu polju, kjer bo sklepna slovesnost.

Osrednja pozornost je namenjena zaključni prireditvi, ki bo pred vojašnico na Rudnem polju. Tu bo tudi – Miting partizanov – pohodnikov na Triglav. Pred začetkom mitinga bomo odkrili spomenik Triglavski diviziji – delo Toneta Svetine. Ob tej priložnosti bomo tudi prebrali listino o poimenovanju poti in podelili spominska priznanja še živim udeležencem patrolj, ki so se v času NOV povzele na Triglav.

Organizacijski odbor je poskrbel za posebne razglednice, poštne žige in značke. Te bo možno dobiti v času pohoda, v obeh dneh pa bo delovala poštna služba. Prav tako je poskrbljeno za bogat kulturni program, v katerem bodo sodelovali pevski zbor, godba na pihala, harmonikarji, recitatorji in drugi. O slednjem v naslednji številki TV-15, ko bomo tudi končali s to našo redno rubriko.

Čeprav je organizator poskrbel za varnost pohoda (sodelovali bodo gorski reševalci, vod vojakov-planincev pod vodstvom Špire Nikovića, zdravniki in drugi), vsekakor ni odveč opozorilo: upoštevajte nasvete, ki ste jih prebrali v naših rednih rubrikah! Če niste dovolj kondicijsko pripravljeni, ne pretiravajte. Če ne boste zmogli celotne poti, vam nihče ne bo zameril. Vsi si želimo, da bi ta enkratna akcija zares uspela, tako kot smo si jo zamislili.

Ob koncu še to: v predzadnji številki TV-15 smo vas povabili na kondicijski pohod Po poteh spominov in tovarštva okrog Ljubljane. Torej velja: v nedeljo, 13. julija, se dobimo na štartnem mestu pri Vodnikovih šoli na Vodnikovih cesti (proga mestnega potniškega prometa št. 7) nekaj pred 7. uro zjutraj. Primerno se oblecite, s seboj pa vzemite nekaj prigrizka in osvežilnih napitkov. Torej, na svidenje v nedeljo, 13. julija, pri Vodnikovih šoli!

Jože Čurin

Druga seja predsedstva

Jutri bo v Klubu delegatov v Ljubljani druga seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije. Obravnavali bodo programa obeh založb, katerih ustanoviteljica je ZZB NOV Slovenije, informacij o regijskih posvetov ZZB NOV in nekatere kadrovske zadeve. Po končani seji bo ob 12. uri slavnostna podelitev plaket ZZB NOV Jugoslavije, ki jih letos prejema:

Ivan Bizant iz Ljubljane, za dolgoletno družbenopolitično delo v KS, zlasti pa v ZZB NOV ter na področju ohranjanja tradicij na Gorenjskem, **Jože Božič** iz Zagorja, za vsestransko družbenopolitično delovanje, zlasti pa za razvijanje tradicij v svetu Zveze pionirjev Jugoslavije v ZPM, **Milka Brložnik** iz Titovega Velenja, za dolgoletno delo v ZZB NOV, zlasti pa za delo z mladino, **Anica Cerar** iz Ljubljane, za dolgoletno delo v odboru tretje SNOUB Ivana Gradnika in za delež pri oživljanju dela primorskih domicilnih odborov NOV in POS, **Boris Gabrič** iz Novega mesta, za prenašanje tradicij na mladino v društvu Partizan in za organizacijo zleta bratstva in enotnosti, **Milan Cirk** iz Portoroža, za razvijanje izročil skozi vestno zbiranje foto dokumentacije iz NOB in organiziranje razstav v južni Primorski ter za delo med invalidi, **Tone Gregorič** iz Maribora, za aktivno delo na terenu, v ZZB NOV in ZRVS ter med mladimi taborniki, **Janez Guna** iz Trbovelj, za delo v občinskem združenju VI, **Janez Intihar** iz Cerknice, za dolgoletno aktivno delo v DPO in društvih, zlasti pa za dolgoletno delo na področju vprašanj borcev in vojaških invalidov, **Ančka Jesse** iz Ljubljane, za delo v KS, v mednarodnem otroškem skladu in za prispevek k urejanju socialnih vprašanj borcev, posmrtno je bila s plaketo odlikovana **Vida Klemenčič** iz Titovega Velenja, za dolgoletno delo v DPO in za dolgoletno delo v komisiji za bivanje politične zapornike in internirance, **Franc Lipovec** iz Portoroža, za delo v delavskem gibanju na Trboškem v času vojne in za prvo delo v KS, občini ter obalni skupnosti DPO, **Franc Medja** iz Kranja, za dolgoletno marljivo delo v DPO in društvih, za izjemna prizadevanja pri razvijanju tradicij in njihovem prenašanju na mlade (posebno še v organizaciji »Po poteh partizanske Jelovice«), **Ivan Melik** iz Celje, za družbenopolitično delo v ZZB NOV Celje in reševanje borčevskih vprašanj, **Vlado Makuc** iz Ljubljane, za dolgoletno delo v sekciji španskih borcev in s tem povezanim delom za prenašanje tradicij, **Ivan Požek** iz Adlešičev, za dolgoletno delo v ZB in DPO ter med šolarji, **Viktor Šemec** iz Litije, za delo v ZZB NOV in drugih DPO ter v organih občinske skupščine, **Fani Šlamberger** iz Ljubljane, za predvojno in medvojno aktivistično delo in za delo v KS, DPO in občini, predvsem na področju revolucionarnih izročil, **Roza Škrk** iz Štanjela, za delo v KS in DPO, **Milan Šterling** iz Tolmina, za dolgoletno delo v krajevni organizaciji ZB in drugih DPO ter za razvijanje dobrih odnosov z ANPI, **Anton Vrhovšek** iz Maribora, za dolgoletno aktivistično delo predvsem v borčevski organizaciji in v domicilnem odboru 11. SNOUB Miloša Zidanskega ter na področju SLO in DS, **Tilka Vuga** iz Ajdovščine, za

dolgoletno delo v DPO in zlasti v ZB, posebej v organiziranju tovariških srečanj in sodelovanja z OŠ, **Ljuba Zlatnar** iz Ljubljane, za požrtvovalno delo v ZD in drugih DPO, zlasti za šestnajstletno uspešno tajnikovanje v krajevni organizaciji borcev, **Ivan Zore** iz Ljubljane, za delo v ZZB NOV in druge v družbenopolitičnem življenju občine Vič-Runik, **Pionirski odred Radomeljske čete** (iz OŠ Radomeljske čete iz Preserij), za razvijanje revolucionarnih izročil tudi z vzdrževanjem spominskih obeležij v njihovem kraju, **OŠ borcev Lackovega odreda** z Brezna-Podvelke, za razvijanje tradicij NOB skozi akcije in skupne programe z borci Lackovega odreda ter za vzdrževanje spomenikov NOB, **OŠ Franc Osojnik** s Ptuja, za razvijanje revolucionarnih izročil, vzdrževanje spomenikov NOB ter organizacijo srečanj z borci ter pohodov po partizanskih poteh, **Skupnost borcev 18. divizije NOV in POJ**, za aktivnosti na področju razvijanja izročil in njihovega prenašanja na mladi rod ter za izredna prizadevanja pri zbiranju in urejanju gradiva za monografijo, **Skupnost borcev 31. divizije NOV in POJ** za enako tehtna prizadevanja kot prejšnja, poleg tega pa še za prizadevanja pri urejanju spominskih obeležij v krajih, pomembnih za boje te divizije, **Osrednji odbor koroških partizanov**, za prenašanje partizanskih vrednot na mlade, za delo na področju zgodovinskega in publicističnega, **Skupnost borcev prve slovenske artiljerijske brigade**, za urejanje in pripravo gradiva za monografijo te enote, za povezovanje z mladimi in za delo na področju urejanja spominskih obeležij, **Skupnost borcev – Zapadnodolenjskega odreda**, za razvijanje tradicij, sodelovanje s šolami in delo na področju zbiranja zgodovinskega gradiva za monografijo.

Plakete ZZB NOVJ so prejeli tudi nekateri zaslužni zamejci: **Ferdinand Bogatec** iz Križa nad Trstom, za aktivno delo v slovenskih organizacijah, zlasti v AN-PI in v sodelovanju z borci ZZB NOV, **Umberto Blasutti** iz Renč, za dolgoletno aktivno delo v ANPI in za sodelovanje z borci v matični Sloveniji, **Alojz Brišič**, za dolgoletno delo v tržaški invalidski-borčevski organizaciji in za aktivnosti v zvezi s športno rekreacijo invalidov, **Adriano Gaston** iz Ogleja, za dolgoletno delo v ANPI in sodelovanje z ZZB NOV, **Giovanni Tiepolo** iz Milj pri Trstu, za delo v ANPI v Miljah in sodelovanje s koprskimi borci, **Maks Muschlich** iz Leobna-Donawitz, za dolgoletno delo v Zvezi koroških partizanov iz Celovca in za delo na področju zgodovinskega gradiva, **Milan Piskernik** iz Lobnika nad Železno Kaplo, za aktivno in dolgoletno delo v Zvezi koroških partizanov.

Nagrajencem čestitamo.

Plus pet za znanje v topografiji

Učenci osnovne šole II. grupe odredov na Fužinah pri Ljubljani imajo za seboj še en uspešen obrambni dan. V torek, 24. junija, so se preizkusili v topografiji, biologiji, življenju v naravi, postavljenju šotorov, streljanju z zračno puško in v zaščiti pred morebitnim zračnim napadom in naravnimi nesrečami. Obrambnega dne smo se udeležili tudi mi, pred tem pa je stekel pričujoči pogovor z učitelji te šole o namenu te akcije in o samih pripravah.

»Obrambni dnevi so sestavni del učnega načrta na naši osnovni šoli. Učenci zelo radi sodelujejo, saj skozi igro in druge dejavnosti spoznavajo smisel obrambnega dne in osnovne značilnosti SLO in DS. Akcijo vodimo organizirano, tako za nižje kot za višje razrede. Glede na izkušnje iz prejšnjih let, smo ugotovili, da se da izpeljati obrambni dan z dokaj dobrim rezultatom, če se sami učitelji dobro pripra-

vimo in če seveda izvedemo vse organizacijske priprave. Za to, da učenci dosegajo dokaj visoko raven znanja na tem področju, imajo pri tem precej zaslug občinska konferenca ZRVS Moste-Polje, delovna organizacija Gradis, ki nam omogoča streljanje in družbenopolitične strukture v krajevni skupnosti. Pri spoznavanju taborniških veščin pa so nam v veliko pomoč taborniki Zmajevega odreda, nekdanji borci NOV, ki se v zimskem času radi odzovejo naši vabilom in imajo nekaj predavanj o narodnoosvobodilnem boju in nenazadnje učitelji OŠ II. grupe odredov, je med drugim dejal Boris Ožbolt, vodja obrambnega dne.

Poleg streljanja z zračno puško, postavljanja šotorov, orientacije, spoznavanja krajevnih skupnosti in njenih značilnosti je bila prav gotovo najbolj zanimiva akcija obrambnega dne »lov na lisi-co.« Bilo je več skupin učencev in prav toliko obramb-

nih načrtov, oziroma navodil za to akcijo in na pot v neznanje. Eni od skupin smo se pridružili tudi mi. Tanja, Aleksandra, Nevenka, Sonja in Alenka so za začetek stikale glave okrog načrta, ki ga sprva niso najbolj razumele, toda akcija je kaj kmalu stekla v pravo smer: Proti Golovcu, po Poteh spominov in tovarštva. Toda na poti so jih čakale nepričakovane pasti-kontrole, ki so

ocenjevale opravljene naloge, ki pa niso bile lahke. Povedati je bilo treba marsikaj; kaj pomenijo znaki, ki so jih videli ob poti, o tem, kako dolga je Pot spominov in tovarštva in njeno zgodovinsko poslanstvo. Dekleta so svojo nalogo opravile v splošno veselje in zadovoljstvo vseh. Zato zaslužijo tudi našo oceno: plus pet za znanje v topografiji.

J. Č.

Društvo zeliščarjev Ljubljana organizira v soboto, 12. julija 1986, izlet v Kočevski Rog in okolico.

Ob 7. uri se bomo zbrali na Trgu osvoboditve pred Univerzo v Ljubljani in se odpravili z osebnimi avtomobili. Prihod v Kočevje bo približno ob 8.30. Sledil bo postopek pred avtobusno postajo, nato ogled destilarnice etičnih olj v Kočevju.

Ob 9.30 bomo iz Kočevja odšli proti Rogu. Med potjo bomo nabirali zdravilna zelišča in gozdne jagode. Ogledali si bomo jelko – kraljico Roga in pragozd. Tod bomo tudi položili šopek cvetja na grobišče, kjer so Nemci 1943. leta ustrelili in zažgali 28 partizanskih ranjencev.

Nekako ob 12. uri bomo prispeli na vrh Roga (na nekdanjo žago), kjer si bomo ogledali zeliščne sušilnice in imeli kosilo – enolončnico, v glavnem iz zelišč. Poskrbljeno bo tudi za brezalkoholne pijače.

Izlet bosta vodila Ivan Maršič in Stane

Erjavec, ki bosta tudi predavala o nabiranju, sušenju in praktični uporabi zdravilnih zelišč.

Ob 15. uri bomo odšli iz Roga. Po želji si bomo ogledali Bazo 20 ali se bomo kopali v Dolenjski Toplicah. V Ljubljano bomo prišli med 20. in 21. uro.

Lastniki osebnih avtomobilov naj s seboj popeljejo člane in prijatelje (ni nujno, da so člani društva). Za prevoz naj med seboj poračunajo. Če bi šli z avtobusi, bi vožnja stala približno 1.300 dinarjev.

Prosimo, da sporočite udeležbo najpozneje do 9. julija 1986, pisмено ali telefonično, na naslov: Stane Erjavec, Ljubljana, Poklukarjeva 57/a, tel. (061) 264-900.

Ker bomo hodili po gozdu, bodite zato primerno oblečeni.

Društvo zeliščarjev Ljubljana

Odbor za delovna razmerja založbe Borec objavlja prosta dela in naloge

TAJNICE

Pogoji: srednja izobrazba splošne ali upravno administrativne smeri, znanje strojeписа, zaželeno tudi znanje oblikovanja in vodenja zapisnikov. Delo je za nedoločeno čas, s poskusnim delom dveh mesecev.

Prijave pošljite v 8 dneh po objavi na naslov Založba Borec p. o. Ljubljana, Miklošičeva 28. Kandidate bomo obvestili o izbiri v 15 dneh po zaključenem objavnem postopku.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE SKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

TV-15 Naš tovariš izide spet danes štirinajst dni – 17. julija, pred dnevom vstaje slovenskega naroda